

Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Juridiska institutionen
Tillämpade Studier, 20 p
Handledare: Jenny Peters
VT 1999

**Konkursbos ansvar för
konkursgäldenärens miljöfarliga
verksamhet**

Koceva Pauline 760822-5020
Persson Marie 731204-4949

Förord

Vi har upplevt ämnet som väldigt lärorikt och givande trots att det har varit svårt att finna en bra lösning på problemet. Arbetet har fortlöpt mycket fint och vi anser att vi har kommit fram till en rimlig juridisk lösning. Vår förhoppning är därför att denna uppsats kan komma till användning inom konkurs- och miljö rätt.

Vi är mycket tacksamma till att Konkursförvaltare Susanna Tropp vid Ackordcentralen i Göteborg föreslog detta mycket inspirerande och intressanta ämne och härmed vill vi tacka Susanna för att hon har varit till stor hjälp under arbetets gång. Vår handledare Jenny Peters vid Juridiska institutionen i Göteborg har givit oss stöd och hjälp under vårt uppsatsskrivande och vi vill därför tacka Jenny för hennes hjälp och att vi har fått ta del av hennes stora kunskaper på området. Vi vill även tacka, Konkursförvaltare och Universitetsadjunkt Enar Folkesson, Advokat Sven-Inge Sandberg på Styrbjörn Gärde Advokatbyrå i Borås, Domare Rolf Lundmark Miljööverdomstolen, Forskare Jan Darpö vid Högskolan i Dalarna, Jan Nimstedt på Länsförsäkringar i Göteborg samt Mikael Mellqvist på Regeringskansliet, som vi varit i kontakt med under arbetets gång och som hjälpt oss med värdefull information.

Göteborg Augusti 1999

Pauline och Marie

Konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet

1. Inledning

1.1 Bakgrund

När ett bolag (en juridisk person) går i konkurs övergår alla dess utmättningsbara tillgångar till ett konkursbo. Konkursboet är en annan juridisk person än det bolag som fanns före konkursbeslutet. Då ett bolag som bedriver miljöfarlig verksamhet går i konkurs uppkommer frågan om konkursboet ansvarar för en eventuell efterbehandling/sanering. 5§ ML (idag 2 kap. 3§, 7§ och 8§ MB) föreskriver att den som bedriver miljöfarlig verksamhet skall vidta bl a skäligen åtgärder för att förebygga eller avhjälpa olägenhet från verksamheten. Detta krav gäller för alla rättssubjekt, även för konkursbon.¹

Det föreligger en entydig praxis vad gäller konkursbons ansvar då det förvarar miljöfarligt avfall. Förvaringen kan ske i form av uppställda tunnor på en tomt eller genom deponering på något sätt. Eftersom själva förvaringen anses utgöra pågående miljöfarlig verksamhet saknar det betydelse om boet fortsätter bolagets kommersiella verksamhet eller inte. I dessa förvaringsfall betraktar Koncessionsnämnden för miljöskydd konkursboet som verksamhetsutövare och boet får normalt stå för saneringen. Om däremot avfallet förvaras av någon annan för konkursgäldenärens räkning måste boet ha rådighet eller någon annan anknytning till avfallet för att kunna bli ansvarigt för saneringen.

Kostnaderna som är förknippade med saneringen utgör massafordringar i ett konkursbo och de skall betalas före de prioriterade konkursfordringarna. Om det däremot är fråga om effekterna av en tidigare av konkursgäldenären bedrivna verksamhet, t ex att marken blivit förorenad, anses det inte utgöra pågående miljöfarlig verksamhet. Om konkursboet inte fortsätter gäldenärens verksamhet och spär på föroreningen, kan konkursboet inte anses bedriva någon miljöfarlig verksamhet. Dessa gamla skador som härrör från konkursgäldenären kallas skadefall och enligt Koncessionsnämndens praxis har nämnden varit mycket obenägen att ställa krav på konkursbon att, för dessa skador, utföra efterbehandlingsåtgärder.²

Detta är en kort inblick i vad som gäller idag. Miljörätten har ansetts väga tyngre än konkursrätten. Grundläggande konkursrättsliga principer har åsidosatts, vilket enligt vår mening inte kan accepteras.

---

¹ SOU 1993:78, s 147-150

² Koncessionsnämndens beslut B 33/91, RE Karlsson. Koncessionsnämndens beslut B 128/91, Friherren. Koncessionsnämndens beslut B 79/92, TRANSAB. Koncessionsnämndens beslut B 250/92, Saltsyrafallet.

1.2 Problemställning

Problemet vi har ställts inför är om det kan anses vara i överensstämmelse med gällande konkursrätt att ålägga ett konkursbo ansvar för uppstädning efter konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet. Detta är kärnfrågan i uppsatsen. För att lättare få en överblick över vad som inbegrips i denna kärnfråga har vi delat upp den i ett antal delfrågor. Dessa är följande:

1. Kan konkursboet *automatiskt* åläggas att ansvara för gäldenärens tidigare förpliktelser? Krävs det inget samband mellan förorenarens handling och olägenheten (effekten) för att ett ansvar skall aktualiseras?
2. Kan staten, genom att upprepa ett tidigare mot konkursgäldenären riktat saneringsföreläggande mot konkursboet, omvandla en konkursfordran till en massafordran? Innebär inte en tyst förmånsrätt utan lagstöd att borgenärens särskilda förmånsrätt blir näst intill meningslös? Vad säger upphovsmännen kring Förmånsrättslagen och Lagen om företagshypotek om det skall vara så lätt att omvandla en konkursfordran till en massafordran?
3. Är det skäligt att låta ett konkursbo, som inte bidragit till produktionen av avfallet, stå för saneringen av avfallet?
4. Skulle konkursboet kunna påstå att miljöfarligt avfall inte är konkursegendom eftersom detta har negativt värde och då hänvisa till KL 1:1 och 3:3?
5. Skulle konkursboet kunna abandonera fastigheten med miljöfarligt avfall och på så sätt undgå saneringsansvar?
6. Hur bra är den nya saneringsförsäkringen som trädde ikraft med Miljöbalken 990101? Ger den upphov till någon förbättring för konkursboet ur ansvarshänseende?
7. Har Koncessionsnämnden för miljöskydd gått för långt i sin praxis avseende konkursbos ansvar? Har den inte dömt utanför den miljörättsliga principen ”förorenaren betalar”?

Vi vill i detta avsnitt även klargöra för den intresserade läsaren att effekten för konkursboets borgenärer är densamma vare sig saneringen sker före eller efter konkursbeslutet. Sker saneringen före konkursbeslutet innebär det att det blir mindre pengar kvar till konkursborgenärerna vid utdelning men i ett sådant fall åsidosätts varken de miljörättsliga eller de konkursrättsliga principerna. Om saneringen däremot sker efter konkursbeslutet innebär det visserligen även då att konkursboets borgenärer får mindre pengar att dela sinsemellan men i detta fall åsidosätts de grundläggande konkursrättsliga principerna. *Det är i det sistnämnda fallet problemet finns och det är detta vi skall behandla i vår uppsats.* Det är inte konkursboets borgenärer eller konkursboet som förlorar på att rättsläget är som idag utan det är de grundläggande konkursrättsliga principerna.

1.3 Syfte

Syftet med vår uppsats är att göra en djupdykning i problematiken kring konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet och förhoppningsvis komma fram till rimliga lösningar som är acceptabla ur såväl konkursrättens som miljörettens synvinkel. Målet är inte att hitta en eller flera lösningar där miljöretten förlorar helt utan att försöka finna jämvikt mellan dessa lika tunga rättsområden. Dagens praxis har i stort bara gynnat miljörettsliga principer medan konkursrättens centrala rättsprinciper har satts åt sidan. Vi menar att dessa rättsområden är av samma tyngd och att man därför bör försöka lösa det med någon form av samspel dem emellan.

1.4 Avgränsning

Vi har avgränsat vår uppsats till att endast behandla *konkursboets ansvar vid förvaring av konkursgäldenärens miljöfarliga avfall* och inte fall då konkursboet fortsätter konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet.

Vi vill även nämna att vi är fullt medvetna om att det har skrivits mycket i amerikansk doktrin om det aktuella rättsområdet men på grund av utrymmesskäl kan vi tyvärr inte närmare gå in på detta i vår uppsats.

1.5 Disposition

Uppsatsen är disponerad på följande sätt. Inledningsvis redogör vi kort för några grundläggande konkursrättsliga bestämmelser. Därefter lyfter vi fram problemen/frågorna i uppsatsämnet genom att ställa konkursrättens och miljörettens skilda rättsprinciper mot varandra. Detta åtföljs av en redogörelse för vad som gäller idag dvs den rättspraxis som har utvecklats på området. Rättsfall som har varit av stor betydelse kommer att diskuteras och analyseras. Efter det följer en presentation av de mest centrala bestämmelserna i Miljöskyddslagen (1969:387) och Miljöbalken (1998:808), där vi även lyfter fram likheter och skillnader dem emellan. Därefter följer ett avsnitt med förslag på lösningar där vi försöker reda ut för- och nackdelarna med varje förslag. Avslutningsvis knyter vi samman allt som behandlats i uppsatsen och lyfter än en gång fram de lösningsförslag som vi anser vara de lämpligaste på problemet kring konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet.

2. Grundläggande konkursrätt

2.1 Inledning

I detta avsnitt vill vi ge en kort redogörelse för gällande konkursrätt. Syftet är att hjälpa företrädare för miljöretten och andra som inte är specialister på konkursrättsområdet, men som finner ämnet av intresse, att förstå vår uppsats. Vi vill dock betona att detta inte är en uttömmande eller heltäckande redogörelse för dagens svenska konkursrätt.

2.2 Konkursens syfte

Konkurslagstiftningen bygger på principen, att när flera borgenärer inte kan få full betalning för sina fordringar de skall bära förlusten proportionellt mot storleken av vars och ens fordran. Principen har modifierats genom att vissa fordringar tillerkänns förmånsrätt (allmän eller särskild). Konkursbeslutet innebär att gäldenären berövas rådigheten över sin egendom enligt KL 3:1. Att gäldenären inte har rådigheten över konkursegendomen leder till att gäldenären inte kan gynna viss borgenär genom att lämna borgenären full betalning. Konkursbeslutet sätter stopp för en kapplöpning mellan borgenärerna. För att förhindra att kapplöpningen mellan borgenärerna om gäldenärens tillgångar inte sker innan konkursbeslutet så finns det vissa regler som ger konkursbeslutet retroaktiv verkan - återvinningsförfarandet.

Efter konkursbeslutet får utmätning inte äga rum enligt KL 3:7. I KL 7:8 stadgas att konkursförvaltaren skall ta tillvara borgenärernas gemensamma rätt och bästa och detta är ett av konkursens främsta syfte. KL:s regler syftar till att skapa trygghet för borgenärerna och på så sätt underlätta för gäldenärer att få kredit.³

2.3 Den allmänna konkursgrunden obestånd

Enligt KL 1:2 skall en gäldenär försättas i konkurs om han är på obestånd. I KL 1:2 st 2 fastställs vad som menas med begreppet obestånd. Med obestånd/insolvens menas att gäldenären inte rätteligen kan betala sina skulder allteftersom de förfaller till betalning. Är betalningsoförmågan endast tillfällig anses gäldenären ej vara på obestånd. Gäldenären kan även vara på obestånd om han inte kan betala skulder som förfaller i framtiden.

En gäldenär är ej insolvent endast av den anledningen att skulderna överstiger tillgångarna, dvs då insufficiens föreligger. Gäldenären kan t ex påstå att han kan betala skulderna i framtiden med lön som han kommer att erhålla.

I vissa fall då tillgångarna överstiger skulderna (sufficiens) är det möjligt att gäldenärsföretaget ej kan betala sina skulder. Några skulder kanske förfaller inom kort och då måste företaget sälja viss egendom för att betala skulderna. Om tillgångarna avyttras till underpris kan det uppstå förluster i företaget som leder till att företaget ej kan betala framtida skulder. Företaget är då på obestånd. Bristande likviditet är i och för sig ingen konkursgrund. Bristen på likviditet kan sålunda leda fram till insolvens.

Bedömningen om anledning till konkurs föreligger avgörs efter en mera allsidig och nyanserad bedömning av olika ekonomiska faktorer än den som avspeglas i begreppen insufficiens och sufficiens. Som ovan nämnts så anknyts konkurs till det förmögenhetsläge som betecknas obestånd/insolvens.

Insolvensbedömningen består av en mer eller mindre långsiktig prognos med undantag av de fall där redan förfallna fordringar överstiger värdet av gäldenärens tillgångar. Prognosen går ut på

---

³ Heuman, Specialprocess, s 140-142. Welamson, Konkurs, s 14-18

att bestämma huruvida gäldenären måste antas bli oförmögen att infria skulderna allt eftersom de förfaller. Insolvensbedömningen kan inrymma åtskilliga osäkerhetsmoment.

I 1862 års KL löste lagstiftaren svårigheterna kring en insolvensbedömningen genom att anknyta möjligheten att utverka konkurs till ett antal i lagen angivna särskilda omständigheter vilka ansågs typiskt sett utgöra belägg för insolvens. Påvisande av en sådan omständighet var å ena sidan en nödvändig förutsättning för konkurs men å andra sidan också en tillräcklig åtgärd för konkurs.

Lösningen som föredrogs i 1862 års KL underlättar prövningen av en konkursansökan men lösningen har den nackdelen att man inte kan ta tillräcklig hänsyn till det enskilda fallet. Genom 1921 års KL infördes därför insolvens som allmän konkursgrund. Vid sidan härav behölls dock länge ett antal speciella konkursgrunder.

Genom 1975 års lagstiftning har kvarvarande speciella konkursgrunder avskaffats, och obestånd utgör numer den enda grunden för konkurs. För att underlätta för borgenärer att relativt snabbt och enkelt få till stånd en konkurs vid förhandenvaron av omständigheter som typiskt sett tyder på insolvens uppställdes vissa presumptionsregler.⁴ Reglerna innebär att om en i lagen angiven omständighet påvisas blir det gäldenären som för att undgå konkurs måste visa att han det oaktat är solvent.⁵

2.3.1 Behöriga att ansöka om konkurs

I KL 1:2 st 1 stadgas det att gäldenären kan försättas i konkurs antingen efter egen eller borgenärs ansökan.

Om en borgenär ansöker om att en gäldenär skall försättas i konkurs så åligger det borgenären att styrka att gäldenären är på obestånd. För att borgenärerna skall kunna få gäldenären försatt i konkurs utan allt för mycket möda uppställer lagtexten vissa presumtioner som innebär att om dessa visas vara uppfyllda så förutsätts gäldenären vara på obestånd.⁶ Om borgenären styrkt någon av grunderna för presumptionsreglerna så måste gäldenären för att undvika konkurs styrka att han är solvent. För att förhindra att konkursansökningar inges utan skäl eller grundas på andra syften än de som är avsedda har lagstiftaren i KL 17:3 föreskrivit att borgenär kan bli skadeståndsskyldig i vissa fall.⁷

Gäldenären kan själv begära att bli försatt i konkurs. Om gäldenären själv ansöker om konkurs behöver inte insolvensen styrkas. En uppgift av gäldenären själv att han är insolvent skall enligt KL 2:7 godtas om det inte finns särskild anledning att inte göra det. Denna regel kan tillämpas även när ansökningen gjorts av borgenär under förutsättningen att gäldenären i detta fall lämnat uppgiften i konkursansökningsärendet.⁸

---

⁴ KL 2:7-2:9

⁵ Heuman, Specialprocess, s 149-150. Welamson, Konkurs, s 22-25

⁶ KL 2:7-2:9

⁷ Heuman, Specialprocess, s 152 och 157-158. Welamson, Konkurs, s 29

⁸ Prop 1975:6 s 153, jmf SOU 1970:175 s 78

Heuman, Specialprocess, s 154 och 156. Welamson, Konkurs, s 29

2.4 Konkursboets förhållande till konkursgäldenären

Under konkurs tar konkursboet hand om gäldenärens tillgångar enligt KL 1:1. De tillgångar som gäldenären har som är av beskaffenhet att kunna utmätas skapar enligt KL 3:3 den egendoms massa som utgör ett konkursbo. Ett konkursbeslut innebär enligt KL 3:1 att gäldenären inte får råda över den egendom som hör till konkursboet. Som huvudregel kan gäldenären heller inte ingå rättshandlingar som belastar boet.⁹

Ett konkursbo anses inte ansvara för gäldenärens förpliktelser enligt en grundläggande konkursrättslig princip.¹⁰ Konkursboet har dock rättigheten att inträda i gäldenärens förpliktelse om boet vill. Det bör dock betonas att konkursboet inte har en skyldighet att inträda i gäldenärens avtal. Om konkursboet vill att en motpart fullgör någon del av sin prestation i enlighet med ett avtal som gäldenären ingått innan konkursen, måste boet antingen ställa fullgod säkerhet eller åta sig massaansvar för kostnaderna som uppkommer.¹¹

2.5 Fordringar i konkurs

Endast de fordringar som uppkommit innan konkursbeslutet får enligt KL 5:1 göras gällande i konkursen. Som ovan nämnts bygger konkurslagstiftningen på principen om att samtliga borgenärer skall ta del av uppkomna förluster i proportion till fordringarnas storlek. Denna princip inskränks av att vissa fordringar är förenade med förmånsrätt enligt förmånsrättslagen. En borgenär vars fordran är förmånsberättigad (prioriterad fordringsägare) har rätt att få betalning framför andra borgenärer (oprioriterade fordringsägare). Förmånsrättslagen bestämmer i vilken ordning borgenärerna skall få betalt. I förmånsrättslagen finns det två olika slag av förmånsrätter, allmän och särskild förmånsrätt. Särskild förmånsrätt kan endast göras gällande i viss egendom. Huvudregeln är att särskild förmånsrätt har företräde framför allmän. Fordringar som är förenade med panträtt i lös eller fast egendom är exempel på fordringar som är förenade med särskild förmånsrätt. Allmän förmånsrätt med högsta prioritet tillkommer borgenärens fordran för gäldenärens försättande i konkurs.¹²

Efter ett konkursbeslut kan konkursboet ådra sig olika kostnader. De fordringar som tillkommer tredje man gentemot konkursboet kallas massafordringar. Massafordringar kan exempelvis uppstå då boet fortsatt gäldenärens rörelse. Massaskulderna skall betalas innan utdelning till konkursborgenärerna sker. Massaskuldernas särställning tycks ha dikterats av intresset för boet att erhålla krediter.¹³

Konkursboet skall vidare utge ersättning för konkurskostnaderna. I KL 14:1 stadgas vad som avses med konkurskostnad. Konkursförvaltarens arvode är enligt ovan nämnda paragraf en konkurskostnad och skall enligt KL 14:2 utgå ur konkursboet framför andra skulder som boet ådragit sig.

⁹ Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 394-395

¹⁰ Möller, Insolvensrättsligt forum 1999, s 2

¹¹ Hästad, Sakrätt avseende lös egendom, s 399-400

¹² Heuman, Specialprocess, s 142. Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 395

¹³ Heuman, Specialprocess, s 142-144. Pfannenstill, JT 1992/1993:1, s 113

2.6 Förvaltningen av ett konkursbo

2.6.1 Utseende av förvaltare

Sedan en gäldenär försatts i konkurs skall rätten snarast utse en konkursförvaltare som skall ha hand om avvecklingen av boet, dvs sälja boets egendom och dela ut medlen till borgenärerna.¹⁴ I KL 7:1 uppställs de krav som en konkursförvaltare skall uppfylla. I KL 7:1 föreskrivs bl a att konkursförvaltaren skall ha den särskilda insikt och erfarenhet som uppdraget kräver. För att en person skall kunna utses till förvaltare krävs vidare enligt KL 7:1 att han åtnjuter borgenärernas förtroende, men rätten behöver inte höra dem om deras åsikt i fråga om val av förvaltare.¹⁵ Rätten måste däremot inhämta yttrande från tillsynsmyndigheten innan förvaltare utses enligt KL 7:3. Förvaltaren skall nämligen åtnjuta denna myndighets förtroende.¹⁶

Förvaltarens allmänna åligganden är enligt KL 7:8 st 1 att ta tillvara borgenärernas gemensamma rätt och bästa samt vidta alla de åtgärder som främjar en snabb och förmånlig avveckling av boet.¹⁷

2.6.2 Förvaltarens beslutanderätt och samrådsskyldighet

Förvaltaren skall självständigt avgöra olika förvaltningsfrågor och ta ansvaret för besluten. I viktigare frågor skall förvaltaren enligt KL 7:10 höra tillsynsmyndigheten och särskilt berörda borgenärer om det inte föreligger hinder mot det. Förvaltaren skall även höra gäldenären i ovan nämnda frågor om det lämpligen kan ske enligt KL 7:10. Anledningen till att förvaltaren skall höra tillsynsmyndigheten i viktigare frågor är att förvaltaren kan dra nytta av myndighetens råd och upplysningar.¹⁸

Om gäldenären eller en borgenär är missnöjd med att förvaltaren inte vill vidta en åtgärd får de nöja sig med möjligheten att söka få förvaltaren entledigad enligt KL 7:5.¹⁹

2.6.3 Sanktioner mot förvaltaren

Sanktioner mot förvaltaren utgörs av att förvaltaren enligt KL 7:5 kan entledigas av rätten efter framställning av tillsynsmyndigheten, granskningsman, borgenär eller gäldenär och av att förvaltaren kan bli skadeståndsskyldig enligt KL 17:1.

---

¹⁴ Prop 1986/87:90, s 103 och 254

¹⁵ Prop 1986/86:90, s 254f

¹⁶ Prop 1986/87:90, s 254

¹⁷ I detta sammanhang vill vi nämna en med Miljöbalken nyinförd bestämmelse i 7:16a Konkurslagen. I bestämmelsen stadgas om en anmälningsplikt för konkursförvaltaren. Förvaltaren skall till tillsynsmyndigheten enligt 26 kap. MB anmäla om han har anledning att anta att konkursgäldenären kvarlämnat kemikalier eller farligt avfall samt om han misstänker mark- eller vattenföroreningar. Vi har av utrymmesskäl valt att inte gå in närmare på denna nya bestämmelse.

¹⁸ Heuman, Specialprocess, s 202-204. Welamson, Konkurs, s 54

¹⁹ Prop 1986/87:90, s 103

2.6.4 Tillsynsmyndighetens uppgift

Enligt KL 7:25 utser regeringen vissa kronofogdemyndigheter att vara tillsynsmyndigheter. Tillsynsmyndighetens uppgift anges i KL 7:27 vara att övervaka att förvaltningen bedrivs på ett ändamålsenligt sätt i överensstämmelse med KL och andra författningar.

Tillsynsmyndigheten skall enligt KL 7:27 särskilt se till att avvecklingen av konkursen inte fördröjs i onödan. Myndigheten får enligt ovan nämnda lagrum, när den finner det lämpligt, inventera boets kassa och övriga tillgångar samt begära redovisning av förvaltaren.

3. Miljörättsliga kontra konkursrättsliga principer - uppkomsten av tvistiga frågor

3.1 Inledning

När ett bolag går i konkurs övergår alla dess utmätningsbara tillgångar till ett konkursbo. Konkursboet är en annan juridisk person än det bolag som fanns före konkursbeslutet. Då ett bolag som bedriver miljöfarlig verksamhet går i konkurs uppkommer den centrala frågan om konkursboet ansvarar för en eventuell efterbehandling/sanering.²⁰

Företrädare för konkursrätten och miljörätten har i denna fråga skilda uppfattningar. Anledningen till att den civilrättsliga bedömningen skiljer sig från den offentlighetsrättsliga kan förklaras med att respektive regelverk har olika ändamål och skyddsintressen.

I detta avsnitt skall vi lyfta fram de problem som råder genom att ställa miljörättens och konkursrättens principer mot varandra.

3.2 Miljörättens mål och dess rättsprinciper

”Målet med miljöpolitiken är att skydda människors hälsa, bevara den biologiska mångfalden, hushålla med uttaget av naturresurser så att de kan utnyttjas långsiktigt samt skydda natur- och kulturlandskapet.” Detta citat är hämtat ur regeringens proposition ”En god livsmiljö”.²¹ Idag är denna målsättning införd i 1:1 MB.²² Beskrivningen ger oss innehållet i principen ”en hållbar utveckling” (”sustainable development”).²³

För att uppnå dessa mål skall ”den förebyggande principen” gälla och ”principen att förorenaren betalar” (”Polluters Pay Principle”).²⁴

”Den förebyggande principen” innebär att den ansvarige skall förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljö.

²⁰ Hamilton, JT 1997/98:1, s 127

²¹ Prop 1990/91:90, s 11

²² Se även Prop 1997/98:45, s 166f

²³ Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 412

²⁴ Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 412

”Principen att förorenaren betalar” innebär, enligt förarbetena till ML, att den som bedriver miljöfarlig verksamhet också bör ta på sig kostnaderna för den skada och olägenhet som verksamheten orsakar.²⁵ Principen skall gälla ”såväl företag och myndigheter som individer och omfatta samtliga aktiviteter”.²⁶

Bakom ”principen att förorenaren betalar” ligger följande tanke. Om den som orsakar en olägenhet också får betala saneringskostnaden (kostnaden för att undanröja olägenheten), så försöker denne minimera olägenheten och sina kostnader. Principen skall utgöra ett incitament att vara varsam vid miljöfarlig verksamhet.

Enligt företrädare för konkursrätten förfelas syftet med principen om den som är betalningsansvarig (t ex ett konkursbo) inte kan påverka olägenheten. Det kan då vara svårt att motivera varför en personkrets snarare än en annan skall svara för kostnaden. Om det allmänna till varje pris vill slippa betala uppställningskostnaden, måste staten vältra över ansvaret på någon annan oavsett skäligheten i det. Man hamnar då i ”the deep pocket policy” dvs man tar pengar där det finns även om sambandet mellan nedsmutsningen och betalaren är mycket svag. Härmed har vi ett problem ur konkursrättslig synvinkel.²⁷

3.3 Konkursrättens mål och dess rättsprinciper

Målet med konkursrätten bygger på principen, att när flera borgenärer inte fullt ut kan tillgodoses de skall bära förlusten proportionellt mot storleken av vars och ens fordran. Principen har dock i avsevärd utsträckning modifierats genom införande av allmän och särskild förmånsrätt för skilda fordringar. Detta framgår av Förmånsrättslagen. Syftet med KL är dessutom att sätta stopp för en kapplöpning mellan borgenärerna som är ägnad att förvärpa gäldenärens ekonomiska situation och att därmed skapa trygghet både för borgenärerna och gäldenären.²⁸

Inom konkursrätten finns många viktiga rättsprinciper. Dessa har lång tradition och torde ha stor betydelse för rättslivet och den ekonomiska verksamheten i övrigt. De mest centrala, som är av betydelse i vår uppsats, är följande:

1. Konkursbo ansvarar inte för gäldenärens förpliktelser: Denna princip är en av grundpelarna på vilken konkursrätten vilar. Man måste vara noga med att skilja på gäldenärens och boets ansvar. Boet har ingen plikt att inträda i gäldenärens avtal. Man kan jämföra detta med KL 3:9 som innebär att ett konkursbo har en *rättighet* - inte en skyldighet - att succedera gäldenären som part i en rättegång som pågår mellan gäldenären och tredje man vid tiden för konkursbeslutet. Om konkursboet inte övertar gäldenärens talan anses egendomen, som man tvistar om, inte tillhöra konkursboet.²⁹

---

²⁵ SOU 1992:135, s 47f

²⁶ Prop 1990/91:90, s 12ff

²⁷ Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 412

²⁸ Welamson, Konkurs, s 14

²⁹ Möller, Insolvensrättsligt Forum 1999, s 2. Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 416
Pfannenstill, Advokaten 1993:8, s 320

2. Egendom utan försäljningsvärde ingår inte i konkursboet, KL 1:1 och 3:3. I boet ingår bara utmätningsbar egendom. Vilken egendom som är utmätningsbar framgår av UB 4:2 och 5:1-4. Detta är en grundläggande princip som gällt länge.³⁰
3. Konkursboet utgör endast en förvaltningsform för omhändertagande och försäljning av gäldenärens egendom för borgenärernas räkning. Detta framgår klart av KL 7 kap (KL 7:8).³¹
4. Konkursboets egendom skall användas för att betala fordringar som uppkommit *före* konkursbeslutet. Detta följer av KL 5:1. Fordringarna är således konkursfordringar av olika karaktär. De kan vara särskilda förmånsrätter, allmänna förmånsrätter eller oprioriterade fordringar. Fordringar som har uppkommit *efter* konkursbeslutet och som har ingåtts av konkursboet kallas för massafordringar. Dessa skall betalas före konkursfordringarna enligt KL 11:1.³²

3.4 Rättsläget idag

Det föreligger en entydig praxis vad gäller konkursbons ansvar då det förvarar miljöfarligt avfall. Innebörden av Regeringens och Koncessionsnämndens praxis är idag den att konkursboet (den ansvariges borgenärer) får ta kostnaden för uppstädning om den ansvarige saknar medel dvs ansvaret för gäldenärens miljöfarliga verksamhet övergår automatiskt på konkursboet. Uppstädningskostnaden blir en massaskuld som ”tränger” sig före konkursfordringarna.

Enligt vår mening är den rättspraxis som utvecklats rörande konkursboets ansvar för gäldenärens miljöfarliga verksamhet helt utan hänsynstagande till konkursrätten. Miljörätten har vunnit i Regeringen och Koncessionsnämnden för miljöskydd. Detta har genererat och genererar fortfarande stora problem inom konkursrätten eftersom dess viktiga rättsprinciper har åsidosatts. Konkursboets borgenärer har, som vi tidigare nämnt, inte varit de som har förlorat på att rättsläget är som idag utan det är de grundläggande konkursrättsliga principerna som har drabbats negativt.³³

3.5 Uppkomsten av problem

Är det i överensstämmelse med gällande konkursrätt att ålägga ett konkursbo ansvar för uppstädning efter konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet?

---

³⁰ Möller, Insolvensrättsligt Forum 1999, s 2. Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 416 Pfannenstill, Advokaten 1993:8, s 320

³¹ Möller, Insolvensrättsligt Forum 1999, s 2. Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 416 Pfannenstill, Advokaten 1993:8, s 320

³² Möller, Insolvensrättsligt Forum 1999, s 2. Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 416 Pfannenstill, Advokaten 1993:8, s 320

³³ Se avsnitt 1.2

Enligt företrädare för konkursrätten är det orimligt att ålägga ett konkursbo ett sådant ansvar. Dessa menar att dagens rättspraxis klart strider mot viktiga konkursrättsliga principer såsom att ett konkursbo endast utgör en förvaltningsform för omhändertagande och försäljning av gäldenärens egendom för borgenärernas räkning, att ett konkursbo inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser och att en massafordran uppkommer då konkursboet rättshandlar efter konkursbeslutet.

Företrädare för konkursrätten menar även att, om denna praxis skulle stå sig så skulle det innebära att den egendom som någon gång använts i miljöfarlig verksamhet är belastad av ett latent saneringskrav så länge egendomen finns hos den som bedrivit eller kan anses driva verksamheten - en slags tyst förmånsrätt utan uttryckligt stöd i lag som tränger sig före övriga prioriterade och oprioriterade borgenärer.³⁴ Detta har varit stöd i Konkurslagen eller i Förmånsrättslagen.

4. Rådande rättspraxis

4.1 Inledning

Inom problemområdet ”konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet” är rättspraxis mycket viktig. I detta avsnitt skall vi därför först redogöra för instansförfarandet i sådana mål och därefter utförligt presentera viktiga avgöranden. Varje avgörande skall även bemötas med egna ställningstaganden.

4.2 Allmänt om de olika instanserna i förfarandet

”Ansvar för miljöfarlig verksamhet” är en förvaltningsrättslig angelägenhet. Första instans i besvärsgången var tidigare Miljö- och Hälsoskyddsnämnden i varje kommun, som hade till uppgift att enligt ML meddela förelägganden, förbud, ge tillstånd etc. Andra instans var Länsstyrelserna och sista instans var före år 1988 Regeringen. Efter lagändringen i Miljöskyddslagen (ML) 1989 blev Koncessionsnämnden för miljöskydd sista instans i avgöranden enligt 40§ ML och detta varade fram till Miljöbalkens ikraftträdande 1990101.³⁵

Enligt förarbetena hade Koncessionsnämnden en ”i viss mån domstolsliknande ställning” och fick ”närmast karaktären av ett opartiskt skiljeorgan”.³⁶ Nämnden för miljöskydd bestod av ordförande och tre andra ledamöter. Ordföranden skulle vara lagfaren. En ledamot skulle ha sakkunskap och erfarenhet i tekniska frågor. En ledamot skulle ha erfarenhet av frågor som faller inom verksamhetsområdet för statens naturvårdsverk och den fjärde ledamoten skulle ha erfarenhet av industriell verksamhet. Regeringen förordnade ordförande och övriga ledamöter.³⁷

Tillsynsmyndigheterna enligt ML var Statens Naturvårdsverk, Länsstyrelserna samt andra kommunala miljönämnder som fullgjorde uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet.³⁸

³⁴ Pfannenstill, JT 1992/93:1, s 116

³⁵ Miljöskyddslagen (1969:387) 48§ 2st

³⁶ NJA II 1969, s 275 och 278

³⁷ Miljöskyddslagen (1969:387) 11§

³⁸ Miljöskyddslagen (1969:387) 38§

Naturvårdsverket handhade den centrala tillsynen, samordnade tillsynsverksamheten och lämnade vid behov bistånd i denna verksamhet. Länsstyrelserna utövade tillsyn över sådan verksamhet som krävde tillstånd enligt Miljöskyddslagen eller som utövades av försvarsmakten medan de kommunala nämnderna utövade den lokala tillsynen över övrig miljöfarlig verksamhet.

I och med Miljöbalkens ikraftträdande 990101 har vi en instansordning som skiljer sig från den gamla. Idag finns det regionala miljödomstolar och en Miljööverdomstol som är knuten till Svea hovrätt. Högsta domstolen är slutinstans i mål som i första instans prövats av en miljödomstol medan mål som prövats av förvaltningsmyndighet eller kommun har Miljööverdomstolen som slutinstans. Övriga prövningsmyndigheter är Regeringen, Länsstyrelserna och andra förvaltningsmyndigheter samt kommunerna.³⁹

De regionala miljödomstolarna skall som första instans handlägga och tillståndspröva mål om mera omfattande miljöfarlig verksamhet, vattenmål och ersättningsmål av olika slag. I dessa mål tillämpas i första hand Miljöbalkens regler och i andra hand Rättegångsbalkens.⁴⁰

Statliga myndigheters beslut enligt Miljöbalken får överklagas till de regionala miljödomstolarna medan kommunernas beslut i regel får överklagas till Länsstyrelsen, ett led i prövningsskedjan. I dessa mål i miljödomstolen tillämpas i huvudsak Förvaltningsprocesslagen (1971:291).⁴¹

De regionala miljödomstolarna har motsvarande sammansättning som Koncessionsnämnden för miljöskydd (se ovan).⁴²

För att Miljööverdomstolen skall ompröva domar och beslut krävs det prövningstillstånd i mål som handlagts enligt Förvaltningsprocesslagen.⁴³

Tillsynsmyndigheter enligt den nya rättsordningen är Naturvårdsverket, generalläkaren, Länsstyrelsen, andra statliga myndigheter och kommunerna.⁴⁴

Vi skulle vilja påstå att det nya instansförfarandet är mycket rörigt. Det gäller att hålla tungan rätt i mun med tanke på att det är olika mellaninstanser och slutinstanser beroende på vem som har avgjort målet i första instans.

4.3 Centrala avgöranden

Den rättspraxis vi har idag har avgjorts av Regeringen och Koncessionsnämnden för miljöskydd. Miljööverdomstolen har ännu inte dömt i något mål enligt den nya MB och detta

---

³⁹ Miljöbalken 20 kap. Prop 1997/98:45, s 456-462

⁴⁰ Prop 1997/98:45, s 463-469

⁴¹ Prop 1997/98:45, s 463-469

⁴² Prop 1997/98:45, s 463-469

⁴³ Prop 1997/98:45, s 463-469

⁴⁴ Miljöbalken 26 kap. 3§

kommer heller inte ske inom snar framtid.⁴⁵ Fallen rör främst 40§ ML som säger att en tillsynsmyndighet får meddela ett föreläggande om sådana försiktighetsmått eller ett förbud som behövs för att lagen skall efterlevas.⁴⁶

Eftersom det område vi valt att behandla i princip endast täcks av rättspraxis och är lite behandlat i doktrin, har vi valt att på ett tidigt stadium i uppsatsen utförligt redogöra för de viktiga avgöranden som vi finner är av intresse för fortsatt diskussion och analys. Med redogörelsen vill vi framhäva bakgrunden i målet, konkursboets invändningar, beslut och beslutsmotivering samt vår egna analys. Avgörandena behandlas i tidsordning:

4.3.1 Wesström Verktygs AB - Regeringens beslut 1981-02-26, 1619/80

Bakgrund:

Wesström Verktygs AB hade bedrivit verksamhet på egen fastighet. Vid konkursen fanns lagrat miljöfarligt avfall bestående av 7-8 ton härdsalter på fastigheten. Länsstyrelsen i Stockholms län fann att ”ansvaret för omhändertagande av avfallet i första hand åvilar den som *producerat* detsamma dvs Wesströms Verktyg AB...” och ålade *konkursboet* att enligt 40§ ML bortforsla det miljöfarliga avfallet för slutligt omhändertagande.

Konkursboets invändningar:

Konkursförvaltaren överklagade till Regeringen, med yrkande att beslutet skulle undanröjas, varvid han i huvudsak anförde, dels att konkursgäldenären (den ansvarige) och konkursboet är skilda personer, dels att om konkursboet skall anses ansvarigt så tillskapas en tyst förmånsrätt åliggande boet att svara såsom för massagäld för konkursgäldenärens före konkursen samlade försummelser.

Beslut/Beslutsmotivering:

Regeringen fastställde utan närmare motivering Länsstyrelsens beslut. Regeringen, liksom Länsstyrelsen, fann att den som producerat avfallet (dvs konkursgäldenären) och konkursboet var samma personer. Regeringen motiverade inte konkursboets invändning att ansvaret som konkursboet åläggs är såsom en massafordran för konkursgäldenärens samlade försummelser *före* konkursen.

Egen analys:

---

⁴⁵ Uppgiften lämnad av Domare Rolf Lundmark, Avd 13 Miljööverdomstolen.

⁴⁶ Indirekt hänvisning till 5§ ML genom rekvisitet ”lagen”.

Rättsfallet orsakar enligt vår mening huvudbry. Vi menar att Länsstyrelsen motsäger sig själv. Först säger de att ansvar åvilar den som *producerat* avfallet och därefter ålägger de konkursboet uppställningsansvar. Som vi vet är, precis som konkursförvaltaren i målet har anfört, konkursgäldenären och konkursboet två skilda rättssubjekt. Konkursboet uppkommer i och med konkursbeslutet. Detta framgår också indirekt av KL 1:1. Konkursboet kan därför, enligt vår uppfattning, inte anses vara den som producerat avfallet om detta skett *före* konkursbeslutet. Regeringens uttalande i avgörandet är härmed felaktigt.

Konkursförvaltarens andra invändning, om att det skulle tillskapas en tyst förmånsrätt för uppställningskostnaden i form av en massaskuld för konkursboet, är enligt vår åsikt också av intresse. Massafordringar uppkommer enligt en grundläggande konkursrättslig princip då konkursboet rättshandlar dvs *efter* konkursbeslutet. Rättshandlingar som vidtas av konkursgäldenären *före* konkursbeslutet får karaktären av konkursfordringar. Massafordringar skall betalas före konkursfordringar och efterställda fordringar (men dock efter konkurskostnader). Anledningen till detta har varit att hjälpa konkursboet att få t ex kredit för fortsatt verksamhet. Dessa borgenärer är därför berättigade till en bättre ställning än övriga. Invändningen av konkursboet beträffande massafordran motiverades inte av Regeringen. Detta ger oss intrycket att Regeringen ansett att en massafordran uppkommer då konkursgäldenären rättshandlar *före* konkursbeslutet.

I våra ögon ter det sig ologiskt att ge en borgenär (här staten) en massafordran för kostnader som uppkommit *före* konkursbeslutet. Vi vill påstå att hela det konkursrättsliga resonemanget med skillnaden i konkursfordringar och massafordringar faller, om det helt plötsligt kan uppstå en massafordran då en konkursgäldenär rättshandlar *före* konkursbeslutet.

4.3.2 Hässleholms Verkstäder AB - Regeringens beslut 1982-08-12, 1458/82

Bakgrund:

AB Hässleholms Verkstäder hade bedrivit verkstadsrörelse. Länsstyrelsen i Kristianstads län ålade *konkursboet* enligt 40§ ML att forsla bort olje- och färgavfall från en av konkursbolaget tidigare disponerad industritomt. Konkursförvaltaren besvärade sig, med yrkande om undanröjande av beslutet, till Regeringen som genom jordbruksdepartementet avlog besvären under anförande av följande skäl:

”Enligt 40§ Miljöskyddslagen får en tillsynsmyndighet meddela ett föreläggande om sådant försiktighetsmått eller förbud som *uppenbart*⁴⁷ behövs för att Miljöskyddslagens bestämmelser skall efterlevas. Den, mot vilken ett sådant föreläggande skall riktas, är den som bedriver den miljöfarliga verksamheten. Den som enligt Miljöskyddslagen är att anse som ansvarig för den miljöfarliga verksamheten i förevarande ärende är utan tvekan konkursboet, vare sig rörelsen under konkursen fortsättes eller inte. Konkursboet kan därför rimligen inte undandra sig ansvaret för ifrågavarande del av verksamheten”.

⁴⁷ Före 1989-07-01 gällde att ett föreläggande eller ett förbud *uppenbart* skulle *behövas* för att kunna meddelas. Efter 1989-07-01 gällde enligt 40§ ML beträffande miljöfarlig verksamhet som inte har tillstånd, att tillsynsmyndigheten får meddela föreläggande eller förbud som *behövs* för att ML skall efterlevas. Det senare gäller fortfarande idag enligt MB 26:9.

Konkursboet ansökte om resning i Regeringsrätten, varvid det åberopade att den rättstillämpning som ligger till grund för regeringens beslut uppenbart strider mot såväl Konkurslagen som Miljöskyddslagen. Regeringsrätten lämnade resningsansökan utan bifall med motiveringen att konkursboet inte förebragt någon omständighet av beskaffenhet att föranleda resning.

Konkursboets invändningar:

Konkursförvaltaren yrkade undanröjande av beslutet, på vilken grund framgår inte av Regeringens beslut.

Beslut/Beslutsmotivering:

Regeringen fastställde att ett föreläggande enligt 40§ ML skall riktas mot den som bedriver den miljöfarliga verksamheten och att konkursboet är att anse som ansvarig för den miljöfarliga verksamheten enligt Miljöskyddslagen, *vare sig rörelsen under konkursen fortsättes eller inte.*

Egen analys:

Enligt vår mening är konsekvensen av detta avgörande att ett konkursbo inte kan förhålla sig passivt utan har vad som kan liknas vid en ”handlingsplikt” att sörja för att miljöfarligt avfall, som kan härledas till konkursgäldenärens verksamhet, tas om hand. Kostnaden för att omhänderta det miljöfarliga avfallet blir en massagäld som ”tränger” sig före fordringarna i konkursen. Även om konkursboet väljer att inte fortsätta konkursgäldenärens verksamhet är det, enligt Regeringen att anses som preventivt ansvarigt för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet.

Är det rimligt att ålägga ett konkursbo uppställningsansvar även om det förhåller sig passivt dvs endast förvarar avfallet? Skall konkursboet verkligen åläggas en massagäld för det konkursgäldenären orsakat före konkursbeslutet?

4.3.3 Svensk Fotokemi AB - Högsta Domstolens avgörande NJA 1984 s 602

Detta rättsfall är av stort intresse i sammanhanget. Själva saken - att ålägga ett konkursbo saneringsansvar - avgjordes inte i HD, men det finns ett belysande uttalande redovisat i målet. En redogörelse för målet är därför av vikt.

Bakgrund:

Svensk Fotokemi AB bedrev en verksamhet som innebar att man bl a lagrade kvicksilverhaltigt avfall inom ett av bolaget disponerat område. Länsstyrelsen förelade med stöd av 40§ ML *bolaget* vid vite att transportera bort avfallet för slutligt omhändertagande. Sedan föreläggandet inte efterlevts och bolaget försattes i konkurs förelade Länsstyrelsen *konkursboet*, som fortsatte driften av rörelsen, att vid vite fullgöra vad som tidigare ålagts bolaget. Konkursboet

efterlevde inte heller det givna föreläggandet. Länsstyrelsen anmodade därför med stöd av 47§ st3 ML Kronofogdemyndigheten att på boets bekostnad ombesörja borttransporten. Sedan avfallet transporterats bort och tagits om hand utmätte Kronofogdemyndigheten konkursboets medel för att täcka kostnaderna för bortförande och destruktions (121 724 kronor).

Konkursboets invändningar:

Konkursförvaltaren besvärade sig över utmätningen och gjorde gällande att Länsstyrelsens beslut (exekutionstiteln) skulle vara olagligt eller i varje fall felaktigt.

Dom/Domskäl:

Hovrätten ändrade inte Länsstyrelsens beslut och detta gjorde inte HD heller. Utmätningen grundades på ett lagakraftvunnet beslut, som utgör en exekutionstitel enligt UB 3:1. Den fråga domstolarna hade att ta ställning till blev därför i vilken utsträckning domstolarna materiellt kan pröva en exekutionstitel som åberopas i ett utmätningsärende. HD konstaterade att möjligheterna är ytterst begränsade att i ett utsökningsmål underkänna en exekutionstitel. HD fortsätter: ”När det gäller sådana administrativa beslut som det aktuella bör detta komma ifråga endast om beslutet framstår som uppenbart felaktigt”.⁴⁸ I målet förekom inte något sådant fel. HD lämnade därför besvären utan bifall.

En ledamot av Högsta Domstolen, JustR Bengtsson, tillade, även om han inte ansåg det nödvändigt för bedömningen av målet, bl a följande:

”Konkursboet har fortsatt den rörelse som konkursgäldenären bedrivit, och i den rörelsen har bl a ingått förvaring av kvicksilverhaltigt avfall. Som HovR:n utvecklat möjliggör 40§ ML att ett föreläggande att ta bort avfallet riktas mot den som utövar sådan miljöfarlig verksamhet. Detta bör gälla även om avfallet delvis härrör från den verksamhet en tidigare innehavare av fastigheten bedrivit. Beslutet om borttransport framstår därför som förenligt med Miljöskyddslagen... Man torde knappast heller kunna invända att ett saneringsbeslut som riktas mot ett konkursbo skulle stå i sådan strid med grundläggande konkursrättsliga principer att det inte skulle kunna godtas. Det bör framhållas att ett konkursbo genom att fortsätta konkursgäldenärens verksamhet alltid riskerar att dra på sig förpliktelser med karaktären av massagäld vilka ytterst beror på konkursgäldenärens förhållanden exempelvis strikt skadeståndsansvar enligt Miljöskyddslagen... Därmed är det inte sagt att Länsstyrelsen utan vidare bör låta innehavaren av en fastighet stå för saneringskostnader i situationer som den aktuella. Även när saneringen är uppenbart behövlig kan det ibland te sig obilligt att han får svara för åtgärder mot missförhållanden som beror av fastighetens tidigare innehavare. Det gäller särskilt om han förvärvat fastigheten utan kännedom om missförhållandena eller om annars beslutet - som i konkursfallet drabbar andra än den skyldige. Länsstyrelsen kan, på ett sätt som måste te sig godtyckligt och svårförutsebart för andra borgenärer, bestämma vilken rätt statens egna betalningsanspråk skall ha i konkursen: genom att efter konkursbeslutet upprepa ett saneringsåläggande, nu mot konkursboet, förvandlar myndigheten en ordinär

---

⁴⁸ NJA 1984 s 608

fordran för staten till en massafordran. I alla händelser torde möjligheterna att ta ut kostnaderna av ett konkursbo böra utnyttjas med stor varsamhet...⁴⁹

Egen analys:

För vår del är utgången i målet inte relevant utan det är det belysande uttalandet av JustR Bengtsson som är av värde. HD avgjorde inte huruvida ett konkursbo skulle åläggas saneringsansvar eller inte, utan frågan var i vad mån Länsstyrelsens beslut (exekutionstiteln) kunde prövas materiellt i utmätningens målet. Diskussion och analys kommer därför kretsa kring JustR Bengtssons uttalande.

Vi vill kommentera två saker i JustR Bengtssons belysande uttalande, *dels* att Länsstyrelsen kan bestämma vilken rätt statens egna betalningsanspråk skall ha i konkursen och *dels* skäligheten i att ålägga ett konkursbo saneringsansvar.

För konkursfallens del föreligger det, som vi sett, redan idag komplikationer. Precis som JustR Bengtsson anför i målet kan det te sig godtyckligt och svårförutsebart för borgenärerna att staten kan omvandla sin oprioriterade fordran till en massafordran genom att *upprepa* ett tidigare mot konkursgäldenären riktat saneringsåläggande mot konkursboet. Detta innebär enligt JustR Bengtsson att en massafordran för saneringskostnader är en tyst realbelastning på boet utan att det framgår av lagen.

Vi menar att konkursinstitutet förfelar sitt syfte om massafordringar skall uppkomma för olägenheter som konkursgäldenären orsakat *före* konkursen. Massafordringar uppkommer enligt konkursrätten först då konkursboet rättshandlar dvs *efter* konkursbeslutet och inte före konkursbeslutet, som Koncessionsnämnden och Regeringen kanske har ansett. Dessutom anser vi att denna lätta möjlighet för staten att kunna omvandla en konkursfordran till en massafordran inskränker de olika förmånsrätterna som andra borgenärer har. Vad är syftet med en särskild förmånsrätt, i form av t ex företagshypotek eller pantbrev, om en oprioriterad fordran lätt skall kunna omvandlas till en massafordran och ”tränga” sig före andra borgenärer? Skall vi verkligen godta dessa ”tysta förmånsrätter” som inte framgår i lag? Nej, det skall vi inte ty de strider mot grundläggande konkursrätt.

Den rättspraxis som råder idag medför att vår slutsats blir den att kreditgivare som lånar ut pengar mot säkerhet i företagshypotek eller pantbrev bör ta reda på om låntagaren bedriver en verksamhet som kan komma att betraktas som miljöfarlig. Detta för att kunna göra en vettig kreditbedömning ty annars kan de råka illa ut vid utdelningen då staten tränger sig före med sin ”tysta förmånsrätt” i form av en massafordran och tar i anspråk konkursboets all egendom.

Av JustR Bengtssons uttalande, ”I alla händelser torde möjligheterna att ta ut kostnaderna av ett konkursbo böra utnyttjas med stor varsamhet”, framgår klart att en skälighetsbedömning skall göras innan konkursboet åläggs att sanera efter konkursgäldenären. Detta finner vi vara av central betydelse. Men det är heller inte alltid lätt att avgöra när det är skäligt (enligt 5§ ML) att ålägga ett konkursbo saneringsansvar. Är det t ex skäligt att låta ett konkursbo stå för

---

⁴⁹ NJA 1984 s 608f

saneringen som inte har bidragit till produktionen? Eller med andra ord, räcker det för ansvar att konkursboet endast förvarar avfallet dvs förhåller sig passivt?

Alla dessa frågor tål att diskuteras. Detta sker längre fram i uppsatsen.⁵⁰

4.3.4 R E Karlsson - Koncessionsnämndens beslut B 33/91

Bakgrund:

RE Karlsson hade en mekanisk verkstad i Örebro. Efter några år övertogs verksamheten av RE Karlsson AB. Företaget gick i konkurs. Länsstyrelsen meddelade föreläggande enligt 40§ ML om att bolaget skulle frakta bort tunnor med oljeavfall från verkstaden. Fastigheten såldes så småningom till en privatperson. Vid köpet överenskomms att köparen skulle ta hand om avfallet.

Konkursboets invändningar:

Konkursförvaltaren överklagade till Regeringen och anförde att vare sig boet eller konkursgäldenären kunde göras ansvarig för vad som hade hänt *före* det att RE Karlsson AB påbörjat verksamheten. Man hade aldrig förvarat tunnorna eller haft rådighet över dem.

Beslut/Beslutsmotivering:

Koncessionsnämnden började med den sedvanliga inledningen att förvaring av avfall är att betraktas som miljöfarlig verksamhet enligt 1§ st1 p2 ML. Förelägganden enligt 40§ ML skall riktas mot den som utövar verksamheten. Koncessionsnämnden fortsätter: ”Av utredningen i ärendet framgår att avfallet visserligen förvaras på den fastighet där konkursgäldenären bedrivit verksamhet men att det inte, enligt konkursförvaltarens uppgifter, förvarats i de lokaler som konkursgäldenären hyrt. Konkursförvaltaren har vidare upplyst att konkursboet vare sig haft avfallet i sin vård eller rättsligen förfogat över det. Med hänsyn härtill kan inte påstås att konkursgäldenären bedrivit eller att konkursboet bedriver den miljöfarliga verksamhet som består i förvaring av avfallet. På grund härav kan konkursboet inte åläggas att transportera bort detta.”

Egen analys:

Koncessionsnämnden har i tidigare avgöranden fastställt att förvaring av avfall är att betrakta som miljöfarlig verksamhet enligt 1§ st1 p2 ML. I detta mål upprepas detta av Koncessionsnämnden men p g a konkursboets starka invändningar kommer Koncessionsnämnden fram till att det inte kan påstås att konkursgäldenären bedrivit eller att konkursboet bedriver den miljöfarliga verksamhet som består i förvaring av avfall. Grunderna till avgörandet bestod i att avfallet inte förvarades i de lokaler som konkursgäldenären hyrt (trots att avfallet visserligen förvarades på den fastighet som konkursgäldenären bedrivit

---

⁵⁰ Se avsnitten 5.2.4 och 5.2.5

verksamhet) och att konkursboet vare sig haft avfallet i sin vård eller rättsligen förfogat över det.

Kontentan av målet är att förvaring av avfall, som betraktas som miljöfarlig verksamhet, anses föreligga först då konkursboet rättsligen förfogar över avfallet. Miljöfarligt avfall som finns deponerat hos tredje man och som konkursboet ej rättsligen förfogar över ger därför upphov till att konkursboet inte bedriver miljöfarlig verksamhet som består i förvaring av avfall.⁵¹

Man kan dock fråga sig om inte Koncessionsnämnden gjorde en alltför restriktiv tolkning i målet. Konkursboet hade inte avfallet i sin vård men förelåg inte ett rättsligt förfogande i och med att avfallet förvarades på den fastighet på vilken konkursgäldenären bedrivit verksamhet?

4.3.5 Friherren - Koncessionsnämndens beslut B 128/91

Bakgrund:

Nysilverfabriken Aurora AB bedrev ytbehandlingsverksamhet på en fastighet i Göteborg. Verksamheten hade tillstånd enligt ML. Fastigheten såldes 1989 till ett fastighetsbolag, KB Friherren 50, som två år senare gick i konkurs. Vid denna tidpunkt förvarades fortfarande stora mängder miljöfarligt avfall i lokalerna som härrörde från den industriella verksamheten. Med stöd av 40§ ML förelade därför Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohuslän län vid vite Friherrens konkursbo att frakta bort avfallet från fastigheten.

Konkursboets invändningar:

Konkursboet överklagade Länsstyrelsens beslut om föreläggande med yrkande att beslutet skulle förklaras ogiltigt samt anförde bl a att kommanditbolaget när det försattes i konkurs inte bedrev någon verksamhet på fastigheten, att konkursboet ej heller återupptagit någon verksamhet, att konkursboet inte kan göras ansvarigt såsom för massagäld för dispositioner som eventuellt vidtagits före konkursen av konkursgäldenären samt att det saknas stöd i Förmånsrättslagen för betalning av denna typ av kostnader som förelägandet omfattar.

Beslut/Beslutsmotivering:

Koncessionsnämnden avslog överklagandet med följande motivering:

”Det är konkursboet som förvarar det miljöfarliga avfallet. Förvaringen utgör en sådan användning av byggnad som kan medföra störning för omgivningen. Det är alltså att betrakta som miljöfarlig verksamhet enligt 1§ st1 p2 ML. Av 5§ ML framgår bl a att den som utövar en miljöfarlig verksamhet är skyldig att vidta de försiktighetsmått som skäligen kan fordras för att avhjälpa olägenhet.

---

⁵¹ Se vidare avsnitt 5.2.2

I det aktuella fallet anser Koncessionsnämnden det uppenbart att åtgärder är nödvändiga för att förhindra skadlig miljöpåverkan från förvaringen av avfallet. Frågan är om det är skäligt att åtgärden vidtas av konkursboet. Koncessionsnämnden vill då anföra följande:

Kommanditbolaget kan vid köpet av fastigheten inte ha varit okunnigt om vad lokalerna på fastigheterna inrymt och det har heller inte påståtts från konkursboets sida. Att bolaget efter köpet har försatts i konkurs och konkursboet aldrig återupptagit driften av den tidigare ytbehandlingsverksamheten utgör, enligt Koncessionsnämndens mening, inte något skäl att upphäva föreläggandet. Inte heller konkursboets invändningar i övrigt förtjänar avseende vid den nu förevarande prövningen enligt Miljöskyddslagen.”

Egen analys:

Vi anser att detta mål är av sådan karaktär att det måste analyseras ingående. Precis som i alla andra mål är frågorna i stort sett identiska men här märker man tydligt att något inte stämmer då konkursboet anför många och mycket centrala invändningar.

I fallet hade fastighetsbolaget aldrig bedrivit någon miljöfarlig verksamhet, varken före konkursbeslutet eller efter. Fastighetsbolaget hade endast köpt fastigheten och på denna fanns fortfarande kvar miljöfarligt avfall som härstammade från tidigare ägares industriella verksamhet.

Vår fråga är hur man på ett lättförståeligt sätt kan förklara att förvaring av miljöfarligt avfall är att betraktas som att utöva miljöfarlig verksamhet? Vi menar att Koncessionsnämndens avgöranden beträffande definitionen ”utöva miljöfarlig verksamhet” är orimlig. Att jämställa passiv förvaring av miljöfarligt avfall med att aktivt bedriva miljöfarlig verksamhet är i våra ögon som att jämföra äpplen med päron. Vi menar att det rör sig om två helt skilda saker. Man kan inte säga att något passivt *är* något aktivt för då motsäger vi oss själva. Vi vill framföra att vi finner Koncessionsnämndens praxis i detta avseende som fullständigt ologisk och felaktig.

Vad gäller skälighetsbedömningen (det andra steget i bedömningen då man finner att ett konkursbo är ansvarigt), vill vi ställa oss frågan om det verkligen är skäligt att ålägga ett konkursbo ansvar när detta inte har bidragit till produktionen av avfallet?⁵²

Vi menar att det är oskäligt att ålägga ett konkursbo ansvar då detta inte bidragit till produktionen ty precis som i alla andra händelser kan man inte ålägga någon ansvar om det inte finns något samband mellan den som vidtar åtgärden och olägenheten/effekten. Vi kan ta ett annat brott som exempel: En person kan inte dömas för skadegörelse enligt BrB 12:1 om det inte är han själv som har orsakat skadan. Vi vill därför föra samma resonemang här. Koncessionsnämndens praxis är enligt vår mening även i detta avseende felaktig.

Och även om man nu slutligt skulle finna att konkursboet måste ansvara för saneringsåtgärder så menar vi att staten inte kan få en massafordran för dessa kostnader. Massafordringar

---

⁵² Vi vill anmärka att det i betänkandet SOU 1992:135 anges att Koncessionsnämnden gjort en uttrycklig skälighetsbedömning i Friherren fallet. Pfannenstill menar däremot i sin artikel i SvJT 1993:5-6 (fotnot 39) att det inte skett någon skälighetsbedömning i beslutet eftersom Koncessionsnämnden åberopar *gäldenärens* vetskap för att ålägga *boet* ansvar. Enligt Pfannenstill har det inte skett någon bedömning gentemot *boet*.

uppkommer som vi tidigare nämnt då konkursboet *efter* konkursbeslutet ingår avtal med någon. I förvaringsfallen har statens fordran för saneringskostnaden uppkommit *före* konkursbeslutet dvs det är en konkursfordran. Vi hävdar att fordringen som staten bör få är en oprioriterad konkursfordran eftersom det inte finns stöd i lag för att den vare sig skulle vara en massafordran eller en fordran med särskild förmånsrätt (en konkursfordran av högsta prioritet).

I detta mål var gäldenären (Friherren AB som var fastighetsägaren) i ond tro beträffande vad som fanns på fastigheten. Koncessionsnämndens utgång hade möjligen blivit en annan om gäldenären hade varit i god tro avseende det miljöfarliga avfallet på fastigheten dvs om gäldenären varken vetat om eller borde vetat om att det fanns miljöfarligt avfall på fastigheten.⁵³

4.3.6 TRANSAB - Koncessionsnämndens beslut B79/92

Bakgrund:

Länsstyrelsen i Västernorrlands län förelade TRANSAB Transformator Aktiebolags konkursbo att senast vid ett visst datum ha borttransporterat och bekostat slutligt omhändertagande av miljöfarligt oljeavfall.

Konkursboets invändningar:

Konkursförvaltaren överklagade beslutet, med yrkande att det skulle upphävas, och anförde i huvudsak, utöver att formalia inte hade iakttagits, att föreläggandet saknar laglig grund eftersom konkursboet inte bedrivit någon verksamhet på anläggningen, att konkursboet inte lagrat något avfall utan istället utan att ta befattning med anläggningen övergivit den, samt att konkursboet saknar medel att efterkomma föreläggandet.

Beslut/Beslutsmotivering:

Koncessionsnämnden gjorde ingen ändring i beslutet och anförde som skäl till detta: ”Avfallet tillhör och förvaras av konkursboet. Förvaringen av det miljöfarliga avfallet är att betraktas som miljöfarlig verksamhet enligt 1§ st1 p2 ML. Föreläggandet har således riktats mot utövaren av den miljöfarliga verksamheten. Det förhållandet att konkursboet inte har medel att bekosta saneringen innebär inte hinder mot att föreläggandet riktas mot konkursboet”.

---

⁵³ Vi har tvingats avgränsa oss på detta område. För den intresserade läsaren vill vi hänvisa till rättsfallen B 31/91, Makarna Karlsson, och B 249/94, Makarna Bouassa, där fastighetsägares ansvar behandlas. I dessa avgöranden har Koncessionsnämnden kommit fram till att fastighetsägare, som vid förvärvet är i ond tro beträffande vad som finns på fastigheten, skall åläggas saneringsansvar. Vi menar att man kan ha dessa avgöranden i åtanke då man spekulerar kring utgången i Friherren fallet om fastighetsägaren hade varit i god tro. Vi kan också nämna att JustR Bengtsson har gjort ett uttalande i NJA 1984 s 602 som kan vara av intresse i detta sammanhang: ”Även när saneringen är uppenbart behövlig kan det ibland te sig obilligt att innehavaren av fastigheten får svara för åtgärder mot missförhållanden som beror av fastighetens tidigare innehavare. Det gäller särskilt om han förvärvat fastigheten utan kännedom om missförhållandena...”

Egen analys:

Koncessionsnämnden uttalar i detta mål att ”avfallet *tillhör* konkursboet”. Detta är felaktigt. Konkursboet äger inte konkursgäldenärens utmätningsbara tillgångar utan det *förvaltar* endast dessa. Detta framgår klart och tydligt av KL 7:8. Koncessionsnämnden har enligt vår uppfattning inte riktigt förstått konkursrätten i detta avseende. Konkursboet utgör endast en *förvaltningsform* för omhändertagande och försäljning av gäldenärens egendom för borgenärernas räkning. Detta är en grundläggande konkursrättslig princip.

Koncessionsnämnden har i detta avseende klart och tydligt visat att den inte behärskar en av konkursrättens mest grundläggande rättsprinciper. Vad är det som talar för att Koncessionsnämnden behärskar resterande konkursrätt när den inte har någon aning om att konkursboets centrala uppgift består i förvaltning av gäldenärens utmätningsbara tillgångar? Koncessionsnämnden uttalande bör här kritiseras mycket hårt.

Även i detta mål återkommer invändningen av konkursboet att detta inte bedrivit någon miljöfarlig verksamhet. Koncessionsnämnden lägger inte någon vikt vid denna invändning utan konstaterar än en gång att förvaring av miljöfarligt avfall är att betraktas som att utöva miljöfarlig verksamhet. Här kan vi hänvisa till vår egna analys i Friherren fallet, Koncessionsnämndens beslut B 128/91, där vi framhäver att Koncessionsnämndens praxis är felaktig.⁵⁴

Konkursboet kommer även med invändningen att konkursboet inte har lagrat något avfall. Boet har inte tagit befattning med anläggningen utan övergivit den. Konkursboet menar alltså, enligt vår uppfattning, att det inte förvarat avfallet utan att det har abandonerat anläggningen med det miljöfarliga avfallet. Koncessionsnämnden bemöter inte ens denna invändning. Detta finner vi vara nonchalant. Koncessionsnämnden säger bara bestämt, utan att reflektera över denna viktiga invändning, att ”avfallet tillhör och förvaras av konkursboet” (vilket är fullständigt felaktigt, se ovan).

Vår åsikt är att Koncessionsnämnden borde ha bemött invändningen eftersom frågan om abandonering av egendom i konkurs har diskuterats flitigt. Den centrala frågan har ju varit om konkursboet kan undgå saneringsansvar genom att överge fastigheten med det miljöfarliga avfallet? Det finns tyvärr inget svar på denna fråga men dock en massa olika spekulationer. Dessa kommer vi behandla lite längre fram i uppsatsen.⁵⁵ Denna fråga skulle troligen klarna lite om Koncessionsnämnden hade bemött invändningen. Detta gjordes inte i målet, därför återstår ett olöst problem kring vilket man kan diskutera.

Konkursboet invänder även att det inte har pengar att betala saneringskostnaderna. Koncessionsnämnden menar att detta inte har någon betydelse för ansvaret. Vi skulle vilja påstå att även detta kan diskuteras.⁵⁶

---

⁵⁴ Se avsnitt 4.3.6

⁵⁵ Se avsnitt 6.7

⁵⁶ Se avsnitt 5.2.4

4.3.7 Saltsyra fallet - Koncessionsnämndens beslut B 250/92

Bakgrund:

AB Varmgalvaniseringsfabriken bedrev ytbehandlingsverksamhet, med tillstånd enligt ML. Företaget gick i konkurs 1992. Kvar på fabriken fanns då ett lager av miljöfarligt avfall (saltsyra). Marken på fastigheten var dessutom kraftigt förorenad vilket hade påverkat grundvattnet. Länsstyrelsen förelade med stöd av 40§ respektive 43§ ML konkursboet att dels frakta bort saltsyran, och dels genomföra undersökningar av den förorenade marken.

Konkursboets invändningar:

Konkursboet anser att det inte utan ytterligare utredningar kan anses uppenbart att förekommande höga zinkhalter i mark och grundvatten härrör från varmgalvaniseringsfabrikens verksamhet på fastigheten. Konkursboet har ej drivit verksamheten vidare utan endast avvecklat den. Boet har således ej utövat någon miljöfarlig verksamhet. De kostnader som uppstår vid bortforslandet skall anses som oprioriterade i förhållande till andra fordringar varför förmånsrätt saknas för nu aktuella kostnader och åtgärder. Om nu aktuella kostnader skulle betraktas som prioriterade skulle konsekvensen bli att hela förmånsrättslagens system sattes ur spel och därmed aktiebolags och andra juridiska personers möjligheter att låna kapital mot säkerhet.

Beslut/Beslutsmotivering:

Koncessionsnämnden behandlade först frågan om förvaringen av saltsyran. Nämnden konstaterade att sådan förvaring utgör miljöfarlig verksamhet och därför skall bortforsling ske genom konkursboets försorg eftersom de förfogar över saltsyran och fastigheten. När det sedan gällde skäligheten i de krävda åtgärderna uttalade Koncessionsnämnden:

”Det har inte gjorts gällande annat än att saltsyran är att betrakta som ett avfall och att det inte torde komma till användning vid en eventuell återupptagen verksamhet på fastigheten. Det enda sättet att för framtiden eliminera risken för skador är därför att saltsyran bortskaffas från fastigheten. Något alternativ till denna åtgärd finns således inte. I förevarande fall torde man utgå ifrån att en ny ägare till fastigheten kommer att åläggas att forsla bort saltsyran på fastigheten om inte konkursboet gör detta. Därmed är det sannolikt att värdet av fabriksfastigheten, och därmed köpeskillingen vid en försäljning, skulle bli så mycket lägre som motsvarar kostnaden för att forsla bort den aktuella saltsyran. Ett föreläggande skulle därför inte få någon avgörande betydelse för värdet av tillgångarna i boet.

Om å andra sidan saltsyran före en försäljning skulle bortskaffas på samhällets bekostnad, skulle värdet av fastigheten sannolikt öka jämfört med om saltsyran finns kvar vid en försäljning. Detta ökade värde skulle då komma att tillgodogöras av konkursborgenärerna.

Mot bakgrund av det anförda anser Koncessionsnämnden, att även om kostnaden kan bli betydande i förhållande till boets totala tillgångar, bör åtgärden betraktas som skäligen. Koncessionsnämnden anser därför att föreläggandet i denna del bör stå fast.”(Beslut B 250/92)

Däremot underkänner Koncessionsnämnden länsstyrelsens föreläggande om markundersökningar enligt 43§ ML. Nämnden anser att konkursboet inte utövade och inte heller utövat någon verksamhet som haft betydelse för uppkomsten av den befintliga- mark och grundvattenföroreningen. Koncessionsnämnden anser att förvaringen av saltsyra saknar betydelse i sammanhanget. Konkursboet kan inte heller enligt koncessionsnämndens mening anses ha övertagit de skyldigheter att vidta åtgärder för att förhindra olägenheter som enligt miljöskyddslagen kan åvila någon i dennes egenskap av fastighetsägare, eftersom konkursboet endast omhänderhar fabriksfastigheten för borgenärernas räkning.

Egen analys:

Koncessionsnämnden anser att förvaring av miljöfarligt avfall anses som utövande av miljöfarlig verksamhet, vilket nämnden även fastslagit i tidigare mål. Enligt vår åsikt är det svårt att förstå att nämnden anser förvaring av miljöfarligt avfall som utövande av miljöfarlig verksamhet. En fråga som hela tiden återkommer är i fall ett passivt förvarande av miljöfarligt avfall är att jämföras med att aktivt utöva miljöfarlig verksamhet?

Det skälighets resonemang som Koncessionsnämnden för är enligt vår mening mycket underligt. Vi anser att en skälighetsbedömning i målet bör gå ut på att konstatera om det är skäligt att konkursboet får betala för bortforslingen av saltsyran. Nämnden verkar inte ha haft kostnadsaspekten som utgångspunkt. Koncessionsnämnden diskuterar vilka konsekvenser det blir om konkursboet ej står för kostnaderna. Två aktuella fall diskuteras dels om konkursboet säljer fastigheten i befintligt skick och dels vad som blir följderna av att staten bekostar aktuella åtgärder. Vi ställer oss mycket tveksamma till denna skälighetsbedömning och vi återkommer till en diskussion kring skälighetsbedömningen längre fram i uppsatsen.⁵⁷

Koncessionsnämnden konstaterar alltså att boet förvarar saltsyra och att boet är ansvarigt för att forsla bort saltsyran. Nämnden konstaterar även att saltsyra inte har haft något betydelse för det zink som finns i marken. Boet har enligt nämndens mening inte haft något att göra med den verksamhet som lett till att det finns zink i marken. Följden av nämndens beslut blir att om ett konkursbo förvarar miljöfarligt avfall så räknas det som utövande av miljöfarlig verksamhet, men om konkursboet förvaltar en verksamhet som orsakat markföroreningar så är boet ej ansvarigt. Vi anser att det är väldigt svårt att förstå varför Koncessionsnämndens beslut blev som det blev. Det hade enligt vår mening varit en fördel om nämnden klarare hade redogjort för hur nämnden kom fram till att boet inte utövat eller utövar någon verksamhet som har haft betydelse för markföroreningarna.

Den fråga som kvarstår obesvarad efter detta beslut är varför konkursboet ansvarar för den verksamhet som lett till att tunnorna med saltsyra hamnat på fabriksområdet men inte för den verksamhet som lett till att zinket kommit i jorden?

---

⁵⁷ Se avsnitt 5.2.4

4.3.8 Swedspan AB - Koncessionsnämndens beslut B 159/93

Bakgrund:

Swedspan hade tidigare tillverkat spånskivor vid fabriken i Åryd men det upphörde under 1986. Fabriken och fastigheten såldes då till nuvarande ägare. Den nuvarande ägaren fortsatte ej driften av verksamheten. Swedspan AB hade tillstånd enligt miljöskyddslagen att deponera industriavfall på fastigheten Åryd 1:19. För verksamheten föreskrevs bl a följande villkor: Verksamheten skall vara avslutad och området övertäckt senast den 1 juli 1992.

Länsstyrelsen förelade Swedspan ABs konkursbo vid vite att senast den 1 oktober 1993 avsluta, avjämna och övertäcka Swedspans AB avfalls deponi på fastigheten. Vad gäller avfalls upplaget har Swedspan även efter nedläggningen av fabriken haft ansvaret för det. När Länsstyrelsen lämnade tillstånd enligt miljöskyddslagen föreskrevs att avjämning och sluttäckning skulle ske. Länsstyrelsen anser att verksamheten vid upplaget är pågående åtminstone till dess det avslutats enligt gällande tillstånd. Länsstyrelsen anser att konkursboet driver verksamheten på platsen och bör föreläggas att följa tillståndsbeslutet.

Konkursboets invändningar:

Konkursbolaget försattes i konkurs den 5 juli 1992. Konkursbolaget har bedrivit rörelse på den aktuella fastigheten. Verksamheten upphörde under 1986 och fastigheten samt fabriken såldes. Vare sig konkursboet eller konkursbolaget har därefter bedrivit någon rörelse på fastigheten. Konkursboet kan därför inte lagligen föreläggas att fullgöra den skyldighet som åvilat konkursbolaget.

Beslut/Beslutsmotivering:

Swedspan har enligt koncessionsnämndens mening såsom tillståndshavare för det aktuella avfallsupplaget varit ansvarigt för att de villkor som ställts upp för tillståndet följts. Länsstyrelsen har lämnat en uppgift som säger att Swedspan AB inte överlätit ansvaret för avfallsupplaget till annan och denna uppgift har lämnats obestridd av konkursboet.

Enligt praxis anses ansvaret för en pågående miljöfarlig verksamhet övergå på konkurboet vid konkurs. Det aktuella avfallsupplaget är att betrakta som en pågående miljöfarlig verksamhet i och med att det kan medföra störningar för omgivningen. Med hänsyn härtill är konkurboet enligt nämndens mening skyldig att iaktta de försiktighetsmått som skäligen kan fordras.

Kravet på sluttäckning har fastställts som ett villkor för det meddelade tillståndet och grundas på en skälighetsbedömning enligt 5§ ML. Koncessionsnämnden kan inte gå ifrån den bedömning som gjorts i tillståndsärendet. Överklagandet lämnas utan bifall.

Egen analys:

Det är i målet klarlagt att Swedspan AB inte överlätit ansvaret för avfallsupplaget till annan. Koncessionsnämnden har i detta fall dömt enligt den praxis som finns. Det kan diskuteras om

det är riktigt att konkursbo anses ansvara för miljöfarligt avfall som tillhör konkursföretaget och det är en fråga vi hoppas kunna besvara i denna uppsats. Med utgångspunkt i den praxis som finns på området har Koncessionsnämnden dömt helt rätt. Kravet på sluttäckning har fastställts som ett villkor i det tillståndet som Swedspan AB haft.

Vi anser att det som är felaktigt i detta fall är att Länsstyrelsen i tillståndet inte berör det fall att verksamheten kan upphöra långt innan det datum som uppställs som sista dag för sluttäckning. Det bör inte få gå så lång tid från det att verksamheten upphörde till dess att villkoren i tillståndet uppfylls. Tillståndet bör upphöra i samband med att tillståndshavaren Swedspan lägger ner verksamheten. Det är enligt vår mening konstigt att det inte finns med ett villkor i tillståndet som berör ovannämnda händelse. Det handlar i detta fall om tillstånd enligt miljöskyddslagen och då är det konstigt att Länsstyrelsen tillåter att deponin som Koncessionsnämnden bedömer som en pågående verksamhet inte måste upphöra när Swedspan AB upphör. Från och med det att Swedspan AB upphörde med sin verksamhet under 1986 tills dess att den uppställda tiden för avslutande av verksamheten i tillståndet löpte ut fortlöpte den miljöfarliga verksamheten. Länsstyrelsen hade genom vårt förespråkade tillägg i tillståndet kunnat förhindra att den miljöfarliga verksamheten fortlöpte under åren 1986-1992. I detta mål hade troligtvis företaget fått stå för kostnaderna för sluttäckning om den kommit till stånd 1986.

4.3.9 Rambin Trä AB - Koncessionsnämndens beslut B 124/94.

Bakgrund:

Doppingsvätska förvarades på en fastighet och vätskan härrörde från en sågverksamhet som bedrevs på platsen för länge sedan. Kinda kommun förvärvade fastigheten 1983. Bolaget Hackelvikens AB vilket sedermera bytte namn till Rambin Trä AB arrenderade fastigheten på tio år från den 1/12 1990. Rambin Trä AB gick i konkurs.

Miljö och hälsoskyddsnämnden förelade Rambin Trä AB i konkurs med stöd av ML 40§ att vidta följande åtgärder:

Att forsla bort det miljöfarliga avfallet i form av gammal doppingvätska som kvarlämnats av Rambin Trä AB på fastigheten.

Rambin Trä AB skall i avvaktan på att det miljöfarliga avfallet borttransporteras se till att det skyddas från nederbörd och att obehöriga ej kan komma åt avfallet. Beslutet överklagades till Länsstyrelsen som inte ändrade beslutet i de delar som är intressanta för detta mål.

Konkursboets invändningar:

Konkursboet hävdar att någon miljöfarlig verksamhet ej utövats av konkursbolaget och då kan något föreläggande om att vidtaga återställningsåtgärder ej rätteligen framställas mot konkursboet.

Beslut/Beslutsmotivering:

Rambin Trä AB är enligt Koncessionsnämndens mening arrendator av fastigheten. Med miljöfarlig verksamhet avses enligt 1§ första stycket 2 ML användning av mark mm på ett sätt som kan föranleda förorening av mark eller vatten. Som utövare betraktas i de flesta fall den som äger, arrenderar eller har annan särskild rätt till fastigheten. Utövare av den miljöfarliga verksamheten, som utgörs av lagring av doppingsvätskan, är således enligt nämndens mening konkursboet. Vem som bedrivit den verksamhet där vätskan tidigare användes saknar betydelse för bedömningen av vem som är ansvarig för den typen av pågående miljöfarliga verksamhet varom här är fråga. Med hänsyn till vad miljö och hälsoskyddsnämnden redovisat föreligger risk för att vätskan kan läcka ut och förorena mark och grundvatten. Enligt 5§ ML skall den som utövar miljöfarlig verksamhet vidta de skyddsåtgärder som skäligen kan fordras för att förebygga eller avhjälpa olägenhet. Enligt koncessionsnämndens mening är det från miljöskyddssynpunkt nödvändigt att vätskan forslas bort och tas om hand på lämpligt sätt. Koncessionsnämnden anser att det är skäligt att ålägga konkursboet att ombesörja borttransporten och ansvar för omhändertagandet.

Egen analys:

I detta fall ifrågasätter vi främst skälighetsbedömningen. Koncessionsnämnden gjorde knappt någon skälighetsbedömning. Koncessionsnämnden konstaterar att vätskan måste transporteras bort och tas om hand, och uttalar sedan att det är skäligt att ålägga konkursboet att utföra nämnda åtgärder.

I målet är det ostridigt att doppingsvätska förvaras på fastigheten och att den måste omhändertas, men vi ställer oss tveksamma till om det är den bästa lösningen att ålägga arrendatorn att omhänderta avfallet. Koncessionsnämnden gör ett uttalande i beslutet som klargör vem som är ansvarig för miljöfarligt avfall som härrör från verksamhet som bedrevs på platsen tidigare. Nämnden uttalar ”Vem som bedrivit den verksamhet där vätskan tidigare användes saknar betydelse för bedömningen av vem som är ansvarig för den typen av pågående miljöfarliga verksamhet varom här är fråga” (Beslut B 124/94).

Det kan enligt vår mening diskuteras om det är rätt att ålägga den som i form av arrendator av en fastighet lagrar annans miljöfarliga avfall allt ansvar för avfallet. Om det går att finna den tidigare verksamhetsutövaren som avfallet härrör från borde kanske den eller det också tvingas ta sitt ansvar? Nämnden uttalar i beslutet att som utövare betraktas i de flesta fall den som äger, arrenderar eller har annan särskild rätt till fastigheten. Med utgångspunkt i Koncessionsnämndens uttalande om vem som kan betraktas som utövare ställer vi oss frågan varför Koncessionsnämnden inte ens diskuterat om fastighetsägaren skulle kunna anses som ansvarig?

4.3.10 Koncessionsnämndens beslut B 14/98

Bakgrund:

Konkursgäldenären hade till en tid före konkursutbrottet bedrivit en bilverkstad i förhyrda rörelselokaler. Det fanns även andra hyresgäster i fastigheten som bedrev verksamhet. Konkursboet förelades av miljö och hälsoskyddsnämnden att ombesörja bortforslingen av plåtfat innehållande spillolja vilka fanns uppställda på en gårdsplan tillhörande den fastighet i vilken konkursgäldenären förhyrt lokaler. Konkursboet har aldrig varit i besittning av den lokal i vilken konkursbolaget drivit sin verksamhet. Länsstyrelsen kom fram till samma slutsats som miljö och hälsoskyddsnämnden och således avslag Länsstyrelsen konkursboets överklagande.

Konkursboets invändningar:

Konkursboet invänder att det inte förebringats någon bevisning som visar att aktuell egendom tillhör konkursbolaget. Oljeavfallet tillhör inte konkursboet eftersom boet som självständigt rättssubjekt inte förvärvar äganderätten till konkursgäldenärens egendomsmassa. Konkursboet har inte tagit befattning med egendomen. Konkursboet bör ej anses som förvarare av egendomen och som utövare av miljöfarlig verksamhet. De anspråk som uppstår om konkursboet måste ta hand om miljöfarligt avfall skulle tränga sig före i förmånsrättsordningen. Konkursboet saknar tillgångar till att bekosta en sanering.

Beslut/Beslutsmotivering:

Koncessionsnämnden anser att det får genom Miljö och hälsoskyddsnämndens uppgifter, som inte vederlagts av konkursboet, anses utrett att plåtfat med spillolja förvarades av Gullbergs Bilservice AB. Nämnden anser att konkursboet har de rättsliga och faktiska möjligheterna att disponera över avfallet. Boet får därmed anses utöva miljöfarlig verksamhet som förvarare av avfallet. Koncessionsnämnden finner att Länsstyrelsen och Miljö och hälsoskyddsnämnden haft grund för att rikta föreläggandet mot konkursboet. Konkursboets överklagande avslås.

Egen analys:

I detta mål är många av de frågor vi ställt oss i ovan refererade rättsfall aktuella. Vi tänker inte gå in på de frågor och oklarheter som vi tagit upp tidigare utan vi inriktar oss i denna analys enbart på en ny fråga som uppkommer i aktuellt mål. I målet räcker det med ett påstående från Miljö och hälsoskyddsnämnden om att egendomen förvarats av gäldenären varvid det ankommer på konkursboet att bevisa motsatsen. Miljö och hälsoskyddsnämnden hade fått uppgiften att plåtfaten uppställts på fastigheten av konkursgäldenären från fastighetsägaren. Någon dokumentation som styrkte Miljö och hälsoskyddsnämndens påstående förebringades aldrig. Konkursboet kunde inte heller uttala sig i frågan då konkursgäldenärens företrädare ej var anträffbar. Vi anser att det borde krävas mer än ett påstående från Miljö och hälsoskyddsnämnden för att det i en situation som denna (med avfallet uppställt på gårdsplanen till en fastighet där flera firmor driver verksamhet), skall anses bevisat att avfallet tillhör konkursgäldenären. Enligt vår mening borde Koncessionsnämnden uppställa högre beviskrav, då det gäller att bevisa att det miljöfarliga avfallet tillhör konkursgäldenären.

Konkursboet kan drabbas av stora kostnader och enbart detta faktum bör motivera högre beviskrav. I aktuellt mål får Miljö och hälsoskyddsnämnden uppgiften om vem som är ansvarig för avfallet från fastighetsägaren och vi ställer oss tveksamma till att fastighetsägarens uppgift skall få avgörande betydelse. Fastighetsägaren har enligt vår mening ett visst intresse av att avfallet forslas bort från fastigheten eftersom han annars kan drabbas av kostnaderna för omhändertagande av det miljöfarliga avfallet. Vi anser att det borde förebringats mer bevisning i målet för att styrka att konkursgäldenären uppställt det miljöfarliga avfallet på gården.

4.4 Sammanfattning

I enlighet med vad som redovisats i rättsfallen ovan gäller för närvarande att, om det rör sig om avfallsförvaring, blir konkursboet ansvarigt för att sanering sker. En följd av konkursboets ansvar blir att kostnader som har uppstått för sanering alltså är att hänföra till massagäld.

Efter att ha läst rättsfallen ett flertal gånger har vi insett att både Regeringen och Koncessionsnämnden har haft dålig kunskap om gällande svensk konkursrätt. Deras påståenden i avgöranden om att konkursboet *äger* konkursgäldenärens miljöfarliga avfall, att konkursboet *ansvarar* för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet och att en massafordran uppkommer då konkursgäldenären rättshandlar *före* konkursbeslutet är *juridiskt felaktiga*. *Regeringens och Koncessionsnämndens praxis bör därför kritiseras mycket hårt*. Regeringen och Koncessionsnämnden har även varit luddiga i många av sina motiveringar. Det har känts som att de själva inte har uppfattat problemet utan dömt för att snabbt bli av med fallet. Många av avgörandena har enligt vår mening behövt en mycket längre gående juridisk behandling, ta Saltsyrafallet som exempel. Hur skall vi kunna veta varför Koncessionsnämnden skilde på ansvar för miljöfarligt avfall i tunnor ovan mark och ansvar för föroreningar i marken, om de inte själva tydligt anger sina grunder? Det dåliga är att man måste gissa sig till omständigheter och därefter argumentera utifrån dessa. Risken är då att argumentationen helt svävar ut och detta på att man inte har de underliggande grunderna till beslutet. Vi menar därför att Koncessionsnämnden, som central förvaltningsmyndighet, borde ha haft en motiveringsskyldighet precis som förvaltningsdomstolarna har enligt 30§ st2 Förvaltningsprocesslagen. En förvaltningsmyndighet som dömer i ett mål måste själv ha underliggande grunder till beslutet, så varför då inte klart och tydligt ange dessa?

Vi har nu ingående redogjort för några centrala rättsfall på området och även försökt lyfta fram vari problemen ligger. I det följande skall vi behandla de viktigaste bestämmelserna som rör konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet och återknyta dem till rättsfallsredogörelserna ovan. Kanske blir det då lättare att förstå våra egna analyser som presenterats.

5. Grundläggande bestämmelser i Miljöskyddslagen (1969:387) och Miljöbalken (1998:808)

5.1 Inledning

I denna del av uppsatsen kommer vi ingående redogöra för de bestämmelser som är av störst betydelse för ämnet. Till en början skall vi behandla reglerna i Miljöskyddslagen (1969:387) och därefter skall vi jämföra dessa med reglerna i nya Miljöbalken (1998:808). Miljöskyddslagen är som vi vet ersatt av Miljöbalken sedan 990101.

Målet är att framhäva likheter och skillnader mellan de gamla och de nya bestämmelserna som rör konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet dvs att undersöka om nya Miljöbalken medför några skillnader i ansvar för konkursboet och om det finns möjligheter för rättspraxis att ändras framöver.

Dessutom vill vi knyta an de olika bestämmelserna till den praxis som har utvecklats på området och försöka komma fram till rimliga resonemang och svar på våra egna ställningstaganden som har presenterats under avsnitt 4.2.

Den centrala frågan som vi ställts inför är om det är i överensstämmelse med gällande konkursrätt att ålägga ett konkursbo ansvar för uppstädning efter konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet? För att kunna besvara denna fråga måste man först belysa vad som avses med *miljöfarlig verksamhet* och *vem* som skall *ansvara* för denna, ML 1§ och 5§.

Om man efter denna behandling har kommit fram till att det är i överensstämmelse med gällande konkursrätt att ålägga konkursboet ansvar för uppstädning efter konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet är nästa fråga om det kan anses *skäligt* att ålägga konkursboet ansvar *i det enskilda fallet*. Vad ligger bakom ordet *skäligt* i 5§ ML?

Finner man att det är skäligt att ålägga konkursboet ansvar i det enskilda fallet är den slutliga frågan vilken karaktär statens fordran för saneringskostnaden skall få. Massafordran eller konkursfordran, KL 11:1? Vad är juridiskt korrekt?

Allt detta skall behandlas i detta avsnitt.

5.2 Konkursboets ansvar enligt Miljöskyddslagen (1969:387)

5.2.1 Allmänt

De mest centrala bestämmelserna beträffande konkursbos ansvar är 1§ (st1 p2 och st3), 5§ och 40§ (st1 och 4) Miljöskyddslagen. I dessa stadgas följande:

1§ (st1 p2, st3) Miljöskyddslagen

”Denna lag är tillämplig på
2. användning av mark, byggnad eller anläggning på sätt som eljest kan medföra förorening av mark, av vattendrag, sjö eller annat vattenområde eller av grundvatten.
Åtgärd eller användning som enligt vad nu sagts omfattas av lagen kallas miljöfarlig verksamhet.”

5§ Miljöskyddslagen

”Den som utövar eller ämnar utöva miljöfarlig verksamhet skall vidtaga de skyddsåtgärder, tåla den begränsning av verksamheten och iakttaga de försiktighetsmått i övrigt som skäligen kan fordras för att förebygga eller avhjälpa olägenhet. Skyldigheten att avhjälpa olägenheter kvarstår även efter det att verksamheten har upphört.

Omfattningen av åligganden enligt första stycket bedöms med utgångspunkt i vad som är tekniskt möjligt vid verksamhet av det slag som är i fråga och med beaktande av såväl allmänna som enskilda intressen.

Vid avvägning mellan olika intressen skall särskild hänsyn tagas till å ena sidan beskaffenheten av område som kan bli utsatt för störning och betydelsen av störningens verkningar, å andra sidan nyttan av verksamheten samt kostnaden för skyddsåtgärd och den ekonomiska verkan i övrigt av försiktighetsmått som kommer i fråga.”

40§ (st1, st4) Miljöskyddslagen

”Om tillstånd inte har givits enligt denna lag, får en tillsynsmyndighet meddela ett föreläggande om sådana försiktighetsmått eller förbud som behövs för att lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den skall efterlevas.

I beslut om föreläggande enligt denna paragraf får en tillsynsmyndighet sätta ut vite.”

5.2.2 Definition av begreppet ”miljöfarlig verksamhet” i 1§ ML ⁵⁸

Ett område kan förorenas på en mängd olika sätt. Spill och rester från industriella verksamheter, utfyllnad med förorenade massor, läckande avfallshögar, olyckshändelser och andra medvetna eller omedvetna åtgärder är några exempel. Många av de föroreningar som har skett är effekten av sådan miljöfarlig verksamhet eller markanvändning som avses i Miljöskyddslagens regler. Det centrala begreppet i ML är ”miljöfarlig verksamhet”. Detta bör här utredas och analyseras.

Definitionen av ”miljöfarlig verksamhet” i 1§ ML är mycket vid. Den omfattar med vissa undantag all användning av mark, byggnad och anläggning som kan medföra förorening av mark, vattenområde eller grundvatten. Det är viktigt att notera att ML även gäller markanvändning som *kan* orsaka förorening och inte bara markanvändning som *har* orsakat förorening. Lagen är alltså tillämplig så snart det föreligger en markanvändning med *beaktansvärd risk* för förorening.

Förutom att definitionen ”miljöfarlig verksamhet” är vid i det att såväl stora som små verksamheter omfattas, är den vid i även ett annat avseende. När man pratar om *miljöfarlig verksamhet* är det typiskt sätt fråga om pågående industriverksamheter eller ”aktiv” markanvändning i form av jordbruk eller liknande. I den rättspraxis som har utvecklats i Koncessionsnämnden och Regeringen har man emellertid även betraktat viss ”passiv” markanvändning som miljöfarlig verksamhet. Själva *förvaringen* av miljöfarligt avfall har enligt en konsekvent rättspraxis sedan tidigt 70-tal ansetts utgöra miljöfarlig verksamhet. Detta har vi klart och tydligt sett i de rättsfall som vi redogjort för. I alla avgöranden har Regeringen och Koncessionsnämnden konstaterat att förvaring av miljöfarligt avfall är att betraktas som

⁵⁸ Darpö, SvJT nr 10/98, s 879ff. Darpö, Miljörättslig Tidskrift 1996:2, s 162
Pffannenstill, SvJT 1993:5-6, s 394, 397ff, 403f. Hamilton, JT 1997/98:1, s 118f
Möller, Insolvensrättsligt forum 1999, s 1

miljöfarlig verksamhet i enlighet med 1§ st1 p2 ML. Vi kan ta TRANSAB fallet, Koncessionsnämndens beslut B79/92, som exempel där Koncessionsnämnden uttalar följande:

”Förvaring av det miljöfarliga avfallet är att betrakta som miljöfarlig verksamhet enligt första stycket 2. miljöskyddslagen. Föreläggandet har således riktats mot utövaren av den miljöfarliga verksamheten”.

Konkursboets passiva förvaring av konkursgäldenärens miljöfarliga avfall har ansetts utgöra miljöfarlig verksamhet. Uttryckt med Miljöskyddslagens termer använder man termen på ett sätt som medför risk för förorening även vid förvaring av miljöfarligt avfall.

Det bör dock anmärkas att förvaring av avfall inte anses föreligga om konkursboet saknar rådighet eller någon annan anknytning till avfallet (som exempelvis kan vara fallet vid deponering). Detta framgår tydligt av RE Karlsson fallet, Koncessionsnämndens beslut B 33/91. Koncessionsnämnden konstaterar i avgörandet att konkursboet inte bedriver den miljöfarliga verksamhet som består i förvaring av avfallet eftersom konkursboet vare sig haft avfallet i sin vård eller rättsligen förfogat över det.

Kontentan av den rättspraxis som utvecklats är att förvaring av miljöfarligt avfall anses föreligga först då konkursboet rättsligen förfogar över det miljöfarliga avfallet och att förvaring av miljöfarligt avfall är att betraktas som miljöfarlig verksamhet i enlighet med 1§ st1 p2 ML dvs man använder termen på så sätt att det kan medföra risk för förorening.

Egen analys:

Beträffande Koncessionsnämndens och Regeringens beslut att betrakta förvaring av miljöfarligt avfall som miljöfarlig verksamhet i enlighet med 1§ st1 p2 ML vill vi anföra följande:

Vi menar att de i lagen använda begreppen ”användning”(1§ st1 p2 ML) och ”verksamhet”(1§ st3 ML) underförstått innebär att någon form av mänsklig aktivitet förekommer.⁵⁹ Därför anser vi att det är främmande för normalt språkbruk att tala om miljöfarlig *verksamhet* (aktivitet) beträffande miljöfarligt avfall som *ligger kvar* (passivitet) sedan en förorenande verksamhet upphört p g a exempelvis konkurs. Då ett konkursbo förvarar en konkursgäldenärs miljöfarliga avfall är det enligt vår åsikt inte fråga om någon aktiv handling utan om en passiv handling som inte omfattas av lagens definition ”användning av mark som medför risk för förorening” i 1§ st1 p2 ML.

Vi hävdar att Koncessionsnämnden och Regeringen i sina avgöranden har gjort en alldeles för vid/extensiv tolkning av begreppet ”miljöfarlig verksamhet”. De har jämställt en passiv handling (förvaring) med en aktiv handling (verksamhet). Detta finner vi vara ologiskt och felaktigt. Vår uppfattning efter att ha läst förarbetena till ML är att lagstiftarens avsikt inte har varit att omfatta passiva förvaringsfall i begreppet ”miljöfarlig verksamhet”.⁶⁰

---

⁵⁹ Prop 1969:28 s 363

⁶⁰ Prop 1969:28 s 363ff

Vi hävdar att Koncessionsnämndens praxis är felaktig i detta avseende. En passiv handling kan inte enligt vår uppfattning inrymmas under en bestämmelse som stadgar om en aktiv handling.

Beträffande Koncessionsnämndens avgörande att rådighet krävs för att förvaring skall anses föreligga har vi inget att invända. Slutsatsen finner vi vara logisk. Det enda vi saknar är möjligtvis att Koncessionsnämnden bör vara lite tydligare i vad som krävs för att man skall anses ha rådighet över miljöfarligt avfall. I rättsfallet RE Karlsson ansågs konkursboet inte rättsligen förfoga över det miljöfarliga avfallet trots att avfallet fanns på den fastighet där konkursgäldenären bedrivit verksamhet men inte i de lokaler som konkursgäldenären hyrt. Rättsfallet gör oss lite konfunderade. Har Koncessionsnämnden möjligtvis tänkt en sak men beslutat något annat? Förfogar man inte rättsligt över egendom som finns på den fastighet där man bedriver verksamhet trots att egendomen inte finns i i de lokaler som man hyrt?

Konkursrätten har i och med den utvecklade praxisen missgynnats medan miljörätten har varit den stora vinnaren.

5.2.3 Definition av begreppet "verksamhetsutövare", 5§ ML ⁶¹

En av grunderna för Miljöskyddslagen är att den som *driver* miljöfarlig verksamhet bör ta på sig kostnaderna för den skada och olägenhet som verksamheten orsakar ("Polluters Pay Principle").⁶² Den centrala bestämmelsen som avser just ansvar återfinns i 5§ st1 ML.⁶³ Enligt denna bestämmelse skall "den som utövar... miljöfarlig verksamhet..." vidta skäligen skyddsåtgärder etc för att förebygga eller avhjälpa olägenhet. Vem anses då som utövare av verksamheten?

Passiv förvaring av miljöfarligt avfall eller kemikalier på en fastighet efter att den egentliga industriverksamheten har avslutats har betraktats som miljöfarlig verksamhet (1§ st1 p2 ML) enligt rådande praxis.⁶⁴ I och med detta är den som befattar sig med sådan miljöfarlig verksamhet, förvaring av miljöfarligt avfall, att anses som *verksamhetsutövare*.

Enligt Koncessionsnämnden för miljöskydd har "utövare" av denna sorts verksamhet ansetts vara den som för tillfället har avfall i sin vård eller har rättslig förfogandemöjlighet däröver (förvaring). Detta betyder i vårt fall att *konkursboet anses utöva* den miljöfarliga verksamheten redan därför att den faktiska och rättsliga rådigheten över fastigheten tillkommer konkursförvaltaren såsom boets företrädare.

I Hässleholmsfallet, Regeringens beslut 1458/82, som vi anser vara ett tydligt uttryck för gällande praxis, anføres följande:

"Den som enligt ML är att anse som ansvarig för den miljöfarliga verksamheten i förevarande ärende (förvaringsfall) är utan tvekan konkursboet".

⁶¹ Pfannenstill, JT 1992/93:1, s 107ff. Darpö, Naturvårdsverkets rapport nr 4354, s 161f.

Möller, Insolvensrättsligt forum 1999, s 1f

⁶² NJA II 1969, s 233

⁶³ Se avsnitt 5.2.1

⁶⁴ Se avsnitt 5.2.2

I TRANSAB-fallet, Koncessionsnämndens beslut B 79/92, uttalas också tydligt vem som skall anses som verksamhetsutövare:

”Förvaringen av det miljöfarliga avfallet är att betrakta som miljöfarlig verksamhet enligt 1§ första stycket 2. miljöskyddslagen. Föreläggandet har således riktats mot utövaren av den miljöfarliga verksamheten”.

På grund av den utvecklade praxisen har boet fått stå för de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som har bedömts som skäliga i sammanhanget enligt 5§ ML. Föreläggandet har utfärdats i enlighet med 40§ ML (som indirekt hänvisar till 5§ ML).

Egen analys:

Vad gäller begreppet ”verksamhetsutövare” har vi i stort sett inget att anföra. Vi anser, som vi tidigare redogjort för, att Koncessionsnämndens tolkning av begreppet ”miljöfarlig verksamhet” är ologisk och därmed anser vi det vara ologiskt att betrakta konkursboet som verksamhetsutövare. Begreppen ”miljöfarlig verksamhet” och ”verksamhetsutövare” går enligt vår uppfattning in i varandra. Om man anser att konkursboets förvaring av konkursgäldenärens miljöfarliga avfall inte är att betraktas som miljöfarlig verksamhet, menar man indirekt att konkursboet inte är verksamhetsutövare.

5.2.4 Skälighetsbedömningen i 5§ ML

Miljöskyddslagens femte paragraf finns återgiven ovan i kapitel 5.2.1. I detta avsnitt skall skälighetsbedömningen som skall äga rum enligt ML 5§ st1 diskuteras. Vi tänker nedan gå in närmare på vad som bör beaktas vid en skälighetsbedömning. Vi har kommenterat vissa av Koncessionsnämndens skälighetsbedömningar i våra egna analyser av rättsfallen. Vår avsikt är att i detta avsnitt knyta an till de rättsfall där skälighetsbedömningar kommit till självständigt uttryck. Med utgångspunkt i rättsfallen skall vi diskutera dagens praxis på detta område.

De krav som stadgas i ML 5§ bland dem bl a kravet att saneringsåtgärder begränsas av att det inte kan krävas åtgärder av den som ansetts ansvarig utöver vad som skäligen kan fodras. I ML 5§ st 2-3 stadgas vad som bör beaktas när ansvarets omfattning bestäms. Skälighetsbedömningen skall ske med utgångspunkt i vad som är tekniskt möjligt (st 2) samt ekonomiskt rimligt och miljömässigt motiverat (st 3).

Rekvisitet ”tekniskt möjligt” innebär att de effektivaste tekniska anordningar och metoder som företag med liknande verksamhet använder sig av skall användas. Vid bedömningen av vad som är ekonomiskt rimligt skall beaktas vad ett typiskt företag i den ifrågavarande branschen skulle klara av i form av miljöinvesteringar. Slutligen skall en proportionalitetsbedömning ske. Bedömningen går ut på att pröva om nyttan av åtgärden står i rimlig proportion till kostnaden för den, d v s om åtgärden kan anses vara miljömässigt motiverad. ”Det som skäligen kan

fordras bestäms sedan i regel av de krav som är minst långtgående av det tekniskt möjliga, ekonomiskt rimliga och miljömässigt motiverade”.⁶⁵

Det kan vara svårt att göra en skälighetsbedömning i de fall då produktionen upphört. I dessa fall är det svårt att bedöma vad som är ekonomiskt rimligt eftersom det är produktionen som skall bära kostnaderna. Det är även svårt att avgöra vad som är skäligt att fordra av ett konkursbo som inte har haft något med produktionen att göra.⁶⁶

I praxis finns fall där skälighetsbedömningen kommit till uttryck i beslutsmotiveringen. I vissa av fallen har dock Koncessionsnämnden ålagt konkursboet ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga avfall utan att i sin beslutsmotivering redogöra för skälighetsbedömningen. I Miljöskadeförsäkringsutredningens betänkande (SOU 1992:135 s 43) och i doktrin spekuleras det kring varför skälighetsbedömningen inte kommit till självständigt uttryck i alla av Koncessionsnämndens beslutsmotiveringar. Det kan bero på att bedömningen görs innan föreläggandet utfärdas och om klaganden inte argumenterat i frågan kan det dock te sig förklarligt att skälighetsbedömningen inte har kommit till självständigt uttryck.⁶⁷ Enligt doktrin så kan frånvaron av uttryckliga skälighetsbedömningar bero på att det genomgående varit fråga om förvaring av miljöfarligt avfall i dessa avgöranden och efterbehandlingen helt enkelt bestått i att frakta bort avfallet. Koncessionsnämnden har nöjt sig med att konstatera att detta varit nödvändigt ur miljösynpunkt och sedan godkänt föreläggandet utan närmare motivering.⁶⁸

De vanligaste invändningarna från konkursboets sida är att boet inte har medel att bekosta de åtgärder som krävs av boet och att konkursboet ej fortsatt konkursgäldenärens verksamhet. I den praxis som utvecklats har Koncessionsnämnden ansett föreläggandena som skäliga vid skälighetsbedömningen trots konkursboets ovan nämnda invändningar. Det är alltså enligt dagen praxis skäligt att ålägga ett konkursbo ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet trots att boet ej har medel att bekosta det som åläggs boet. Skälighetsbedömningen har hittills regelmässigt utfallit till konkursboets nackdel även då konkursboet inte fortsatt gäldenärens verksamhet. Avgörande för skälighetsavvägningen i dessa fall har bland annat varit att det är rimligt att boet, och därmed fordringsägarna, skall bekosta sådana åtgärder som medför att fastigheten ökar i värde.⁶⁹ I Saltsyra fallet ansåg Koncessionsnämnden att kostnaden för konkursboet torde uppvägas av en motsvarande värdeökning på fastigheten och att den därför inte innebar någon egentlig belastning för boet. Koncessionsnämnden diskuterade i sin skälighetsbedömning om saltsyran skulle bortskaffas på statens bekostnad. Nämnden ansåg dock att det var oskäligt att staten skulle stå för kostnaden för bortforsling av saltsyran då detta skulle leda till att fastighetens värde ökade och att denna värdeökning skulle komma konkursborgenärerna tillgodo. I doktrin finns en invändning mot Koncessionsnämndens resonemang som förtjänar att belysas.

Koncessionsnämnden har i sina beslut kommit fram till att det inte är skäligt att en sanering av fastigheten bekostas av allmänna medel därför att saneringen höjer fastighetens värde. Det är dock inte helt rättvisande av nämnden att bara konstatera att denna värdeökning kommer

⁶⁵ SOU 1992:135, s 34

⁶⁶ SOU 1992:135, s 34

⁶⁷ SOU 1992:135, s 43

⁶⁸ Darpö, Miljörettslig Tidskrift 1996:2, s 204

⁶⁹ Darpö, SvJT nr 10/98, s 882

borgenärerna tillgodo. Man måste se till de olika borgenärskollektiven. Är fastigheten överintecknad, vinner pantbrevsinnehavarna på att staten betalar. Finns det ett övervärde, blir det borgenärer med allmän förmånsrätt eller oprioriterade som vinner. Störst fordringsägare med allmän förmånsrätt är för det mesta staten som således får tillbaka pengarna, men under annan budgettitel.⁷⁰

Egen analys:

Koncessionsnämnden har inte i alla fall som rör konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga avfall uttryckligen redogjort för sin skälighetsbedömning i beslutsmotiveringen. Vi har av ovan nämnda anledning funnit att det är svårt att veta hur Koncessionsnämnden resonerat när nämnden gjort skälighetsbedömningar i aktuella fall. Av de fall där Koncessionsnämnden uttryckligen redogör för sin skälighetsbedömning framgår att nämnden lagt vikt vid kostnaden i relation till hur det ser ut om konkursboet sanerar.⁷¹

Avsaknaden av uttryckliga skälighetsbedömningar i Koncessionsnämndens beslut leder oss osökt in på en diskussion om Koncessionsnämndens beslutsmotiveringar. Vi anser att dessa genomgående är alldeles för kortfattade och torftiga. Vi har tidigare i denna uppsats efterlyst en motiveringsskyldighet för Koncessionsnämnden liknande den som finns för förvaltningsdomstolarna (Förvaltningslagen 30§ st2). Enligt vår mening så kan ett skäl till att ålägga Koncessionsnämnden motiveringsskyldighet vara att en förvaltningsmyndighet som dömer i ett mål själv måste ha sina grunder välstrukturerade, så varför inte då ange dessa? Ytterligare ett skäl som talar för motiveringsskyldighet är att det är mycket lättare för en part att acceptera ett beslut som går parten emot om grunderna för beslutet är väl utvecklade. Även om parten inte håller med om utgången så kan han acceptera beslutet om nämnden utförligt redogör för sitt resonemang fram till beslutet och detta inte är helt ologiskt. I dessa fall där konkursbo kan drabbas ganska hårt av Koncessionsnämndens dom så vore det önskvärt med motiveringar och diskussion kring beslutet.

Ovan har vi framfört två uppfattningar om varför skälighetsbedömningen inte kommer till självständigt uttryck i vissa av rättsfallen. Den uppfattningen som framförs i betänkandet vinner inte stöd i de rättsfall som finns. Vi har undersökt argumentationen och de invändningar som finns och vi finner inte att det är någon större skillnad mellan de fall där skälighetsbedömningen kommit till självständigt uttryck och de fall där den inte gjort det. I doktrin framförs en annan uppfattning.⁷² Inte heller denna uppfattning vinner fullt stöd i rättsfallen, eftersom det inte är någon större skillnad mellan de rättsfall där skälighetsbedömningen kommer till självständigt uttryck och de fall där den inte gör det. Vi bör hålla i minnet att dessa båda uppfattningar endast är spekulationer om varför det är som det är.

I våra egna analyser som rör rättsfallen Friherren och Svensk Fotokemi AB ställer vi oss frågan om det är skäligt att ålägga ett konkursbo ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga avfall då

⁷⁰ Pfanenstill, SvJT 1993:5-6, s 405

⁷¹ Vår slutsats överensstämmer med Jan Darpös uppfattning.

⁷² Som vi framfört ovan hävdar Jan Darpö att frånvaron av uttryckliga skälighetsbedömningar kan bero på att Koncessionsnämnden har nöjt sig med att konstatera att det varit nödvändigt ur miljösynpunkt att avfallet fraktas bort, och sedan godkänt föreläggandet utan närmare motivering.

boet ej har bidragit till produktionen av avfallet. I praxis har Koncessionsnämnden kommit fram till att det är skäligt att ålägga konkursboet ansvar för gäldenärens avfall trots att konkursboet enligt en grundläggande princip inom konkursrätten ej skall anses ansvara för gäldenärens förpliktelser. Vi anser att det inte är skäligt att ålägga ett konkursbo ansvar för gäldenärens förpliktelse eftersom konkursboet och konkursgäldenären är olika rättssubjekt.⁷³ Konkursboet har inte producerat något utan förvarar endast det miljöfarliga avfallet och då skall konkursboet enligt vår mening ej ansvara, för ansvaret bör höra ihop med handling. Vi har tidigare i vår analys av rättsfallet Friherren framhållit att vi anser att det är oskäligt att ålägga ett konkursbo ansvar eftersom det inte är konkursboet som har vidtagit handlingen. Det är enligt vår mening felaktigt att ålägga konkursboet ansvar för den effekt som konkursgäldenärens handlingar har orsakat. För att visa hur fel detta kan bli om man låter annan ansvara för effekten av någon annans handlande beskrev vi ett annat brott: En person kan inte dömas för skadegörelse om det inte är han själv som orsakat skadan. Enligt vår mening är det endast skäligt att ålägga konkursboet ansvar i de fall då boet väljer att fortsätta verksamheten.

De vanligaste invändningarna från konkursboets sida är att boet inte har medel att bekosta de åtgärder som krävs av boet och att konkursboet ej fortsatt konkursgäldenärens verksamhet har inte inverkat på Koncessionsnämndens bedömning. Koncessionsnämnden har vid sin bedömning lagt vikt vid att den fastighet där avfallet förvaras ökar i värde av att avfallet forslas bort. Saltsyra fallet avgörs efter en diskussion om fastighetens värdeökning. Vi håller med att fastighetens värdeökning kan vara ett problem i sammanhanget.

I doktrin finns ett resonemang som betonar att man bör se till de olika borgenärskollektiven när man konstaterar att en sanering bekostad av det allmänna skulle öka fastighetens värde. Kontentan av resonemanget är att staten i vissa fall kan få tillbaka en del av den kostnad staten lägger ut på sanering då staten ofta är störst fordringsägare med allmän förmånsrätt. Vi anser att lösningen att låta staten ansvara för saneringskostnaderna på den grunden att staten i *vissa* fall kan få tillbaka en viss del av pengarna i form av sin förmånsrätt är alldeles för långsökt. Det krävs att det finns ett övervärde i fastigheten för att staten skall få utdelning på sin allmänna förmånsrätt. Vi anser att det inte går att dra slutsatsen att staten bör ansvara för saneringskostnader av den anledningen att staten *kan* komma att gynnas av högre utdelning på sin fordran eftersom konkurser är av de mest varierande slag. Det allmänna skulle riskera mycket om det gick med på ett sådant system. Insatsen för statens räkning skulle vara att betala dyra kostnader och utdelningen skulle bli väldigt varierande då den är beroende av hur respektive konkurs ser ut. Detta är således ingen bra lösning på problemet.

Vi anser att Koncessionsnämnden gör rätt när den i Saltsyrafallet konstaterar att det vore en dålig lösning att låta staten ansvara för avfallet och låta resultatet komma annan tillgodo.

Om annan än konkursboet bekostar åtgärder för omhändertagande av miljöfarligt avfall så uppstår problem p g a att fastigheten ökar i värde. Möjligtvis borde en lösning sökas som löser problemet med att värdeökningen kommer borgenärerna tillgodo. Vi skulle vilja föreslå att då domstolen finner det oskäligt att ålägga konkursboet ett ansvar för saneringskostnaderna, så borde värdeökningen tillfalla den som bekostar saneringen.

---

⁷³ Konkursboet uppkommer i och med konkursbeslutet, KL 1:1

I Friherren gör Koncessionsnämnden en skälighetsbedömning i vilken nämnden åberopar gäldenärens vetskap om det miljöfarliga avfallet för att ålägga *boet* ansvar. Således sker ingen skälighetsbedömning gentemot *boet*. Detta är ett felaktigt sätt att göra skälighetsbedömningen på av den anledningen att konkursboet och konkursgäldenären är olika rättssubjekt.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att skälighetsbedömningarna är av det mest varierande slag. Vi förespråkar att bedömningarna i framtiden kommer till uttryck i besluten och blir mer konsekventa. I doktrin påpekas att skälighetsbedömningar inte skett i de fall Koncessionsnämnden beslutat i fram till och med år 1992.⁷⁴ Vi är villiga att hålla med om detta men det bör tilläggas att vi granskat fallen efter år 1992 och fram till dagens datum och av vår granskning drar vi slutsatsen att Koncessionsnämnden blivit mycket bättre på att uttrycka sina skälighetsbedömningar. Det framgår av beslutsmotiveringen i så gott som alla fall att det skett någon form av skälighetsbedömning. I vissa av rättsfallen konstaterar nämnden dock endast att det är skäligt att ålägga konkursboet de åtgärder som är aktuella i respektive fall. Enligt vår mening tyder detta på att Koncessionsnämnden gjort någon form av skälighetsbedömning. Vi anser som vi ovan förespråkade att det vore önskvärt om skälighetsbedömningen kom till självständigt uttryck i varje beslutsmotivering.

5.2.5 Statens massafordran för saneringskostnaden

Den som förvarar miljöfarligt avfall bedriver enligt praxis miljöfarlig verksamhet. Ett konkursbo kan bli adressat för ett saneringsåläggande enligt miljöskyddslagen och fordringar uppkomna med anledning härav blir massagäld. Massagäld är en skuld som konkursboet ådragit sig.⁷⁵

Skälet till att de ifrågavarande kostnaderna är att anse som massagäld har inte i det främsta rummet med konkurslagstiftningen att göra. Grunden är istället den att 5§ ML stadgar att den som bedriver miljöfarlig verksamhet skall vidta bl a skäliga åtgärder för att för att förebygga eller avhjälpa olägenheten från verksamheten. Detta gäller alla rättssubjekt. Det finns inget undantag för konkursbon och dessa blir alltså i den mån de bedriver miljöfarlig verksamhet underkastade samma skyldigheter som alla andra rättssubjekt.⁷⁶

I Svensk Fotokemi AB fallet uttalar justitieråd Bengtsson att ett saneringsbeslut riktat mot ett konkursbo kan framstå som betänkligt från konkursrättslig synpunkt. Länsstyrelsen kan på ett sätt som kan te sig godtyckligt och svårförutsebart för andra borgenärerna, bestämma vilken rätt statens egna betalningsanspråk skall ha i konkursen, genom att upprepa ett tidigare mot konkursgäldenären riktat saneringsåläggande mot konkursboet, och därmed omvandla en ordinär fordran till en massafordran. Bengtsson betonar att möjligheterna att ta ut kostnaderna av ett konkursbo bör utnyttjas med stor varsamhet. Staten kan genom att upprepa ett saneringsåläggande förvandla en oprioriterad fordran till en massafordran. Detta innebär en tyst

---

⁷⁴ SOU 1992:135, s 43

Pfannenstill, JT 1992/93:1, s 104

⁷⁵ Se avsnitt 2.4

⁷⁶ SOU 1993:78, s 147f

realbelastning på boet utan lagstöd som tränger sig före övriga prioriterade och oprioriterade borgenärer.⁷⁷

Det finns ofta tre slag av egendom i en näringsidkares konkurs. Det är först och främst kontanter som går till borgenärer med allmän förmånsrätt eller oprioriterade. För det andra är det övrig egendom som omfattas av företagshypotek och som tillfaller innehavaren av detta hypotek. För det tredje kan det finnas en fastighet. De som har pantbrev i fastigheten får utdelning på fastighetens köpeskilling först och om det finns ett övervärde så tillfaller det borgenärer med allmän förmånsrätt eller oprioriterade. Varje egendomsslag skall bära sin kostnad.⁷⁸ Om konkursboet sanerar en fastighet som ingår i boet borde kostnaderna kunna tas ut som förvaltningskostnad (UB 12:25) ur fastigheten. Men om boet ansvarar som nyttjanderättshavare eller fastigheten inte kan säljas så belastas boets övriga egendom med kostnaden.⁷⁹

Egen analys:

Dagens praxis innebär att så länge den egendom som någon gång använts i miljöfarlig verksamhet finns kvar hos den som bedrivit eller kan anses bedriva miljöfarlig verksamhet, så är egendomen belastad av en slags tyst förmånsrätt utan uttryckligt stöd i lag som tränger sig före övriga prioriterade och oprioriterade borgenärer. Nämnda förhållanden leder till att kreditinstituten påverkas. Praxis leder till att långivande bank bör vara försiktig vid kreditgivning till verksamheter där det kan finnas miljöfarligt avfall. Vi anser att praxis motverkar ett av konkursrättens väsentligaste syfte som är att underlätta för gäldenären att få kredit genom att skapa trygghet för borgenärerna.

Som vi skrivit ovan så leder 5§ ML till att saneringskostnaden blir en massafordran i konkursen. Det uppstår alltså en massafordran för en rättshandling som konkursgäldenären vidtagit före konkursbeslutet. Vi anser att man inte helt kan bortse från konkurslagstiftningen på det sätt som sker här. Massagäld är ju som vi nämnt ovan en skuld som *konkursboet* ådragit sig.

Justitieråd Bengtsson pekar på ett problem med att staten kan förvandla en konkursfordran till en massafordran och det är ett av problemen som uppkommer p g a att Koncessionsnämnden enbart gått på miljörettens linje. Vi anser som vi tidigare betonat att nuvarande rättstillstånd är otillfredsställande ty det är i princip bara till miljörettarnas fördel. Vi eftersträvar en lösning som kan gynna såväl miljöretten som konkursrätten. Vi tycker att det är felaktigt att staten skall ha möjlighet att omvandla en ordinär fordran till en så förmånlig fordran som massafordran. Situationen blir alldeles för gynnsam för staten och hela det konkursrättsliga resonemanget med skillnad i konkursfordringar och massafordringar faller.

---

⁷⁷ NJA 1984 s 602

⁷⁸ Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 395f

⁷⁹ Pfannenstill, Advokaten 1993:8, s 320

5.3 Konkursboets ansvar enligt Miljöbalken (1998:808)

5.3.1 Allmänt om Miljöbalken

Den 1 januari i år (1999) trädde den nya Miljöbalken (SFS 1998:808) i kraft. Regelverket kan karakteriseras som en sammansmältning av 15 miljölagar, med ett visst inslag av nyheter. 10 kap. MB, som är av intresse för vår del, är av det senare slaget.

Miljöbalkens ansvarsregler bygger på Miljöskyddslagen och den rättspraxis som har utvecklats under denna med vissa preciseringar och kanske skärpningar (beroende på vilket den framtida rättstillämpningen får visa).

En anmärkningsvärd skillnad mellan det gamla och det nya regelverket är att Miljöskyddslagens ansvarsbestämmelser inte har överförts till *ett* specifikt kapitel i Miljöbalken utan dessa finns utspridda i ett flertal olika kapitel i Miljöbalken. Detta leder enligt vår mening till att det är svårt att få en klar bild av gällande rätt på området.

Bestämmelserna som är av vikt för vårt vidkommande återfinns i 2, 9 och 10 kap Miljöbalken. Dessa skall härnäst diskuteras och analyseras.

5.3.2 Begreppet ”miljöfarlig verksamhet” i Miljöbalken

I den nya Miljöbalken återfinns definitionen av ”miljöfarlig verksamhet” i 9 kap 1§.⁸⁰ Denna stadgar följande:

”Med miljöfarlig verksamhet avses
2. användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för människors hälsa eller miljö genom annat utsläpp än som avses i 1 eller genom förorening av mark, luft, vattenområden eller grundvatten...”

Egen analys:

De centrala rekvisiten ”verksamhet”, ”användning” och ”kan” (riskrekvisitet) kvarstår oförändrade. Detta betyder enligt vår mening att den nya bestämmelsen inte innebär någon saklig förändring i förhållande till 1§ st1 p2 ML.

5.3.3 Allmänna hänsynsbestämmelser i Miljöbalken

I Miljöbalken 2 kap. finns allmänna hänsynsregler mm. Intressanta i detta sammanhang är främst 3§, 7§ och 8§. I dessa anförs följande:

2 kap. 3§ MB⁸¹

⁸⁰ Se även Prop 1997/98:45, s 326f

⁸¹ Se även Prop 1997/98:45, s 212ff

”Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att *förebygga, hindra eller motverka* (vår kursivering) att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön”.

2 kap. 7§ MB⁸²

”Kraven på hänsyn enligt 2-6§§ gäller i den utsträckning det inte kan anses *orimligt* (vår kursivering) att uppfylla dem. Vid denna bedömning skall särskilt beaktas nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder...

Avvägningen enligt första stycket får inte medföra att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. åsidosätts”.

2 kap. 8§ MB⁸³

”Alla som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som medfört skada eller olägenhet för miljön ansvarar till dess skadan eller olägenheten har upphört för att denna *avhjälps* (vår kursivering) i den omfattning det kan anses *skäligt* (vår kursivering) enligt 10 kap. I den mån det föreskrivs i denna balk kan istället skyldighet att ersätta skadan eller olägenheten uppkomma”.

Egen analys:

Miljöbalkens 2 kap. 3§, 7§ och 8§ motsvarar enligt vår mening 5§ i gamla Miljöskyddslagen (1969:387). Vi hävdar att vad som stadgas i 5§ ML återfinns sakligt oförändrat i 2 kap. 3§, 7§ och 8§ MB.

I 5§ ML stadgas det om verksamhetsutövares plikt att vidta skyddsåtgärder etc i syfte att *förebygga* olägenhet (ett preventivt ansvar) och att *avhjälpa* olägenhet (ett reparativt ansvar).⁸⁴ Dessutom föreskrivs att man skall göra en *skälighetsbedömning* innan man ålägger någon ett ansvar att vidta åtgärder.

I 2 kap. 3§ MB framhävs det preventiva ansvaret genom uttrycken ”*förebygga, hindra eller motverka*” och ”försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns *skäl att anta* att en verksamhet eller åtgärd *kan* medföra skada...”. Det preventiva ansvaret innebär att man skall förebygga/hindra/motverka uppkomsten av skada eller olägenhet.

I 2 kap. 7§ MB hänvisas det tillbaka till 2 kap. 3§ MB med preciseringen att en rimlighetsbedömning skall göras innan man ålägger någon ett ansvar att vidta åtgärder.

I 2 kap. 8§ MB stadgas det slutligen om det reparativa ansvaret som innebär att en redan uppkommen skada eller olägenhet skall återställas. Detta framgår av ordet ”*avhjälps*”.

⁸² Se även Prop 1997/98:45, s 231f

⁸³ Se även Prop 1997/98:45, s 233ff

⁸⁴ Se avsnitt 5.2.1

Dessutom föreskrivs i denna paragraf att en skälighetsbedömning skall göras i enlighet med 10 kap. MB innan man ålägger någon ansvar.

Vi anser att 2 kap. 3§, 7§ och 8§ MB inte utgör någon skärpning i förhållande till 5§ ML utan snarare en tydligare presentation av vad som har gällt enligt 5§ ML.

Enligt rådande rättspraxis har ett konkursbo i förvaringsfallen endast ett *preventivt ansvar* dvs ett ansvar att i preventivt syfte bortforsla och slutligt omhänderta förvarat miljöfarligt avfall. Konkursboet har inte ansetts ha ett *reparativt ansvar* dvs ett ansvar att återställa ett markområde som blivit förorenat av samma avfall före konkursen. Effekterna av en tidigare av konkursgäldenären bedriven verksamhet t ex att marken blivit förorenad har inte ansetts utgöra pågående miljöfarlig verksamhet i enlighet med 1§ st1 p2 ML om konkursboet inte har fortsatt gäldenärens verksamhet och spätt på föroreningen. Dessa gamla skador som härrör från konkursgäldenären har kallats för skadefall och enligt Koncessionsnämnden praxis har nämnden varit mycket obenägen att ställa krav på konkursbon att utföra efterbehandlingsåtgärder för dessa skador.⁸⁵

Kontentan av dagens rättspraxis är, lättare uttryckt, att ett konkursbo i förvaringsfallen har ett ansvar att se till att det miljöfarliga avfallet inte orsakar någon skada eller olägenhet i framtiden och inte ett ansvar för föroreningar som uppkommit i konkursgäldenärens verksamhet före konkursbeslutet (skadefallen).

Den nya uppdelningen i 2:3, 2:7 och 2:8 MB istället för 5§ ML medför *inte*, enligt vår mening, någon ansvarsutvidgning för konkursboet i reparativt hänseende. Redan i 5§ ML har det stadgats om ett reparativt ansvar för verksamhetsutövare men Koncessionsnämnden och Regeringen har funnit att ett konkursbo i förvaringsfall endast kan åläggas ett preventivt ansvar. Man har med andra ord bortsett från det reparativa ansvaret för konkursbon i förvaringsfall. Att det reparativa ansvaret nu står i en särskild bestämmelse, 2:8 MB, innebär enligt vår uppfattning inte att gällande rättspraxis har förändrats. Vi vill därför påstå att det även fortsättningsvis kommer att vara som det tidigare varit, nämligen att ett konkursbo inte har ett reparativt ansvar i förvaringsfall.

Forskare Jan Darpö är av motsatt åsikt. Han menar att 2 kap. 8§ i Miljöbalken medför en utvidgning av konkursboets nuvarande ansvar, att i preventivt syfte bortforsla och omhänderta förvarat miljöfarligt avfall, till att omfatta även t ex återställande av ett markområde som blivit förorenat av samma avfall före konkursen.⁸⁶ Vi är tveksamma till om en sådan utvidgning är avsedd av lagstiftaren (se ovan). Klart är dock att ett konkursbos ansvar enligt MB inte är snävare (mindre) än enligt ML.

5.3.4 Ansvarsbestämmelser i Miljöbalken

⁸⁵ Koncessionsnämndens beslut B 33/91, RE Karlsson. Koncessionsnämndens beslut B 128/91, Friherren. Koncessionsnämndens beslut B 79/92, TRANSAB. Koncessionsnämndens beslut B 250/92, Saltsyrafallet.

⁸⁶ Darpö, SvJT nr 10/98, s 883-885

Ansvar för efterbehandling av förorenade områden, byggnader och anläggningar är nu särskilt reglerat i 10 kap. Miljöbalken.⁸⁷ Innebörden av detta är enligt 10 kap. 4§ MB följande:

”Efterbehandlingsansvaret innebär att den ansvarige i *skäl* (vår kursivering) omfattning skall utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som på grund av föroreningar behövs för att *förebygga, hindra eller motverka* (vår kursivering) att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. När ansvarets omfattning skall bestämmas skall det beaktas hur lång tid som har förflutit sedan föroreningarna ägt rum, vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheterna i övrigt. Om en verksamhetsutövare visar att han bidragit till föroreningen endast i begränsad mån, skall även detta beaktas vid en bedömning av ansvarets omfattning.

Preskriptionslagen (1981:130) är inte tillämplig på efterbehandlingsansvar”.

Den primärt ansvarige för efterbehandlingen, verksamhetsutövaren, definieras i 10 kap. 2§ MB:

”Ansvarig för efterbehandling av sådana områden, byggnader eller anläggningar som anges i 1§ är den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till föroreningen (verksamhetsutövare)”.

Egen analys:

Dessa två bestämmelser är nyheter i förhållande till gamla Miljöskyddslagen. I Miljöskyddslagen fanns det ingen definition av begreppet ”efterbehandlingsansvar”. Det fanns heller inte någon definition av vem som ansågs som ansvarig. Detta framgick indirekt av 5§ och 40§ ML och direkt av Koncessionsnämndens och Regeringens praxis. I den nya Miljöbalken har man valt att vara övertydlig och därför infört särskilda bestämmelser som behandlar just dessa områden.

10 kap. 2§ och 4§ MB betraktas enligt vår mening som en kodifiering av gällande rättspraxis.

Beträffande 10 kap. 2§ MB har vi inget speciellt att invända förutom att man i denna bestämmelse klart anför att den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet anses vara verksamhetsutövare och därmed ansvarig för det som stadgas i 2 kap. 3§, 7§ och 8§ MB.

Enligt gällande praxis har konkursboet i förvaringsfall ansetts bedriva miljöfarlig verksamhet och därmed har det betraktats som verksamhetsutövare och ansvarigt, dock endast för preventiva åtgärder som vi redogjort för ovan. Denna nya bestämmelse, som vi endast betraktar som ett förtydligande, anser vi inte medföra någon saklig förändring av gällande rättspraxis.

Vad gäller 10 kap. 4§ MB har vi lite mer att anföra. Denna bestämmelse gör oss lite förvirrade. 10 kap. 4§ MB har som syfte att förklara innebörden av begreppet ”efterbehandlingsansvar”. Ett efterbehandlingsansvar kan enligt vår uppfattning bestå i ett reparativt och/eller i ett preventivt ansvar. Detta framgår ju redan av 2 kap. 3§, 7§ och 8§ MB. En verksamhetsutövare kan åläggas ett reparativt och/eller ett preventivt ansvar. Som vi ovan konstaterade kan ett konkursbo som förvarar miljöfarligt avfall endast åläggas ett preventivt ansvar medan ett

---

⁸⁷ Se även Prop 1997/98:45, s 358-361

konkursbo som väljer att fortsätta gäldenärens miljöfarliga verksamhet även kan åläggas ett reparativt ansvar.

Det som gör oss konfunderade är att 10 kap. 4§ st1 p1 MB endast nämner det preventiva ansvaret vid förklaringen av vad som avses med begreppet ”efterbehandlingsansvar”. Det står nämligen ”förebygga, hindra eller motverka” i lagtexten. Vi menar att lagstiftaren även borde ha tagit med det reparativa ansvaret eftersom ett efterbehandlingsansvar kan bestå i såväl preventivt som reparativt ansvar (se 2 kap. 3§, 7§ och 8§ MB).⁸⁸

I andra meningen av samma paragraf, som behandlar vad som skall medtas i beräkning för att bestämma ansvarets omfattning, skriver lagstiftaren ”sedan föroreningarna ägt rum”. Detta uppfattar vi som att lagstiftaren helt plötsligt tar med det reparativa ansvaret dvs skadan eller olägenheten har uppkommit. Detta finner vi vara ostrukturerat och svårförståeligt för gemene man.

För att göra det lättförståeligt skulle vi vilja att lagstiftaren även införde det reparativa ansvaret i definitionen av begreppet ”efterbehandlingsansvar”, exempelvis på följande sätt:

”Efterbehandlingsansvaret innebär att den ansvarige i skäligen omfattning skall utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som på grund av föroreningar behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön eller som behövs för att avhjälpa skador eller olägenheter som har uppstått.

Beträffande skälighetsrekvisitet i 10 kap. 4§ MB vill vi anföra att vi uppfattar det som en upprening av vad som anförs i 2 kap. 7§ och 8§ MB och därmed ingen nyhet.

Avslutningsvis vill vi nämna att Preskriptionslagen (1981:130) inte är tillämplig på efterbehandlingsansvar. Detta finner vi vara av vikt att komma ihåg ty konsekvensen blir att ett konkursbo i ett förvaringsfall inte kan komma ifrån sitt preventiva ansvar genom att låta tiden ticka iväg. Konkursboets ansvar preskriberas aldrig.

5.4 Sammanfattning

Enligt rådande praxis gäller för närvarande att ett konkursbo anses förvara en konkursgäldenärs miljöfarliga avfall först om det har rådighet eller annan anknytning till avfallet. Denna passiva förvaring av miljöfarligt avfall på en fastighet efter att den egentliga industriverksamheten har avslutats har betraktats som miljöfarlig verksamhet i enlighet med 1§ st1 p2 ML. På grund av detta har konkursboet ansetts vara verksamhetsutövare och därmed rätt adressat för saneringsålägganden enligt 5§ och 40§ ML.

Som vi tidigare har anfört anser vi den vida definitionen av ”miljöfarlig verksamhet” som ologisk och orimlig.⁸⁹ Man kan enligt vår uppfattning inte gå så långt i sin tolkning som att man jämför ett passivt handlande med ett aktivt handlande.

⁸⁸ Inte heller i Miljöbalkens proposition 1997/98:45, s 358-361, framgår det varför man endast valt att framföra det preventiva ansvaret.

⁸⁹ Se avsnitt 5.2.2

Skälighetsbedömningarna har vi ansett vara alldeles för kortfattade och torftiga i flertalet beslutsmotiveringar av Koncessionsnämnden och Regeringen. Därför förespråkar vi att bedömningarna i framtiden kommer till självständigt uttryck i varje beslutsmotivering och att de blir mer konsekventa och lättförståeliga.

Beträffande statens massafordran för saneringskostnaderna vill vi än en gång anföra följande: Vi hävdar att hela det konkursrättsliga resonemanget med skillnad i konkursfordringar och massafordringar faller om en massafordran helt plötsligt skall kunna uppkomma genom att konkursgäldenären rättshandlar före konkursbeslutet. Massagäld är som vi tidigare lärt oss en skuld som *konkursboet* ådragit sig och inte som konkursgäldenären ådragit sig. Dagens rättspraxis innebär att ett konkursbo som förvarar en konkursgäldenärs miljöfarliga avfall får ansvara preventivt i form av en *massagäld* för de olägenheter som konkursgäldenären orsakat före konkursbeslutet. Detta är juridiskt felaktigt. Det juridiskt korrekta är att statens fordran betraktas som en konkursfordran eller mer specifikt som en oprioriterad konkursfordran.

Den nya Miljöbalken behandlades också i avsnittet. Vi fann att det inte hade skett några sakliga förändringar i förhållande till gamla Miljöskyddslagen. Andra tolkningar kan dock finnas, speciellt vad gäller 2 kap. 8§ MB.⁹⁰

I och med att vi nu fått en ny Miljöbalk och en ny överinstans kan detta innebära att dagens rättspraxis kan komma att ändras i framtiden.⁹¹ Vi hoppas därför att Miljööverdomstolen inte känner sig alltför bunden av den rättspraxis som utvecklats av Koncessionsnämnden och Regeringen utan att den väljer en väg som främjar såväl konkursrättens som miljörettens grundläggande principer. Hur den nya Miljöbalken kommer att tolkas vet vi inte förrän vi har fått ett konkret avgörande av Miljööverdomstolen. Konkursrättens framtid vilar med andra ord i Miljööverdomstolens händer.

Detta var en kort sammanfattning över vad som anförts under avsnitten 5.1-5.3. I det följande avsnittet, vilket vi finner vara väldigt viktigt, skall vi redogöra för de lösningsförslag som det har spekulerats kring i betänkanden och doktrin.

6. Förslag på lösningar

6.1 Inledning

Som vi nu vet finns det många tvistiga frågor beträffande konkursbos ansvar vid förvaring av konkursgäldenärens miljöfarliga avfall. Det nuvarande rättsläget är enligt vår mening otillfredsställande. Detta på grund av att många grundläggande konkursrättsliga principer har åsidosatts medan grundläggande miljörättsliga principer har vunnit gehör i såväl Koncessionsnämnden som Regeringen. Vi menar därför att åtskilliga förslag till förbättringar bör kunna övervägas *om inte rättspraxis ändras* på så sätt att ett konkursbo inte längre kan åläggas saneringsansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet.

⁹⁰ Se avsnitt 5.3.3 där vi presenterar Jan Darpös tolkning av 2:8 MB.

⁹¹ Domare Rolf Lundmark vid Miljööverdomstolen trodde dock inte att rättspraxis skulle ändras inom snar framtid.

I betänkningarna SOU 1992:135 och SOU 1993:87 har utredaren Rolf Strömberg undersökt fyra tänkbara lösningar på problemet.⁹² Dessa är följande:

1. Låta det vara som idag
2. Införa förmånsrätt i konkurs
3. Krav på ställande av säkerhet och
4. Utvidgning av miljöskadeförsäkringssystemet

Räddningstjänstlagen (1986:1102) har berörts i betänkandet SOU 1992:135 men dock inte angivits som ett förslag på lösning. Vi har valt att anföra vissa synpunkter beträffande denna lag och undersöka om den möjligtvis kan ses som ett förslag på lösning.

I doktrin har det också spekulerats kring olika förslag på lösningar. Det mest centrala lösningsförslaget berör abandonering av konkursgäldenärens fastighet med miljöfarligt avfall.

I detta avsnitt kommer vi under särskilda rubriker att ta upp till behandling de tänkbara lösningar som man har spekulerat kring i betänkningarna och doktrin. Dessa kommer vi även att bemöta i egna analyser. Förslag på egna lösningar framför vi först i det avslutande avsnittet.⁹³

6.2 Låta det vara som idag

6.2.1 Allmänt

I miljöskadeutredningens betänkande⁹⁴ anges två skäl till varför det inte bör vara som i dag. Det bör vara den som förorenar som så långt det är möjligt får betala för efterbehandlingsåtgärder. Därtill kommer att det kan inträffa mycket kostsamma saneringsfall, dvs fall som mer eller mindre kan betecknas som katastroffall. I betänkandet så anges även ett skäl som talar för att låta det vara som det är i dag, som innebär att staten betalar. Det finns ett tungt vägande argument för att inte ändra dagens system och det är att det kan te sig omotiverat att tillskapa ett särskilt regelsystem för de hittills förhållandevis ringa medelsutbetalningar som skett för efterbehandlingsåtgärder.⁹⁵

6.2.2 Egen analys

Det första skälet som anges till varför det inte bör vara som i dag är principen att förorenaren betalar. Vi har redogjort för principen i avsnitt 3.2. Tanken bakom principen är att den skall utgöra ett incitament att vara varsam vid utövande av miljöfarlig verksamhet. Vi anser att detta är en viktig princip av den anledningen att den som förorenar skall ha ansvar för avfallet.

---

⁹² Rolf Strömberg var ordförande och chef för Koncessionsnämnden för Miljöskydd

⁹³ Se avsnitt 7.4

⁹⁴ SOU 1992:135

⁹⁵ SOU 1992:135, s 47f

I miljöskadeutredningens betänkande⁹⁶ anges ytterligare ett skäl mot att låta det vara som i dag. Det talas om katastroffall. Vid dessa fall är utredaren rädd för att det uppstår mycket stora kostnader vid sanering. Vi anser att detta skäl talar emot det argument som ovan anförts och som talar för att låta det vara som det är i dag. Det som enligt betänkandet talar för att det förblir som det är i dag är att det hittills endast rört sig om ringa kostnader. Enligt vår mening är dessa båda argument för respektive sida motsägelsefulla. För att ändra nuvarande system talar att det kan inträffa katastroffall och mot att en ändring bör ske framförs argumentet att det endast rört sig om ringa kostnader hittills. Vi anser att argumentet som talar för att låta det vara som i dag är mycket svagt. Det vore enligt vår uppfattning konstigt att resonera med utgångspunkt i hur det har varit och då inte ta med i beräkningen hur det kan bli i framtiden.

Vi tänker nedan klargöra vår syn på detta lösningsförslag. I Koncessionsnämndens och regeringens praxis har det slagits fast att passiv förvaring av miljöfarligt avfall är att anses som utövande av miljöfarlig verksamhet. Vi anser som vi tidigare påpekat⁹⁷ att det är felaktigt att anse att passiv förvaring av miljöfarligt avfall är att anse som en aktiv handling.

Ett konkursbo som förvarar miljöfarligt avfall har ansetts vara utövare av miljöfarlig verksamhet enligt Koncessionsnämnden och regeringens beslut. Vi anser att Koncessionsnämndens tolkning av begreppet ”miljöfarlig verksamhet” är alldeles för vid och därmed tycker vi också att det är felaktigt att anse konkursboet som verksamhetsutövare. Enligt vår mening går Koncessionsnämnden alldeles för långt i sin tolkning av aktuella rekvisit.

Den praxis som finns på området är enligt vår mening för vid och av vår uppfattning som redovisats ovan följer att vi ej anser att konkursbo skall anses som verksamhetsutövare, av den anledningen att vi inte anser att passiv förvaring skall bedömas vara samma sak som något aktivt dvs utövande av miljöfarlig verksamhet.

Rådande praxis är helt till miljörettens favör och det är felaktigt. Vi vill som vi tidigare betonat försöka hitta en lösning som gynnar såväl miljö rätt som konkursrätt. Det känns som om miljöretten får allt för många fördelar enligt rådande praxis, medan konkursrätten drabbas alldeles för mycket. Praxis leder till allt för många centrala principer sätts ur spel för konkursrättens del. Miljöskyddet är väldigt viktigt men det är även ett fungerande creditsystem.

Rättsläget idag medför stora problem för kreditgivare. Om konkursboet åläggs ett saneringsansvar kan kreditgivare förlora mycket pengar eftersom dessa har en sämre fordran än staten. Hur skall en kreditgivare veta att ett bolag bedriver miljöfarlig verksamhet? Kreditgivaren måste troligtvis ha en mycket ingående undersökningsplikt.⁹⁸ För att en kreditgivare skall våga ge krediter till bolag måste denne först noggrant undersöka bolagets verksamhet och därefter försäkra sig om att bolaget sköter sig. Detta kan ske i form av att man kräver miljöcertifiering av bolag som bedriver miljöfarlig verksamhet. Nackdelen med krav på miljöcertifiering är att små och medelstora företag kan ha problem med de resurser som krävs

---

⁹⁶ SOU 1992:135

⁹⁷ Se 5.2.2 Avsnittet egen analys

⁹⁸ Hur vid kreditgivarens undersökningsplikt skall vara går vi inte närmare in på i vår uppsats eftersom detta vida ämne kan vara förmål för en fristående uppsats.

för att uppfylla och efterleva de krav som ställs för miljöcertifiering.⁹⁹ Kreditgivare är en mycket utsatt grupp om dagens rättspraxis förblir som den är. Vi är i behov av ett fungerande kreditliv och därmed är vi i behov av att dagens rättspraxis ändras.

Vi har i uppsatsen redovisat vilka principer som sätts ur spel på konkursrättens område. Två grundläggande principer inom konkursrätten som i dag sätts åt sidan enligt rådande praxis är att konkursboet ej ansvarar för gäldenärens förpliktelser och att den tidigare oprioriterade konkursfordringen för saneringskostnaden blir en massafordran utan stöd i lag. Vi anser med stöd av det ovan redovisade att rättsläget *inte* bör förbli som det är i dag och vi kommer återkomma med egna lösningar på problemet i avsnitt 7.

Vi anser att *om rättsläget förblir som det är i dag* så bör det lagstiftas om att passiva förvaringsfall skall omfattas av begreppet ”miljöfarlig verksamhet”. Vi tror inte som vi nämnt i avsnitt 5.2.2 i vår egna analys att det varit lagstiftarens avsikt att passiva förvaringsfall skulle omfattas av begreppet ”miljöfarlig verksamhet”. Enligt vår mening är nuvarande rättsläge ingen bra lösning på problemet. Vi anser att om det nu skall vara som i dag så bör det framgå av lag. Det skulle skapa förutsebarhet. Koncessionsnämnden har enligt vår mening gått för långt i sina beslut. Nämnden har inte bara åsidosatt konkursrättsliga principer i sin praxis utan även frångått den miljörättslig principen, ”förorenaren betalar”. Om nuvarande praxis skall bestå menar vi att det måste finnas lagregler som reglerar området. Lagstiftaren bör alltså reglera detta område. När två rättsområden kolliderar och det är ytterst svårt att finna en bra lösning på de problem som uppstår så bör det finnas lagstadgade regler som reglerar hur problemen skall lösas. Det argument som vi tycker talar för den lagregel som vi efterlyser ovan är att det vid införandet av en sådan skapas ”trygghet” för bl a borgenärer och kreditinstitut. Nackdelen med praxis är att den kan komma att ändras och det gör detta område till ett osäkert sådant. Dagens lösning på problemet är inte gynnsam för kreditinstitut och borgenärer. Dessa skulle trots deras ogynnsamma läge tjäna på att det stod uttryckligen i lag vad som gäller så att dessa kan ta med det i beräkningen om de står i begrepp att t ex låna ut pengar till en rörelse som bedriver miljöfarlig verksamhet.

6.3 Införa förmånsrätt i konkurs

6.3.1 Allmänt

Ett möjligt sätt att öka den enskilde förorenarens ansvar skulle i konkursfallen, enligt betänkandena SOU 1992:135 och SOU 1993:87, kunna vara att låta statens fordran för saneringskostnaderna utgå med förmånsrätt ur tillgångarna i konkursboet.

Utredaren Rolf Strömberg anser dock inte införandet av förmånsrätt i konkurs vara en lämplig väg att öka ansvaret för den enskilde förorenaren. Det är främst två skäl som han anför för detta ställningstagande:¹⁰⁰

---

⁹⁹ Larsson, JT 1995/96, s 350

¹⁰⁰ Pfannenstill, SvJT 1993:5-6, s 410
SOU 1992:135, s 48f. SOU 1993:87, s 141ff

Enligt Koncessionsnämndens praxis anses ju konkursboet redan idag bedriva den miljöfarliga verksamheten. Detta kan ske genom att konkursboet fortsätter den faktiska driften eller att boet förvarar avfall eller dylikt. Uppställningskostnaden blir därför en massafordran. Massafordringar (fordringar på konkursboet) skall betalas före konkursfordringarna (fordringarna på konkursgäldenären), även före konkursfordringar med bästa förmånsrätt. Enligt utredaren finns det därför ingen anledning att lagstifta om förmånsrätt för ifrågavarande fordringar. Massafordringarna har ju bättre prioritet än de bästa konkursfordringarna.

Utredaren anför vidare att en lagstiftning om förmånsrätt i konkurs *kan* vara för handen i de fall då ett konkursbo inte blir ansvarigt, exempelvis när konkursboet inte anses bedriva någon miljöfarlig verksamhet eller när en förorenare har gått i konkurs efter det att det förordnats om rättelse på hans bekostnad och saneringen redan är genomförd vid konkursutbrottet, *men* då kan det från allmänna konkursrättsliga synpunkter starkt ifrågasättas om staten på detta sätt skall gynnas framför andra konkursborgenärer.

6.3.2 Egen analys

För vår del är förvaringsfallen av intresse. Enligt Koncessionsnämndens praxis är konkursboet vid förvaring av konkursgäldenärens miljöfarliga avfall ansvarigt i form av massagäld. Staten har med andra ord en fordran mot konkursboet som är av högre dignitet än en konkursfordran. En lagstadgad förmånsrätt för statens fordran mot konkursboet i ett förvaringsfall skulle innebära en sämre ställning för staten än den ställning den har idag enligt rådande praxis. Sett ur statens synvinkel är därför detta förslag på lösning mindre bra. Inte vill väl staten byta ut sin massafordran mot en konkursfordran med sämre prioritet?

Förslaget att införa förmånsrätt i konkurs ger inte ett konkursbo i förvaringsfall ett incitament att vara mer försiktig vid hantering med miljöfarligt avfall eller dylikt. Sett ur konkursrättens synvinkel innebär alltså förslaget inte något negativt utan snarare något positivt. Staten är ju idag berättigad till en massafordran mot boet i förvaringsfall. Högre prioritet på sin fordran kan staten inte få.

Om förslaget hade gått igenom, hade det då blivit bättre för konkursboet? Vi skulle vilja påstå att konkursboets ansvar hade lättats lite. Detta på grund av att staten i det nya fallet endast hade haft en konkursfordran dvs en fordran av lägre prioritet än en massafordran. Dessutom hade den grundläggande konkursrättsliga principen som skiljer mellan konkurs- och massafordringar inte åsidosatts om staten endast hade haft en konkursfordran. En konkursfordran uppstår, som vi flera gånger har betonat, då *konkursgäldenären* rättshandlar *före* konkursbeslutet medan en massafordran uppkommer då *konkursboet* rättshandlar *efter* konkursbeslutet.

Som vi tydligt sett i de rättsfall som vi redogjort för uppkommer saneringskostnaderna för exempelvis bortforsling och slutligt omhändertagande av miljöfarligt avfall eller kemikalier *före* konkursbeslutet. Staten ålägger gäldenären (bolaget) ett ansvar att bortforsla och slutligt omhänderta det miljöfarliga avfallet enligt 40§ Miljöskyddslagen och får därmed en *konkursfordran*. Konkursgäldenären rättar sig inte efter åläggandet utan försätts i konkurs.

Staten ålägger nu konkursboet att bortforsla och slutligt omhänderta det miljöfarliga avfallet och får därmed en *massafordran*.

Som vi tidigare har anfört anser vi att statens agerande i dessa fall är fult och felaktigt. Vi menar, precis som JustR Bengtsson har anfört i NJA 1984 s 602 (se avsnitt 4.2.3), att det kan te sig godtyckligt och svårförutsebart för borgenärerna om staten skall kunna omvandla sin konkursfordran till en massafordran genom att upprepa, ett tidigare mot konkursgäldenären riktat saneringsåläggande, mot konkursboet.

Statens fordran för saneringskostnaderna uppkommer i och med saneringsåläggandet mot gäldenären dvs *före* konkursbeslutet och är därmed en *konkursfordran*. Vi anser att denna fordran inte kan omvandlas till en massafordran av högre dignitet genom att staten upprepar saneringsåläggandet mot konkursboet. En massafordran uppkommer, som vi vet, endast då konkursboet rättshandlar dvs efter konkursbeslutet och inte då gäldenären rättshandlar före konkursbeslutet. Statens fordran är från första början en konkursfordran och enligt vår mening skall den förbli en konkursfordran. Hokus pokus är inte tillåtet i dessa sammanhang.

Vi hävdar att detta förslag på lösning, att införa förmånsrätt för statens fordran i konkurs, är mer korrekt än det som gäller idag enligt rådande praxis. Hade detta förslag gått igenom så hade det enligt vår uppfattning inneburit en bättre ställning för konkursrätten. Den grundläggande principen beträffande åtskillnad i konkurs- och massafordringar hade inte längre satts åt sidan. En lagstiftning om förmånsrätt i konkurs för statens saneringskostnader hade med andra ord inte varit så dåligt för konkursboet.

Trots att vi själva är förespråkare av att endast ge staten en oprioriterad konkursfordran för saneringskostnaderna så är den föreslagna lösningen för konkursrättens vidkommande i vart fall lite bättre än det som gäller idag. Det är alltid bättre med en liten förbättring än ingen förbättring alls dvs det är bättre att staten har en konkursfordran med förmånsrätt än en massafordran. Men det bästa av allt med detta lösningsförslag är att den grundläggande konkursrättsliga principen avseende konkurs- och massafordringar kommer att respekteras och därmed inte längre åsidosättas.

Praxis säger idag att staten är berättigad till en massafordran för saneringskostnader som uppkommit *före* konkursbeslutet medan lösningsförslaget säger att staten är berättigad till en konkursfordran med förmånsrätt. Rådande praxis är juridiskt felaktig medan lösningsförslaget är juridiskt korrekt. Det är ju som sagt en konkursfordran och inte en massafordran som uppstår då gäldenären rättshandlar *före* konkursbeslutet.

Om rättspraxis inte ändras på så sätt att ett konkursbo inte längre kan åläggas ett saneringsansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet är denna sortens lösning klart bättre än det som råder idag. Det bör dock anmärkas att lösningsförslaget inte ger upphov till en juridisk lösning som är korrekt i alla avseenden. Den konkursrättsliga principen att ett konkursbo inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser uppfylls inte med detta lösningsförslag. Detta innebär att lösningsförslaget är halvbra..

Något som talar mot detta lösningsförslag är dock, enligt vår uppfattning, betänkandet SOU 1999:1. I detta föreslås att statens allmänna förmånsrätt för skatter och avgifter avskaffas. Då det finns ett förslag på att avskaffa en statlig förmånsrätt talar det, enligt vår uppfattning, inte för att införa en ny förmånsrätt för andra statliga fordringar trots att det i det sistnämnda fallet rör sig om mycket mindre pengar än i det förstnämnda fallet.¹⁰¹

6.4 Krav på ställande av säkerhet

6.4.1 Allmänt

I betänkandena SOU 1992:135 och SOU 1993:87 undersöker utredaren Rolf Strömberg en lösning som går ut på att den ansvarige åläggs att ställa säkerhet för framtida saneringskostnader.¹⁰²

Han kommer mycket snart fram till att denna lösning kan ifrågasättas på den grunden att kostnaden för att hålla säkerheten inte skulle stå i proportion till det antal fall som det kan förväntas att säkerheten behöver tas i anspråk för just nu ifrågavarande ändamål.

Utredaren menar att krav på ställande av säkerhet är en lösning som passar bäst för företag där det går att förutse att den verksamhet som bedrivs kommer att avslutas inom en viss tid med att sanering behöver ske.

Han anför vidare att det skulle innebära praktiska svårigheter om alla företag som bedriver miljöfarlig verksamhet skall omfattas av en skyldighet att ställa säkerhet. Kontrollen av säkerheten skulle dra stora resurser och det skulle knappast vara möjligt att låta skyldigheten omfatta företag som inte ens är anmälningsskyldiga.

6.4.2 Egen analys

Som vi har förstått, menar utredaren att de praktiska svårigheterna sätter käppar i hjulet för denna lösning. Vår uppfattning beträffande lösningsförslaget att ålägga den ansvarige att ställa säkerhet för eventuella framtida saneringskostnader är dock en annan:

Om rättspraxis inte ändras dvs om ett konkursbo även framöver skall kunna åläggas saneringsansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet i form av en massagäld, anser vi detta förslag på lösning vara bra trots att det medför praktiska svårigheter. Detta lösningsförslag hade inneburit att den grundläggande konkursrättsliga principen, att konkursboet inte ansvarar för gäldenärens förpliktelser, hade respekterats. Som vi tidigare har nämnt är denna princip en av grundpelarna på vilken konkursrätten vilar. Lösningen att ålägga den ansvarige (gäldenären) att ställa säkerhet för framtida saneringskostnader är enligt vår

---

¹⁰¹ Vårt resonemang stödjer vi på uttalande av utredare Rolf Strömberg, SOU 1992:135 s 49. Det bör anmärkas att det då var betänkandet SOU 1992:113 (s 328-336) som föreslog att statens förmånsrätt för fordringar på skatter och avgifter skulle avskaffas.

¹⁰² SOU 1992:135, s 49f. SOU 1993:87, s 143f

mening ett sätt att förverkliga principens innehåll och därmed skilja mellan gäldenärens och konkursboets ansvar. Vi får med andra ord klarhet i att det rör sig om två skilda rättssubjekt.

Den rättspraxis som råder idag säger, som vi vet, indirekt att konkursgäldenärens ansvar för saneringskostnader *automatiskt* övergår på konkursboet vid förvaring av konkursgäldenärens miljöfarliga avfall efter konkursbeslutet. Regeringen och Koncessionsnämnden för Miljöskydd har i sina avgöranden åsidosatt den grundläggande konkursrättsliga principen att konkursboet inte ansvarar för gäldenärens förpliktelser och därmed inte beaktat att konkursgäldenären och konkursboet är två skilda rättssubjekt. Vi anser att detta problem kan lösas om man ålägger den ansvarige (gäldenären) att ställa säkerhet för framtida saneringskostnader. Då kommer den ansvarige dvs gäldenären att stå för saneringskostnaderna som eventuellt kan uppkomma i framtiden.

Om bolaget dvs gäldenären får ställa säkerhet för eventuella framtida saneringskostnader innebär detta att staten inte kommer att få en massafordran i konkursen och därmed att konkursborgenärerna inte kommer att ansvara preventivt för saneringskostnader som konkursgäldenären orsakat före konkursbeslutet. Konkursegendomen kommer endast att fördelas bland konkursborgenärerna. Staten kommer inte att vara en konkursborgenär med en tyst massafordran.

Den säkerhet som *konkursgäldenären* har ställt för de eventuella framtida saneringskostnaderna kan, enligt vår åsikt, tas i anspråk om staten förelägger *konkursboet* att bortforsla och slutligt omhänderta det miljöfarliga avfallet.¹⁰³ Om säkerheten inte tas i anspråk helt anser vi att resterande bör tillfalla konkursboet. Om saneringskostnaderna däremot är större än den säkerhet som konkursgäldenären har ställt anser vi att staten för den del som överstiger säkerheten endast kan vara berättigad till en oprioriterad fordran i konkursen.¹⁰⁴ På detta sätt skulle vi vilja bemöta utredarens resonemang att krav på ställande av säkerhet är en lösning som passar bäst för företag där det går att förutse att den verksamhet som bedrivs kommer att avslutas inom en viss tid med att sanering behöver ske. Vi menar tvärt emot att denna lösning kan vara för handen även i andra fall.

Vår åsikt är att praktiska svårigheter inte kan sätta käppar i hjulet för en bra juridisk lösning. Praktiska svårigheter är, enligt vår mening, ofta lättare att lösa än juridiska svårigheter. Vi skulle vilja påstå att man inte bör undvika en bra juridisk lösning där man kan rädda grundläggande konkursrättsliga principer på den grunden att det kommer att kosta att förverkliga den.

Detta lösningsförslag innebär, enligt vår uppfattning, att såväl miljörättsliga som konkursrättsliga principer kommer att respekteras dvs konkursgäldenären (förorenaren) kommer att få stå för de olägenheter gäldenärens miljöfarliga avfall har orsakat eller kan orsaka i framtiden. Detta förslag på lösning är enligt vår mening ett sätt att lösa problematiken kring konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet *om rättspraxis inte*

---

¹⁰³ Dvs rättspraxis förblir som den är.

¹⁰⁴ Vilket normalt kommer att innebära att staten inte får någon utdelning på sin fordran.

förändras i den riktning att ett konkursbo inte längre kan åläggas saneringsansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet.¹⁰⁵

6.5 Utvidgning av miljöskadeförsäkringssystemet

6.5.1 Allmänt

I den nya miljöbalken har det tidigare gällande miljöskadeförsäkringssystemet utvidgats med en saneringsförsäkring. Bakgrunden till saneringsförsäkringen är att kostnader för efterbehandling normalt rör företag som gått i konkurs, att tillgångarna i ett konkursbo ofta inte räcker till för att bekosta omhändertagande av avfall eller kemikalier och att konkursboets ansvar inte är heltäckande.¹⁰⁶ Tanken bakom saneringsförsäkringen är att den bl a skall minska *statens* kostnader för efterbehandling.¹⁰⁷

6.5.2 Saneringsförsäkring

I Miljöbalken 33:1 och 33:3 återfinns de bestämmelser som berör saneringsförsäkring. I dessa paragrafer stadgas följande:

1 § För ersättning i vissa fall till den som har lidit skada som avses i 32 kap. och för betalning av kostnader som har uppkommit vid tillämpning av 26 kap. 17 eller 18 § skall om kostnaden är hänförlig till miljöfarlig verksamhet, det finnas miljöskadeförsäkring och saneringsförsäkring med villkor som har godkänts av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Den som utövar miljöfarlig verksamhet som enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken kräver tillstånd eller anmälan skall bidra till försäkringarna med belopp som framgår av tabeller som har godkänts av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Beloppen skall betalas i förskott för kalenderår.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket.

3 § Från saneringsförsäkringen betalas, enligt vad som närmare anges i försäkringsvillkoren, ersättning för saneringskostnader som har uppkommit med anledning av att en tillsynsmyndighet har begärt verkställighet enligt 26 kap. 17 § eller meddelat förordnande om rättelse enligt 26 kap. 18 §, om den som är ansvarig enligt denna balk inte kan betala. Ersättning som nu sagts skall dock inte betalas för kostnader som har uppkommit med anledning av räddningsinsatser enligt räddningstjänstlagen.

Enligt 33:1 MB så skall det för kostnader som uppkommit vid verkställighet av föreläggande eller förbud och vid rättelse på en felandes bekostnad finnas en saneringsförsäkring. Villkoren för saneringsförsäkringen skall godkännas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Utövare av tillstånds- och anmälningspliktig miljöfarlig verksamhet skall bidra till försäkringen med årsvisa förskottsbelopp.

---

¹⁰⁵ Om rättspraxis ändras på så sätt att ett konkursbo inte längre kan åläggas saneringsansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet innebär det att de konkursrättsliga principerna (att ett konkursbo endast utgör en förvaltningsform för omhändertagande och försäljning av gäldenärens egendom för borgenärernas räkning, att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser och att en massafordran uppkommer då konkursboet rättshandlar efter konkursbeslutet) inte längre kommer att åsidosättas.

¹⁰⁶ Möller, *Insolvensrättsligt forum* 1999, s 4

¹⁰⁷ Prop 1997/98:45, s 568

Som förutsättning för utbetalning av ersättning gäller enligt 33:3 MB att ”den som är ansvarig enligt denna balk ej kan betala”. Lokutionen ”inte kan betala” skall läsas som ”insolvent”.¹⁰⁸

Varken av lagtexten, betänkandet eller propositionen till miljöbalken framgår klart hur 33:3 skall tillämpas vid konkurs. En fråga kring saneringsförsäkringen som är omtvistad är när saneringsförsäkringen skall träda in? Det finns två olika tolkningsalternativ som framförs i doktrin.¹⁰⁹ Det ena alternativet går ut på att konkursboet kan vara tvunget att betala saneringen så långt som tillgångarna räcker och först därefter träder saneringsförsäkringen in. Den andra tolkningsmöjligheten är att försäkringen utlöses vid konkursbeslutet och att försäkringsgivarnas regress alltid är en konkursfordran. Grunden till att det finns två olika tolkningsalternativ ligger i rekvisitet ”den ansvarige”, MB 33:3.

Om Koncessionsnämndens praxis kvarstår innebär det att ”den ansvarige” enligt MB 33:3 är konkursboet. Detta medför enligt samma bestämmelse att saneringsförsäkringen inträder först då konkursboet inte kan betala dvs då det går i konkurs.

Om Koncessionsnämndens praxis däremot ändras på så sätt att gäldenären ses som ”den ansvarige” enligt MB 33:3 innebär det att saneringsförsäkringen inträder vid konkursbeslutet dvs då gäldenären inte kan betala.

6.5.3 Egen analys

Rådande praxis innebär att ”den ansvarige” i MB 33:3 är konkursboet. Rådande praxis leder således till att saneringsförsäkringen ej löser problemen kring konkursbons ansvar för konkursgäldenärens miljöfarligt avfall ty saneringsförsäkringen inträder först då konkursboet inte kan betala.

Dagens rättspraxis innebär att saneringsförsäkringen inträder först då konkursbo ej har medel att betala saneringskostnaderna. Saneringsförsäkringen leder till att såväl förorenaren som konkursboet kommer att få betala för saneringen. Gäldenären betalar in premier till försäkringsbolaget. Premierna är förmodligen ganska höga ty det handlar oftast om stora kostnader när sanering skall ske. Om det sedan blir aktuellt med sanering så betalar konkursboet saneringskostnaden fram till dess att boet inte har några pengar kvar. Enligt vår mening är saneringsförsäkringen inte bra om dagens rättspraxis kvarstår. Vi anser att det är felaktigt att konkursboet blir betalningsansvarigt. Gäldenären betalar löpande in premier för saneringsförsäkringen och då bör försäkringsbolaget enligt vår mening träda in och betala saneringskostnaden vid konkursutbrottet.

Vi förespråkar en förändring av dagens praxis. Om nu gällande praxis skulle ändras innebär det att konkursboet inte kan åläggas ett saneringsansvar. Saneringsförsäkringen skulle i detta fall vara utmärkt. Gäldenären skulle på samma sätt som sker i dag betala in premier till försäkringsbolaget. Vid konkursutbrottet träder saneringsförsäkringen in vilket innebär att

---

¹⁰⁸ SOU 1993:78, s 181

¹⁰⁹ Möller, Insolvensrättsligt forum, s 4

konkursboet inte blir massaansvarigt. Det som kan diskuteras med denna lösning är försäkringsbolagets regressfordran. I MB 33:3 stadgas det inget om denna regressfordran. Vi anser att försäkringsbolag måste ha en regressfordran mot antingen konkursgäldenären eller konkursboet. Om försäkringsbolaget inte skulle vara berättigad till en regressfordran kan det leda till att gäldenären ej ser någon anledning till att vara försiktig och begränsa det miljöfarliga avfallet. Vi förespråkar en lösning där försäkringsbolaget har en regressfordran direkt mot konkursgäldenären delvis därför att då får förorenaren bära ansvaret för saneringen. Om försäkringsbolaget skulle ha en regressfordran mot konkursboet skulle det innebära att konkursboet åläggs ett ansvar på nytt. Enligt vår mening är det ingen bra lösning att försäkringsbolaget skulle kunna få en regressfordran mot konkursboet av den anledningen att vi inte anser att konkursboet skall åläggas ett ansvar på nytt.

Om försäkringsbolaget skall anses ha en regressfordran mot konkursboet är det en fördel för försäkringsbolaget om SOU 1999:1 går igenom för det skulle leda till att de får större utdelning.

Vi har funnit det väldigt svårt att förstå hur staten kan lagstifta om en saneringsförsäkring som inte är bra förrän praxis ändrats. Staten har kanske förutsett en lagändring. Vi har varit i kontakt med miljööverdomstolen och efter en förfrågan hos dem så är vi ganska övertygade om att det inte kommer ske någon ändring av praxis.¹¹⁰ Det som för oss ter sig konstigt är att saneringsförsäkringen kommer att bestå trots att saneringsförsäkringen inte är bra tillsammans med rådande praxis.

Vi vill betona att det kan uppstå problem eftersom en sanering kan innebära att fastigheten ökar i värde. Vi har berört ämnet i avsnitt 5.2.3 om skälighetsbedömningen. Det är kanske inte alltid är så rimligt att en värdeökning på en fastighet till följd av en sanering som har bekostats med försäkringsmedel utan vidare bör tillkomma fastighetsägaren. Att en fastighetsägare tillgodogör sig en värdeökning kan särskilt bli fallet om utövaren av verksamheten och fastighetsägaren inte är samma person. I dessa fall ifrågasätter vi om det är rimligt att en fastighetsägare som upplåter nyttjanderätt (hyr ut, arrenderar ut) till en fastighet får ett försäkringsskydd mot nedsmutsning av fastigheten utan att betala något för det. I förarbetena till 33:1 och 33:3 Miljöbalken har detta ej diskuterats och det förvånar oss en aning för vid bedömningen av skäligheten så visade sig fastighetens värdeökning vara av central betydelse.

Vi har av utrymmesskäl varit tvungna att utelämna hur försäkringen är uppbyggd och hur den fungerar.¹¹¹

Vi vill avsluta detta kapitel med att ännu en gång betona att saneringsförsäkringen inte löser problemen kring konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet om dagens rättspraxis inte ändras.

6.6 Räddningstjänstlagen (1986:1102)

---

¹¹⁰ Vi var i kontakt med domare Rolf Lundmark.

¹¹¹ För den intresserade läsaren kan vi nämna att det är ett utländskt försäkringsbolag, AYG som administrerar försäkringen. Mer information om saneringsförsäkringen kan lämnas av det bolag som förmedlar försäkringen Marsh & Mc Lennan Matthiesen AB. Uppgifterna är lämnade av Jan Nimstedt på Länsförsäkringar i Göteborg.

6.6.1 Allmänt

Enligt Räddningstjänstlagen (1986:1102) 2§ st1 avses med *räddningstjänst* de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön. Som exempel på *olyckshändelser* nämns i förarbetena bränder, explosioner, skred, ras, översvämningar, oväder och *utflöden av skadliga ämnen*.¹¹²

Utredaren anför att det i det sistnämnda fallet kan bli aktuellt med saneringsåtgärder med därav uppstående kostnader som alltså staten eller en kommun skall svara för enligt lagen. Dessa räddningskostnader skall med andra ord inte utkrävas av den som eventuellt är ansvarig enligt Miljöskyddslagen.

Utredaren betonar vidare att skyldigheten för staten eller en kommun att göra en räddningsinsats endast föreligger, om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatserna och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommunen svarar för insatserna. Detta framgår av Räddningstjänstlagen 2§ st3.

6.6.2 Egen analys

Med hjälp av förarbetena till Räddningstjänstlagen får vi klarhet i vad som egentligen avses med 2§

st1 Räddningstjänstlagen. Staten eller kommunen skall enligt denna bestämmelse svara för räddningsinsatser vid utflöden av skadliga ämnen. Detta innebär, som utredaren säger, att räddningskostnader (saneringskostnader) inte kan utkrävas av den som eventuellt är ansvarig enligt Miljöskyddslagen. Det finns dock en begränsning i 2§ st3 Räddningstjänstlagen som säger att staten eller kommunen har ett ansvar först då vissa rekvisit är uppfyllda (se ovan).

Om Räddningstjänstlagen hade varit tillämplig utan den begränsning som anges i 2§ st 3 samma lag hade det, enligt vår uppfattning, inneburit att Miljöskyddslagen är fullständigt onödig. Trots att man då anses som ansvarig (gäldenären eller konkursboet) enligt Miljöskyddslagen kan inte saneringskostnaderna utkrävas av denne eftersom staten eller kommunen skall stå för dessa enligt Räddningstjänstlagen. Denna form av lösning finner vi vara orimlig. Miljöskyddslagen har ingen funktion om staten eller kommunerna i *varje* fall skall ansvara för fysiska eller juridiska personers miljöfarliga verksamheter.

Vad anser vi då om att tillämpa Räddningstjänstlagen med den begränsning som finns i 2§ st3 samma lag? Denna form av lösning kan vara av intresse för vår del. Räddningstjänstlagen kan enligt vår mening vara tillämplig då ett konkursbo vid förvaring av konkursgäldenärens miljöfarliga avfall av staten föreläggs att bortforsla och slutligt omhänderta konkursgäldenärens miljöfarliga avfall. Vi anser att det i dessa fall *kan* vara påkallat att staten eller kommunen svarar för insatsen. Exempel på dessa speciella situationer är om det finns ett behov av ett snabbt ingripande, det hotade intresset är av vikt, kostnaderna för insatsen är rimliga och omständigheterna i övrigt är sådana att staten eller kommunen bör ingripa.

---

¹¹² Prop 1985/86:170, s 62

Hade Räddningstjänstlagen använts på detta sistnämnda sätt hade den grundläggande konkursrättsliga principen, att ett konkursbo inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser, respekterats. Dessutom hade staten aldrig varit berättigad till en massafordran i konkursen och därmed hade konkursborgenärerna aldrig fått svara för saneringskostnaderna.

Om rättspraxis inte ändras är detta lösningsförslag bra ur konkursrättslig synvinkel men dock ej ur miljörettslig synvinkel. Principen att förorenaren betalar kommer att åsidosättas då man ålägger staten att stå för saneringskostnaderna. Vi kommer med andra ord inte uppnå den jämvikt mellan rättsområdena som vi eftersträvar.

6.7 Abandonering av egendom i konkurs

6.7.1 Allmänt

Med abandonering förstås att konkursboet *avstår från att dra in viss egendom i konkursboet* eller *avstår från viss egendom som annars skulle ingå i konkursboet*. Egendomen kommer i sådant fall att förbli under gäldenärens rådighet med de begränsningar som kan följa av en eventuell pantsättning före konkursen.

Konkursboet har ett intresse av att kunna avstå från egendom om det därmed går att undvika konkurskostnader knutna till egendomen. Exempel på en situation där abandonering aktualiseras är *när* det finns miljöfarligt avfall på en fastighet som konkursboet skulle vara skyldigt att bortforsla och slutligt omhänderta om fastigheten ingick i konkursboet.

Frågan vi har ställts inför är om ett konkursbo, genom att avstå från (abandonera) konkursgäldenärens fastighet med miljöfarligt avfall, kan undandra sig massaansvar för saneringskostnader (offentligrättsliga förpliktelser) som uppkommit redan genom konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet före konkursbeslutet?

Professor Torgny Håstad har behandlat detta problemområde i några av sina skrivelser.¹¹³ I detta avsnitt skall vi därför redogöra för några av Håstads inställningar i frågan och för konsekvenserna av att tillåta respektive inte tillåta abandonering i konkurs. Dessutom skall vi bemöta detta med egna ställningstaganden.

Abandoneringsfrågan är mycket omfattande. Vi vill därför nämna att vi av utrymmesskäl inte kan behandla alla funderingar och invändningar som har framförts i doktrin.

6.7.2 Konkursrättsliga utgångspunkter

I 1:1 KL stadgas att gäldenärens *samlade tillgångar* tvångsvis tas i anspråk vid konkurs. Vidare stadgas i 3:3 KL att *till ett konkursbo räknas* all egendom som tillhörde gäldenären när

---

¹¹³ Håstad, Insolvensrättsligt Forum 22-23 januari 1997, s 58-99. Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, s 427f

konkursbeslutet meddelades eller tillfaller honom under konkursen eller kan tillföras boet genom återvinning och som är sådan att den kan utmätas.

Lagrummen kan tyckas innebära att *alla gäldenärens utmätningsbara tillgångar*, som fanns vid konkursbeslutet, ingår i konkursboet och skall tas om hand av konkursborgenärerna. Syftet med regleringen är emellertid, enligt Håstad, att ange vilken egendom borgenärerna får ta från gäldenären och sälja för att skaffa sig täckning för sina fordringar. Varken i 1:1 KL eller i 3:3 KL har lagstiftaren tänkt på den mindre vanliga situationen att konkursborgenärerna inte är intresserade av viss egendom.¹¹⁴ Håstad menar därför att dessa stadganden inte kan hindra abandonering, om sådan vid en analys av problemet anses ändamålsenlig.

Att det i 1:1 KL står att gäldenärens *samlade* tillgångar tas i anspråk vid konkurs förklarar Håstad med att lagstiftaren har velat framhålla skillnaden mot utmätning. Syftet med konkurs är ju att fördelningen av gäldenärens egendom mellan borgenärerna skall ske i ett sammanhang och i förmånsrättsordning. Vid utmätning förhåller det sig däremot på så sätt att varje borgenär själv kan bestämma sig för att begära utmätning i någon av gäldenärens egendom med försäljningsvärde dvs all egendom som tillhör gäldenären behöver inte fördelas mellan samtliga konkursborgenärer samtidigt. Inget hindrar i princip att de förmånsberättigade borgenärerna avtalar om att gemensamt utmäta bara de tillgångar som har något försäljningsvärde istället för att försätta gäldenären i konkurs. Enligt Håstad talar detta för att konkursborgenärerna borde kunna få hålla viss egendom utanför konkursboet och därmed slippa kostnader knutna till denna egendom.

Att konkursboet, trots 1:1 och 3:3 KL, kan hålla viss egendom med eventuellt negativt värde utanför konkursboet framgår av 3:9 KL. Om det pågår en rättegång mellan gäldenären och en tredje man om egendom som potentiellt hör till konkursboet, och boet underlåter att överta gäldenärens talan, skall egendomen inte anses tillhöra boet. Egendomen faller då under gäldenärens rådighet. Den får heller inte utmätas för en fordran som kan göras gällande i konkursen. Däremot kan den utmätas för en fordran som har uppkommit under konkursen, och inget hindrar att nya borgenärer öppnar en parallell konkurs som omfattar bara ifrågavarande egendom. Poängen med ett avstående enligt 3:9 KL är att slippa ansvar för rättegångskostnaderna.

Håstad menar vidare att egendom som överges i konkurs inte blir herrelös utan att den fortsätter att tillhöra gäldenären, och att denne har kvar sitt offentlighetsliga ansvar för egendomen.

6.7.3 Egen analys

Vad anser då vi om ett införande av möjlighet till abandonering av egendom i konkurs? För att vi skall kunna besvara denna fråga måste vi först belysa för- och nackdelarna med ett abandoneringsinstitut.

I doktrin finns det mycket som talar *för* att tillåta abandonering av egendom i konkurs:

---

¹¹⁴ Se Prop 1986/87:90, s 183f

Låt oss börja med lagrummen 1:1 och 3:3 KL. I dessa stadgas, som vi redan vet, att gäldenärens *samlade tillgångar* tas i anspråk vid konkurs och att *till ett konkursbo räknas* all egendom som tillhörde gäldenären när konkursbeslutet meddelades eller tillfaller honom under konkursen eller kan tillföras boet genom återvinning och som är sådan att den kan utmätas.

Om man endast analyserar 1:1 och 3:3 KL kan man anse att ett konkursbo skall ha möjligheten att abandonera egendom. Håstad anför exempelvis att bestämmelserna inte kan hindra ett abandoneringsinstitut eftersom dessa endast anger vilken egendom borgenärerna *får* beröva gäldenären och inte att gäldenärens *samtliga tillgångar skall* tas i anspråk och därmed ingå i konkursboet. Att lagstiftaren har valt att skriva *samtliga tillgångar* förklaras av Håstad med att lagstiftaren velat framhålla skillnaden mellan utmätning och konkurs dvs att fördelningen mellan borgenärer i en konkurs skall ske *i ett sammanhang* och att så inte är fallet vid utmätning.¹¹⁵

Vår åsikt är inte densamma som Håstads. Vi menar att ett konkursbo *kan* medges rättigheten att abandonera egendom på den grunden att utmätningsrekvisitet i 3:3 KL brister och inte på grund av ”samtliga” rekvisitet i 1:1 KL som enligt Håstad innebär att konkursboet får välja vilken egendom det vill behålla som konkursegendom.

Om kostnaderna för bortforsling och slutligt omhändertagande av miljöfarligt avfall på en fastighet överstiger vad boet, efter avdrag för pantgäld, skulle kunna tillgodogöra sig ur försäljningen innebär det att fastigheten har ett negativt värde. Fastigheten har inget försäljningsvärde och därmed är den inte utmätningsbar. Enligt lagtexten ingår i ett konkursbo *samtliga tillgångar* som är *utmättningsbara*. Econtrario innebär detta, enligt vår mening, att egendom med negativt värde kan överges av konkursboet. Vi menar inte att konkursboet fritt kan välja vilken egendom det vill ha som konkursegendom utan att *endast* egendom som inte är utmätningsbar kan abandoneras av konkursboet. Håstads grund är för oss därför ologisk. Håstad menar att lagstiftaren valt orden *samtliga tillgångar* för att framhålla skillnaden mellan konkurs och utmätning. Detta tror inte vi, varför skulle lagstiftaren vilja göra det i en rättsordning som endast berör konkurser?

Lagrummet 3:9 KL talar också för att tillåta abandonering av egendom i konkurs. Denna bestämmelse stadgar att boet har en rätt att succedera gäldenären som part om en rättegång pågår mellan gäldenären och tredje man vid tiden för konkursbeslutet. Om boet underlåter att överta gäldenärens talan skall egendomen anses inte tillhöra boet dvs den skall anses vara övergiven (abandonerad). Ett konkursbo kan i allmänhet anses ha rätt att abandonera egendom med tanke på att det är tillåtet vid partssuccession enligt 3:9 KL .

Slutligen har vi utmätningsinstitutet som, enligt Håstad, också talar för abandonering av egendom i konkurs. Förmånsberättigade borgenärer kan avtala om att gemensamt utmäta de tillgångar som har något försäljningsvärde istället för att begära gäldenären i konkurs och därmed få sämre utdelning på grund av att det finns kostnader knutna till gäldenärens tillgångar. Borgenärerna har alltså *ett alternativ* till konkurs, nämligen utmätning. Håstad menar att borgenärerna på detta sätt kan plocka russin ur kakan dvs de kan genom att välja utmätning före konkurs komma ifrån ett ansvar för kostnader (t ex saneringskostnader) som är knutna till

---

¹¹⁵ Se avsnitt 6.7.2

gäldenärens egendom (t ex en fastighet). När detta är tillåtet kan man enligt Håstads mening undra varför man inte tillåter abandonering i konkurs?

Vi vill anföra att vi inte är av samma åsikt. Vi menar att ett konkursbo kan ha möjligheten att abandonera egendom om denna har negativt värde. Detta på grund av att egendomen då inte är utmätningsbar. Enligt 1:1 och 3:3 KL skall gäldenärens samtliga tillgångar som är utmätningsbara ingå i konkursboet. Egendom utan försäljningsvärde faller därför utanför. Vår uppfattning är att ett konkursbo kan ha möjligheten att abandonera egendom med stöd i lag (motsatsslut) och inte på den grunden att man lätt kan kringgå konkursinstitutet genom att välja utmätningsinstitutet och därmed få det bättre utfallet.

I både konkurs- och utmätningsinstitutet skall egendomen vara utmätningsbar för att den skall vara av intresse. Ingen borgenär begär utmätning i egendom som inte kan anses inbringa pengar. Samma sak gäller konkurser. Detta framgår av 3:3 KL *econtrario* som säger att konkursegendom skall vara utmätningsbar. Vi menar därför att man inte kan se utmätning som ett gynnsammare alternativ än att begära gäldenären i konkurs. Icke utmätningsbar egendom är inte konkursegendom. Invändningen att man lätt kan kringgå konkursinstitutet talar, enligt vår uppfattning, inte för ett abandoneringsinstitut i konkurs. Ett icke uppfyllt utmätningsrekvisit (3:3 KL) talar däremot enligt vår åsikt för att tillåta abandonering av egendom i konkurs dvs att bara egendom utan försäljningsvärde kan abandoneras av konkursboet.

Om vi nu går över till nackdelarna med att tillåta abandonering av egendom i konkurs:

Låt oss leka med tanken att ett konkursbo har rätt att abandonera egendom. Konkursboet har ett intresse av att överge egendom som är belastad med kostnader utöver egendomens värde eftersom denna annars skulle ge upphov till sämre utfall för konkursborgenärerna. Om konkursboet abandonerar egendomen och därmed undgår ansvar, innebär det att någon annan måste stå för egendomen och de kostnader som är knutna till den. *Staten* (vi skattebetalare) kommer att bli syndabocken dvs det är inte förorenaren som betalar. Detta talar mot ett abandoneringsinstitut i konkursfall.

Något annat som talar mot abandonering av egendom i konkurs är att det kan finnas en risk att abandoneringsinstitutet kan komma att missbrukas om det tillåts. Gäldenärer som av staten har förelagts att bortforsla och slutligt omhänderta miljöfarligt avfall på sina fastigheter kan, istället för att betala saneringskostnaderna, bestämma sig för att leva slösaktigt (lyxigt) och därmed begära sig i konkurs. Konkursboet abandonerar egendomen eftersom det är mest förmånligt för borgenärerna och ansvaret övervältras på staten. Staten får därmed stå för saneringskostnaderna.

Vår uppfattning är att ett abandoneringsinstitut i konkurs skulle kunna medföra incitament för gäldenärer att vara illojala, risk för missbruk av konkursbon och även att den grundläggande miljörättsliga principen ”förorenaren betalar” helt åsidosätts.

Det finns, enligt vår mening, både bra för- och motargument beträffande ett abandoneringsinstitut. Om vi väger dessa argument mot varandra finner vi att motargumenten väger tyngre. En bra juridisk lösning får, enligt vår åsikt, inte innebära att den grundläggande

miljörättsliga principen ”förorenaren betalar” helt åsidosätts och den får heller inte medföra incitament för gäldenärer att vara illojala eller risk för missbruk av konkursbo. Dessa två motargument finner vi vara av mycket tyngre karaktär än argumentet för att införa abandonering i konkurs som innebär att man tolkar 3:3 KL på så sätt att egendom utan försäljningsvärde faller utanför konkursen och att konkursboet därmed övervältrar ansvaret på staten.

Vi hävdar med andra ord att ett abandoneringsinstitut inte är lösningen på det problem vi har beträffande konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet *om rättspraxis förblir som den är*.

6.8 Sammanfattning

Om vi kort sammanfattar vad som anförts i detta avsnitt kan det blir lättare att se likheterna i de olika lösningarna.

Alla de lösningsförslag vi har behandlat utgår från att dagens rättspraxis inte kommer att förändras dvs ett konkursbo kommer även framöver *kunna* åläggas ett ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet. Vårt mål har varit att analysera de olika lösningsförslagen och se om vart och ett av dem kan uppnå en jämvikt mellan konkursrätt och miljörätt utan att rättspraxis behöver ändras.

Vi började med ett förslag på lösning som innebar att man låter det vara som idag. *Vår uppfattning är att rättsläget bör ändras*. Enligt vår mening är den praxis som finns på området för vid. Vi anser att det är felaktigt att betrakta konkursbo som verksamhetsutövare av den anledningen att vi inte anser att passiv förvaring av miljöfarligt avfall skall anses vara utövande av miljöfarlig verksamhet. Vår uppfattning är att rådande praxis ger miljörätten alltför många fördelar medan flera centrala principer sätts ur spel för konkursrättens del.

Att införa förmånsrätt i konkurs var det andra förslaget på lösning. Om dagens rättspraxis inte ändras är vår uppfattning att denna lösning medför en bättre ställning för konkursboet än den boet har idag. Enligt praxis har staten idag en *massafordran* för saneringskostnader som uppkommit i konkursgäldenärens verksamhet *före* konkursbeslutet. Detta är konkursrättsligt felaktigt. Förslaget innebär att staten endast är berättigad till en *konkursfordran med förmånsrätt* för saneringskostnaderna och detta innebär i sin tur att den grundläggande konkursrättsliga principen, att göra en åtskillnad mellan konkurs- och massafordringar, inte längre åsidosätts. Lösningsförslaget, att ge staten en *konkursfordran* för saneringskostnaderna, är rättsligt korrekt men det kan finnas olika uppfattningar vad gäller om den skall var *prioriterad* eller *oprioriterad*. Vi förespråkar att ge staten en oprioriterad konkursfordran för saneringskostnaderna om denna sortens lösning skulle anses vara ändamålsenlig.

Något som, enligt vår uppfattning, talar mot att införa förmånsrätt i konkurs är betänkandet SOU 1999:1. I detta föreslås att man tar bort statens allmänna förmånsrätt för skatter och avgifter.¹¹⁶ När man föreslår att bortskaffa en statlig förmånsrätt kan det troligtvis knappast

---

¹¹⁶ SOU 1999:1, s 50

bli tal om att lagstifta om en annan statlig förmånsrätt. Detta trots att det rör sig om mycket mindre pengar vid en statlig förmånsrätt i konkurs än vid en statlig förmånsrätt avseende skatter och avgifter.¹¹⁷

Nästa förslag på lösning gick ut på att den ansvarige (förorenaren) skulle åläggas att ställa säkerhet för framtida saneringskostnader. Detta lösningsförslag har vi ansett vara av intresse eftersom det innebär att såväl miljörättsliga som konkursrättsliga principer uppfylls. Den ansvarige, konkursgäldenären, åläggs att ställa säkerhet för eventuella framtida saneringskostnader och därmed respekteras den miljörättsliga principen ”att förorenaren betalar”. Konkursboet kommer inte att ansvara för något konkursgäldenären orsakat före konkursbeslutet och därmed respekteras de konkursrättsliga principerna att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser och att ett konkursbo endast utgör en förvaltningsform. Staten kommer inte ha en massafordran i konkursen och därmed respekteras även den konkursrättsliga principen som innebär att man gör en åtskillnad mellan konkurs- och massafordringar. Svårigheterna med detta lösningsförslag låg dock i praktiska svårigheter vilka vi ansåg kunna lösas på något sätt. Lösningsförslaget är därför enligt vår mening inte uteslutet.¹¹⁸

Tanken med saneringsförsäkringen är bl a att minska statens kostnader för efterbehandling. Saneringsförsäkringen leder med dagens rådande praxis *inte* till att det blir lättare för konkursboet ur ansvarshänseende. Konkursboet anses enligt MB 33:3 som ”den ansvarige” och skall således betala saneringskostnaden till dess att boets medel tar slut. Vi förespråkar en ändring av praxis som skulle innebära att konkursboet inte kan åläggas ett saneringsansvar. Om praxis förändrades på så sätt skulle det leda till att saneringsförsäkringen blir utmärkt.

Räddningstjänstlagen som ett lösningsförslag innebär att den grundläggande konkursrättsliga principen, att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser, respekteras men att den grundläggande miljörättsliga principen ”förorenaren betalar” helt åsidosätts. Vi anser att Räddningstjänstlagen inte är en bra juridisk lösning. Grunden till vår ståndpunkt är att jämvikt inte kan uppnås mellan de lika tunga rättsområdena miljö- och konkursrätt med Räddningstjänstlagen som lösning.

Abandonering som ett lösningsförslag har vi också analyserat. Vår slutsats är att ett abandoneringsinstitut inte är en bra juridisk lösning på problematiken. Grunden till detta är att staten får bära alla saneringskostnader och att ett abandoneringsinstitut kan medföra incitament för gäldenärer att försätta sig i konkurs och även risk för missbruk av konkursbon. Konkursboet kan se den förmånliga rättigheten att överge egendom med negativt värde och på så sätt övervältra ansvaret på staten. Detta lösningsförslag anser vi vara orimligt eftersom det innebär att den viktiga miljörättsliga principen ”förorenaren betalar” helt åsidosätts och detta trots att man med lösningsförslaget kan se till att vissa viktiga konkursrättsliga principer respekteras (principen att endast egendom med försäljningsvärde ingår i konkursboet, principen att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser och principen att ett konkursbo endast är en förvaltningsform för omhändertagande och försäljning av gäldenärens egendom för borgenärernas räkning).

---

¹¹⁷ Vårt resonemang har stöd av utredare Rolf Strömberg, SOU 1992:135 s 49

¹¹⁸ Se avsnitt 7.4

7. Avslutande reflektioner

7.1 Inledning

I detta avsnitt skall vi knyta samman allt vi har behandlat i uppsatsen. Vi skall därför, en ängång, kort beröra vad som gäller idag, konsekvenserna av detta och de olika lösningsförslagen. Tyngden kommer vi dock lägga på att beskriva hur vi själva *skulle vilja* lösa problemet och vad som i våra ögon ter sig som viktigast.

7.2 Gällande rätt och praxis

Som vi vet gäller för närvarande att, om det rör sig om avfallsförvaring, så blir konkursboet preventivt ansvarigt för att sanering sker. En följd av konkursboets ansvar blir att kostnader som har uppstått för sanering är att hänföra till massagäld.

7.3 Tvistiga områden

Den rättspraxis som råder innebär att grundläggande konkursrättsliga principer har åsidosatts. Det är främst fyra centrala principer inom konkursrätten som inte har beaktats: Principen om att göra en åtskillnad mellan konkurs- och massafordringar, principen om att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser, principen om att egendom utan försäljningsvärde inte ingår i konkursboet och principen om att ett konkursbo endast utgör en förvaltningsform för omhändertagande och försäljning av gäldenärens egendom för borgenärernas räkning.

Miljörätten har ställts mot konkursrätten på området konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet. Slutsatsen har varit att man har valt att värna om miljön och därmed ansett den miljörättsliga rättsordningen som viktigare och tyngre än den konkursrättsliga rättsordningen. Miljörättens grundläggande princip, att förorenaren betalar, har satts i förgrunden medan grundläggande konkursrättsliga principer har åsidosatts.¹¹⁹

Vår uppfattning är att man inte kan anse miljörätten mer värdefull än konkursrätten. Såväl den miljörättsliga som den konkursrättsliga rättsordningen är viktig. Man kan inte höja miljörätten upp i skyarna så fort den står mot en annan rättsordning. Konkursrätten är minst lika viktig och värdefull. Naturligtvis skall man i hög grad värna om miljön men man får inte, enligt vår uppfattning, alltid låta miljön och miljörätten köra över andra viktiga rättsområden. *Vi hävdar*

---

¹¹⁹ Företrädare för konkursrätten menar (och vi instämmer) att rättspraxis även har gått utanför den miljörättsliga principen "förorenaren betalar". Detta hör ihop med att företrädare för konkursrätten hävdar att den grundläggande konkursrättsliga principen att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser har åsidosatts. Konkursgäldenären, och inte konkursboet, anses vara förorenare enligt företrädare för konkursrätten. Då konkursboet åläggs ett ansvar innebär det därför inte att förorenaren betalar.

*att den praxis som råder är alldeles felaktig. Denna måste förändras framöver. Konkursrätten måste stärka sin ställning.*¹²⁰

Vi eftersträvar en lösning där det råder jämvikt mellan miljö- och konkursrätt dvs en lösning där grundläggande miljörettsliga och konkursrättsliga principer respekteras.¹²¹

7.4 Våra lösningsförslag

7.4.1 Allmänt

Två tunga rättsområden, miljörett och konkursrätt, står mot varandra på området konkursbos ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet. Enligt rådande praxis har miljöretten ansetts vara av högre prioritet.

Som vi tidigare har nämnt är syftet med vår uppsats att finna en eller flera lösningar som stärker konkursrätten position utan att åsidosätta miljöretten. Vi hävdar att *den bästa juridiska lösningen är att rådande rättspraxis ändras* på så sätt att ett konkursbo inte längre kan åläggas ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet. En ändring av rättspraxis i den riktningen innebär att de grundläggande konkursrättsliga principerna, att ett konkursbo endast utgör en förvaltningsform för omhändertagande och försäljning av gäldenärens egendom för borgenärernas räkning, att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser och att en massafordran uppkommer då konkursboet rättshandlar efter konkursbeslutet, inte längre åsidosätts och dessutom att den grundläggande miljörettsliga principen, förorenaren betalar, respekteras. I detta sammanhang vill vi även nämna att en förändring av dagens rättspraxis medför att saneringsförsäkringen i MB 33:1 och 33:3 blir utmärkt.¹²²

Om rådande rättspraxis däremot inte ändras dvs om ett konkursbo även framöver skall kunna åläggas ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet, anser vi lösningsförslaget ”krav på ställande av säkerhet” vara det juridiskt bästa.¹²³ Lösningsförslaget ”införande av förmånsrätt i konkurs” anser vi också vara bra men detta ger inte upphov till en fullständig juridisk lösning enligt vår uppfattning.¹²⁴ Och som vi tidigare redogjort innebär den nya saneringsförsäkringen i MB 33:1 och 33:3 inte någon förbättring för konkursboet ur ansvarshänseende om rättspraxis inte ändras.¹²⁵ Vår fråga är då, varför lagstiftar man om en saneringsförsäkring om den inte har någon bra effekt förrän rättspraxis har ändrats? Har lagstiftaren kanske förutspått ändring av rådande rättspraxis?

7.4.2 Om rådande rättspraxis ändras - Saneringsförsäkring

Om rättspraxis ändras på så sätt att ”den ansvarige” framöver är gäldenären och inte konkursboet, är saneringsförsäkringen i MB 33:1 och 33:3 utmärkt. Konkursboet kommer då

¹²⁰ Hur den kan göra detta enligt vår mening framgår i avsnitt 7.4.

¹²¹ Kan uppfattas som en utopi.

¹²² Se avsnitt 7.4.2

¹²³ Se avsnitt 7.4.3

¹²⁴ Se avsnitt 6.3.2

¹²⁵ Se avsnitt 6.

inte kunna åläggas ett ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet. Gäldenären betalar en försäkringspremie och sprider på så sätt risken mellan övriga gäldenärer (bolag som bedriver miljöfarlig verksamhet). Då gäldenären inte längre kan betala sina saneringskostnader, bolaget går exempelvis i konkurs, inträder saneringsförsäkringen, MB 33:3.¹²⁶

Försäkringsbolaget kommer att få stå för de saneringskostnader som konkursgäldenären inte har kunnat betala. Det finns, som vi tidigare anført, olika uppfattningar beträffande försäkringsbolagens regressfordran. Vi menar att försäkringsbolagen inte skall ha en regressfordran gentemot *konkursboet* eftersom detta enligt vår mening skulle innebära att konkursboet på nytt åläggs ett ansvar. Regressfordran borde enligt vår åsikt riktas direkt mot konkursgäldenären.¹²⁷

7.4.3 Om rådande rättspraxis inte ändras - Krav på ställande av säkerhet

Om rättspraxis inte ändras anser vi att den *bästa juridiska lösningen* är att bolagen ställer säkerhet för eventuella framtida saneringskostnader och detta även om den medför praktiska svårigheter. Denna lösning innebär enligt vår uppfattning att den miljörättsliga principen ”förorenaren betalar” och den konkursrättsliga principen ”att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser” uppfylls.¹²⁸ Dessutom innebär lösningen att man inte behöver krångla med konkurs- och massafordringar. Staten kommer ju inte få stå för saneringskostnader utan man tar i anspråk den säkerhet som ställts av gäldenären för att betala saneringskostnaderna.¹²⁹ Krav på ställande av säkerhet för eventuella framtida saneringskostnader anser vi vara en bra rättslig lösning på problematiken. Att den medför praktiska svårigheter innebär för vår del inte att man kan åsidosätta den.

De praktiska svårigheter som anføres i betänkandena SOU 1992:135 och SOU 1993:78 anser vi vara övervinneliga. Kostnaderna för ställande av säkerhet är troligtvis mycket höga men man får se det som en form av riskpremie då det rör sig om miljöfarlig verksamhet. Höga kostnader medför enligt vår uppfattning ett incitament för bolag (gäldenärer) att vara varsamma vid hantering av miljöfarligt avfall. Detta är ju syftet med en bra juridisk lösning.

Kostnaderna för ställande av säkerhet bör enligt vår mening bestämmas efter verksamhetens omsättning. Detta på grund av att de miljöfarliga utsläppen hänger samman med hur stor omsättningen är.

---

¹²⁶ MB 33 kap. 3 § ”Från saneringsförsäkringen betalas, enligt vad som närmare anges i försäkringsvillkoren, ersättning för saneringskostnader som har uppkommit med anledning av att en tillsynsmyndighet har begärt verkställighet enligt 26 kap. 17 § eller meddelat förordnande om rättelse enligt 26 kap. 18 §, om den som är ansvarig enligt denna balk *inte kan betala*. Ersättning som nu sagts skall dock inte betalas för kostnader som har uppkommit med anledning av räddningsinsatser enligt räddningstjänstlagen.”

¹²⁷ Då det rör sig om ett bolag som konkursgäldenär kan regressfordran eventuellt riktas mot bolagets styrelseledamöter, VD m fl. Regressfordran kan exempelvis ses som någon form av ansvarsgenombrott.

¹²⁸ Då den konkursrättsliga principen ”att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser” uppfylls, innebär det även att den konkursrättsliga principen ”att konkursboet endast utgör en förvaltningsform för omhändertagande och försäljning av gäldenärens egendom för borgenärernas räkning” uppfylls. Ansvarar inte konkursboet för konkursgäldenärens miljöfarliga avfall innebär det, enligt vår uppfattning, indirekt att konkursboet endast förvaltar konkursgäldenärens miljöfarliga avfall.

¹²⁹ Se avsnitt 6.4 där vi närmare går in på statens ansvar och konkursboets möjlighet att återta säkerheten.

Det administrativa förfarandet bör enligt vår uppfattning kunna föras på så sätt att omsättningen kontrolleras löpande, exempelvis vart femte år. Detta för att konstatera att den säkerhet som företaget tidigare har ställt är av den storleken som motsvarar den nuvarande omsättningens storlek.

Beträffande säkerheten kan den enligt vårt lösningsförslag förvaltas genom statens försorg i form av ett statligt bolag.

Lösningen kommer troligtvis endast att omfatta tillståndspliktiga företag då dessa är lättast att kontrollera.

Något som, enligt vår uppfattning, talar *för* denna lösning är just den nya saneringsförsäkringen som återges i 33:1 och 33:3 MB. *Om dagens rättspraxis inte ändras* innebär saneringsförsäkringen *inte* någon förbättring för konkursboet ur ansvarshänseende utan den medför istället dels en stor kostnad för gäldenären eftersom denne får betala en hög riskpremie och dels en massagäld som konkursboet får stå för om detta åläggs ett saneringsansvar av staten. Konkursboets massaskuld för saneringskostnaderna har sin grund i att konkursboet kan åläggas ett ansvar och att saneringsförsäkringen inträder först då konkursboet inte kan betala dvs då det går i konkurs.¹³⁰ Saneringsförsäkringen är inte i sig en lösning på problemet om dagens rättspraxis förblir oförändrad. Saneringsförsäkringen uppfyller inte de grundläggande konkursrättsliga principerna eftersom den som vi ovan konstaterat i sig inte utgör en lösning på problemet. Lösningen på det juridiska problemet är att rättspraxis ändras i den riktningen att ett konkursbo inte längre kan åläggas ett ansvar för konkursgäldenärens miljöfarliga verksamhet. En förändring av rättspraxis leder till att de grundläggande miljö- och konkursrättsliga principerna uppfylls.

Lösningen kräv på ställande av säkerhet, som vi förespråkar, medför också en stor kostnad för gäldenären då denne får ställa en hög säkerhet för eventuella framtida saneringskostnader. Men i detta fall löser vi det juridiska problemet på så sätt att *såväl miljörättsliga som konkursrättsliga principer accepteras utan att rättspraxis behöver förändras*. Gäldenären (förorenaren) får ställa säkerhet för eventuella framtida saneringskostnader. Om konkursboet senare åläggs att svara för dessa tar man i anspråk den säkerhet som gäldenären en gång ställt dvs man fråntar konkursboet saneringsansvaret. Förslår inte denna säkerhet kan vi tänka oss att ge staten en oprioriterad fordran i konkursen för de överskjutande saneringskostnaderna, vilket vanligtvis innebär att den inte kommer att få någon utdelning.

7.5 Slutord

Vi hävdar att Koncessionsnämndens praxis är felaktig och att den därför bör ändras. Vi hoppas därför att den nya Miljööverdomstolen inte känner sig alltför bunden av den gamla rättspraxis som finns på området utan att den väljer en väg som främjar såväl konkursrätten som miljörätten.

---

¹³⁰ Se MB 33:3 som säger att saneringsförsäkringen inträder först då den som är *ansvarig* enligt MB *inte kan betala*.

Skulle rättspraxis förändras i den riktning att konkursbon inte längre kan åläggas saneringsansvar skulle den nya saneringsförsäkringen enligt vår uppfattning vara utmärkt.¹³¹ Om rättspraxis däremot förblir som den är menar vi att lösningen krav på ställande av säkerhet är den juridiskt bästa. Lösningen att införa förmånsrätt i konkurs anser vi också vara en bra juridisk lösning men den är som vi tidigare har nämnt inte fullständig.

När miljörätten ställs mot andra rättsområden brukar den prioriteras. Detta anser vi vara felaktigt. Visst är det viktigt att värna om miljö och miljörätt men man får inte glömma att ett fungerande kreditliv och konkursrätt också är av central betydelse.

En fråga som vi inte lyckats finna något svar på och som således förblir obesvarad i vår uppsats är varför man lagstiftar om en saneringsförsäkring om denna inte är bra förrän rättspraxis på området har ändrats?

---

¹³¹ Domare Rolf Lundmark på Miljööverdomstolen trodde inte att rättspraxis skulle förändras inom snar framtid.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 BAKGRUND	3
1.2 PROBLEMSTÄLLNING	4
1.3 SYFTE	4
1.4 AVGRÄNSNING	5
1.5 DISPOSITION	5
2. GRUNDLÄGGANDE KONKURSRÄTT	5
2.1 INLEDNING	5
2.2 KONKURSENS SYFTE	6
2.3 DEN ALLMÄNNA KONKURSGRUNDEN OBESTÅND	6
2.3.1 Behöriga att ansöka om konkurs	7
2.4 KONKURSOETS FÖRHÅLLANDE TILL KONKURSGÄLDENÄREN	8
2.5 FORDRINGAR I KONKURS	8
2.6 FÖRVALTNINGEN AV ETT KONKURSBO	9
2.6.1 Utseende av förvaltare	9
2.6.2 Förvaltarens beslutanderätt och samrådsskyldighet	9
2.6.3 Sanktioner mot förvaltaren	9
2.6.4 Tillsynsmyndighetens uppgift	10
3. MILJÖRÄTTLIGA KONTRA KONKURSRÄTTLIGA PRINCIPER - UPPKOMSTEN AV TVISTIGA FRÅGOR	10
3.1 INLEDNING	10
3.2 MILJÖRÄTTENS MÅL OCH DESS RÄTTSPRINCIPER	10
3.3 KONKURSRÄTTENS MÅL OCH DESS RÄTTSPRINCIPER	11
3.4 RÄTTSLÄGET IDAG	12
3.5 UPPKOMSTEN AV PROBLEM	12
4. RÅDANDE RÄTTSPRAXIS	13
4.1 INLEDNING	13
4.2 ALLMÄNT OM DE OLIKA INSTANSENA I FÖRFARANDET	13
4.3 CENTRALA AVGÖRANDENA	14
4.3.1 <i>Wesström Verktygs AB - Regeringens beslut 1981-02-26, 1619/80</i>	15
4.3.2 <i>Hässleholms Verkstäder AB - Regeringens beslut 1982-08-12, 1458/82</i>	16
4.3.3 <i>Svensk Fotokemi AB - Högsta Domstolens avgörande NJA 1984 s 602</i>	17
4.3.4 <i>R E Karlsson - Koncessionsnämndens beslut B 33/91</i>	20
4.3.5 <i>Friherren - Koncessionsnämndens beslut B 128/91</i>	21
4.3.6 <i>TRANSAB - Koncessionsnämndens beslut B79/92</i>	23
4.3.7 <i>Saltsyra fallet - Koncessionsnämndens beslut B 250/92</i>	25
4.3.8 <i>Swedspan AB - Koncessionsnämndens beslut B 159/93</i>	27
4.3.9 <i>Rambin Trä AB - Koncessionsnämndens beslut B 124/94</i>	28
4.3.10 <i>Koncessionsnämndens beslut B 14/98</i>	29
4.4 SAMMANFATTNING	31
5. GRUNDLÄGGANDE BESTÄMMELSER I MILJÖSKYDDSLAGEN (1969:387) OCH MILJÖBALKEN (1998:808)	31
5.1 INLEDNING	31
5.2 KONKURSOETS ANSVAR ENLIGT MILJÖSKYDDSLAGEN (1969:387)	32
5.2.1 <i>Allmänt</i>	32
5.2.2 <i>Definition av begreppet "miljöfarlig verksamhet" i 1§ ML</i>	33

5.2.3 Definition av begreppet "verksamhetsutövare", 5§ ML	35
5.2.4 Skälighetsbedömningen i 5§ ML	36
5.2.5 Statens massafordran för saneringskostnaden.....	40
5.3 KONKURSBOETS ANSVAR ENLIGT MILJÖBALKEN (1998:808).....	42
5.3.1 Allmänt om Miljöbalken.....	42
5.3.2 Begreppet "miljöfarlig verksamhet" i Miljöbalken.....	42
5.3.3 Allmänna hänsynsbestämmelser i Miljöbalken.....	42
5.3.4 Ansvarsbestämmelser i Miljöbalken.....	44
5.4 SAMMANFATTNING	46
6. FÖRSLAG PÅ LÖSNINGAR.....	47
6.1 INLEDNING	47
6.2 LÅTA DET VARA SOM IDAG.....	48
6.2.1 Allmänt.....	48
6.2.2 Egen analys	48
6.3 INFÖRA FÖRMÅNSRÄTT I KONKURS.....	50
6.3.1 Allmänt.....	50
6.3.2 Egen analys	51
6.4 KRAV PÅ STÄLLANDE AV SÄKERHET.....	53
6.4.1 Allmänt.....	53
6.4.2 Egen analys	53
6.5 UTVIDGNING AV MILJÖSKADEFÖRSÄKRINGSSYSTEMET	55
6.5.1 Allmänt.....	55
6.5.2 Saneringsförsäkring	55
6.5.3 Egen analys	56
6.6 RÄDDNINGSTJÄNSTLAGEN (1986:1102).....	57
6.6.1 Allmänt.....	58
6.6.2 Egen analys	58
6.7 ABANDONERING AV EGENDOM I KONKURS.....	59
6.7.1 Allmänt.....	59
6.7.2 Konkursrättsliga utgångspunkter.....	59
6.7.3 Egen analys	60
6.8 SAMMANFATTNING	63
7. AVSLUTANDE REFLEKTIONER.....	65
7.1 INLEDNING	65
7.2 GÄLLANDE RÄTT OCH PRAXIS	65
7.3 TVISTIGA OMRÅDEN	65
7.4 VÅRA LÖSNINGSFÖRSLAG.....	66
7.4.1 Allmänt.....	66
7.4.2 Om rådande rättspraxis ändras - Saneringsförsäkring.....	66
7.4.3 Om rådande rättspraxis inte ändras - Krav på ställande av säkerhet.....	67
7.5 SLUTORD.....	68

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

NJA II 1969 s 233, 275, 278, Miljöskyddslagen 1§ och 11§

SOU 1970:175, Utsökningsrätt X

Prop 1975:6, Förslag till ändring i KL

Prop 1978/79:105, Förslag till ändring i KL

Prop 1985/86:170, Om räddningstjänstlag, m.m.

Prop 1986/87:90, Om ny konkurslag

Prop 1990/91:90, En god livsmiljö

SOU 1992:113 Lag om företagsrekonstruktion

SOU 1992:135, Miljöskadeförsäkring och handräckningskostnader

SOU 1993:78, Miljöskadeförsäkringen i framtiden

SOU 1996:103, Miljöbalken: En skärpt och samordnad miljölagstiftning för en hållbar utveckling

SOU 1999:1, Nya förmånsrättsregler

Rättspraxis

Regeringens beslut 1619/80, Wesström

Regeringens beslut 1458/82, Hässleholm

NJA 1984 s 602, Fotokemi AB

Koncessionsnämndens beslut B 31/91, Makarna Karlsson

Koncessionsnämndens beslut B 33/91, RE Karlsson

Koncessionsnämndens beslut B 109/91, Ytman AB

Koncessionsnämndens beslut B 128/91, Friherren

Koncessionsnämndens beslut B 79/92, TRANSAB

Koncessionsnämndens beslut B 250/92, Saltsyrafallet
Koncessionsnämndens beslut B 159/93, Swedspan interiör AB

Koncessionsnämndens beslut B 124/94, Rambin trä AB

Koncessionsnämndens beslut B 14/98

Koncessionsnämndens beslut B 249/94, Makarna Bouassa

Doktrin

Darpö Jan, Ansvaret för efterbehandling av förorenade områden,
Miljörättslig Tidskrift 1996:2

Darpö Jan, Om ansvaret för gamla miljöskador, SvJT nr 10/98

Darpö Jan, Naturvårdsverkets rapport nr 4354 - Vem har ansvaret ?,
Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1994

Hamilton William, Ekonomisk säkerhet vid miljöfarlig verksamhet, JT
1997/98:1, s 118-142

Heuman Lars, Specialprocess, Upplaga 4:1, Norstedts Tryckeri AB,
Stockholm 1997

Håstad Torgny, Sakrätt avseende lös egendom, Upplaga 6:1, Norstedts
Juridik,
Stockholm 1996

Håstad Torgny, Abandonering, Insolvensrättsligt Forum 22-23 1997, Iustus
Förlag,
Uppsala 1997

Möller Mikael, Konkurs och Miljöansvar - nytt ljus på gamla frågor,
Insolvensrättsligt Forum 1999

Pfannenstill Magnus, Konkursbos m fl ansvar för annans miljöfarliga
verksamhet,
JT 1992/93:1 s 104

Pfannenstill Magnus, Boets ansvar för gäldenärens miljöfarliga verksamhet,
Advokaten
nr 8/1993 319f

Pfannenstill Magnus, Några anmärkningar rörande ansvaret för miljöfarlig verksamhet vid konkurs och liknande situationer, SvJT 1993:5-6 s 391-418

Sandberg Sven-Inge, Konkursbo har ansvar för att miljöfarligt avfall tas om hand, Advokaten nr 8/98 s 14

Welamson Lars, Konkurs, Upplaga 9:1, Norstedts Juridik, Stockholm 1999

Referenslitteratur

Andersson, B, Konkursboets ansvar för miljöfarligt avfall, Stencil Juridicum, Uppsala 1989

Bjällås Ulf - Rahmn Thomas, Miljöskyddslagen – handbok i miljö rätt, 2:a uppl, Publica 1996

Delin Lars, Om ansvar för återställningsåtgärder enligt miljöskyddslagen, Förvaltningsrättslig tidsskrift 1989:1

Folkesson Enar, Företag i ekonomisk kris, Tredje upplagan, Nerenius & Santéus 1996

Gäverth, L, Saneringsansvaret efter miljöfarlig verksamhet, Stencil Juridicum, Uppsala 1984

Lindskog, Något om övergiven egendom, Festskrift till Sveriges Advokatsamfund, 1987, s 349 och 355

Möller Mikael, Konkurs och kontrakt, Iustus Förlag, Uppsala 1988

Naturvårdsverkets allmänna råd 90:10, Prövning enligt Miljöskyddslagen, SNV 1990

Naturvårdsverkets allmänna råd 90:11, Tillsyn enligt Miljöskyddslagen, SNV 1990

Nycander, G, Vem ska betala – finansiering av efterbehandling av förorenad mark, Stencil SNV 1992

Westerlund Staffan, Kommentar till Miljöskyddslagen, Publica 1982

Westerlund Staffan, Miljöskyddslagen – en analytisk lagkommentar, Åmyra 1990

Westerlund Staffan, Miljöskyddslagstiftning och välfärden, Natur & Kultur 1971

Victor, K, Om efterbehandling, SNV/PM 1990-07-31